

VAASAN YLIOPISTO

Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö

Teknisen viestinnän maisteriohjelma

Maarit Koljonen

Yliopistojen tehtävänimikkeet muutoksessa
Tarkastelussa Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeet

Soveltavan kielitieteen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2018

SISÄLLYS

KUVIOT	3
TAULUKOT	3
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen tavoite	8
1.2 Tutkimusaineisto	10
1.3 Tutkimusmenetelmät	11
2 SUOMALAISTEN YLIOPISTOJEN RAKENNEMUUTOKSET	12
2.1 Suomen korkeakoulujärjestelmä	12
2.2 Yliopistojen henkilökuntarakenne	13
2.3 Vaasan yliopisto	14
3 TEHTÄVÄNIMIKKEISIIN LIITTYVÄT ERITYISPIIRTEET	15
3.1 Tehtävänimikkeiden erilaiset nimitykset	15
3.2 Tehtävänimikkeiden rakenteen ja sisällön suhde	17
3.3 Englanninkieliset tehtävänimikkeet Suomessa	19
3.4 Tehtävänimikkeisiin liittyvät haasteet	20
4 TERMIN- JA VASTINEENMUODOSTUKSEN PERUSTEET	23
4.1 Terminmuodostuksen periaatteet	23
4.2 Termien erilaisia rakennepiirteitä	25
4.2.1 Yhdyssanan sanaluokka	26
4.2.2 Yhdyssanan määriteosan sijamuoto	26
4.2.3 Sanaliittotermit	27
4.2.4 Merkit, numerot ja lyhenteet	28
4.3 Hyvän termin piirteet	29
4.4 Vastineiden muodostus erikoiskielisissä sanastoissa	30
4.4.1 Kotouttaminen vs. vieraannuttaminen	32
4.4.2 Vastinetyö – käsitteiden kääntäminen	33

5	YLIOPISTOJEN AMMATTINIMIKKEIDEN RAKENTEEN ANALYYSI	36
5.1	Aineiston esittely: yliopistojen ammattinimikekoodisto	36
5.2	Nimikkeiden kieli	38
5.3	Ammattinimikekoodiston nimikkeiden rakenne	38
5.3.1	Yhdyssanat	40
5.3.2	Sanaliitot	41
5.3.3	Yhdyssanojen ja sanaliittojen yhdistelmät	42
5.3.4	Merkit, numerot ja lyhenteet nimikkeissä	43
5.4	Yhteenveto	46
6	VAASAN YLIOPISTON TEHTÄVÄNIMIKKEIDEN TARKASTELU	47
6.1	Yliopiston organisaatio- ja henkilöstörakenne	48
6.2	Yliopiston johtoryhmä	50
6.2.1	Rehtori ja vararehtori	50
6.2.2	Dekaani	51
6.3	Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet	52
6.3.1	Tutkijan neliportainen urarakenne	52
6.3.2	Tenure track -vakinaistamispolku	53
6.3.3	Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeiden ja niiden käännösvastineiden tarkastelu	55
6.4	Muun henkilökunnan tehtävänimikkeet organisaatiomuutoksen myötä	69
6.4.1	Uudistetut tehtävänimikkeet	72
6.4.2	Uudistetut nimikkeet rakenteen perusteella	73
6.4.3	Uudistettujen nimikkeiden käännösvastineet rakenteen perusteella	78
6.5	Muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden muutoksen arviointi	82
6.5.1	Muoto ja rakenne	82
6.5.2	Suhde käsitteeseen	83
6.5.3	Soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus	84
6.5.4	Käyttö	85
6.6	Yhteenveto	85
7	PÄÄTÄNTÖ	88

LÄHTEET	91
---------	----

KUVIOT

Kuvio 1. Vaasan yliopiston organisaatorakenne	48
Kuvio 2. Tutkijan neliportainen urarakenne Vaasan yliopistossa	53
Kuvio 3. Vakinaistamispolkumenettelyn rekrytointi Vaasan yliopistossa	55
Kuvio 4. Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden organisaatio 2015	70
Kuvio 5. Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden organisaatorakenne 2018	71

TAULUKOT

Taulukko 1. Ammattinimikekoodiston nimikkeet kielen mukaan eriteltynä	38
Taulukko 2. Ammattinimikekoodiston nimikkeiden rakenteet	39
Taulukko 3. Yksisanaiset nimikkeet ammattinimikekoodistossa	40
Taulukko 4. Yhdyssanamuotoiset nimikkeet ammattinimikekoodistossa	41
Taulukko 5. Ammattinimikekoodistossa esiintyvät sanaliitot	42
Taulukko 6. Sanaliittojen ja yhdyssanojen yhdistelmät ammattinimikekoodistossa	43
Taulukko 7. Ammattinimikekoodistossa esiintyvät merkit, numerot ja lyhenteet	44
Taulukko 8. Johtoryhmän tehtävänimikkeet	50
Taulukko 9. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet ja käännökset	56
Taulukko 10. Muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden rakenteet	73
Taulukko 11. Tehtävänimikkeet ilman pilkunjalkeistä määriteosaa	74
Taulukko 12. Nimikkeet, joissa määriteosa on rehtorin päätöksen mukainen	76
Taulukko 13. Nimikkeet, joissa määriteosa ei ole rehtorin päätöksen mukainen	77
Taulukko 14. Muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden rakenteet	78
Taulukko 15. Nimikkeet ilman pilkunjalkeistä määriteosaa	79
Taulukko 16. Vahvistetut käännösvastineet, joissa pilkunjalkeinen määriteosa	80
Taulukko 17. Muut käännösvastineet, joissa pilkunjalkeinen määriteosa	81

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Maarit Koljonen
Pro gradu -tutkielma:	Yliopistojen tehtävänimikkeet muutoksessa Tarkastelussa Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeet
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Pääaine:	Soveltava kielitiede
Koulutusohjelma:	Teknisen viestinnän maisteriohjelma
Suuntautumisvaihtoehto:	Terminologia
Valmistumisvuosi:	2018
Työn ohjaaja:	Anita Nuopponen

TIIVISTELMÄ:

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin suomalaisten yliopistojen tehtävänimikkeiden rakennetta ja sitä, kuinka eri muutokset ovat niihin vaikuttaneet. Tutkimuksen kohteena olivat suomalaisten yliopistojen tehtävänimikkeet yleisesti, ja tarkemmin Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeet, jotka ovat muuttuneet vuosien 2009–2018 aikana erilaisten organisaatioon vaikuttaneiden muutosten yhteydessä.

Tutkimuksen aineisto muodostui Sivistystyönantajien ylläpitämästä yliopistojen ammattinimikkekoodistosta ja Vaasan yliopiston verkkosivuilla esitetyistä henkilökunnan, eli opetus- ja tutkimushenkilökunnan ja muun henkilökunnan, tehtävänimikkeistä suomeksi ja englanniksi. Ammattinimikkekoodiston nimikkeiden yleisin rakenne oli kaksiosainen yhdyssana, ja englanninkieliset vastineet olivat yleensä kahden tai kolmen sanan sanaliittoja. Vaasan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet vastasivat rakenteeltaan ammattinimikkekoodiston tehtävänimikkeitä. Niihin on vaikuttanut tutkijan neliportaiseen urarakenteeseen siirtyminen ja akateemiset perinteet, joista moni nimike on yhä peräisin. Vakiintuneisuus tekee niiden käytöstä sujuvaa.

Muun henkilökunnan eli yliopistopalveluiden tehtävänimikkeille otettiin organisaatiomuutoksen yhteydessä vuonna 2016 käyttöön rakenne, jossa nimikkeen määriteosa laitetaan perusosan perään pilkulla. Rakenne ei ole viestinnän kannalta ideaali, koska nimikkeestä tulee pitkä ja rakenne on vaikeaa sisällyttää tekstiin. Pitkät rakenteet lyhenevät käytössä, ja läpinäkyvyys kärsii. Uudistus on kuitenkin parantanut tehtävänimikkeiden ja käänkösvastineiden johdonmukaisuutta ja yhdenmukaisuutta, koska niiden luominen on ohjeiden avulla helpompaa. Lisäksi niistä näkyy työntekijän asema ja sijoittuminen organisaatiossa. Tehtävänimikkeiden luomisessa tulisi siis ottaa huomioon myös se, että niiden käyttäminen olisi mahdollisimman sujuvaa.

AVAINSANAT: yliopisto, yliopiston henkilökunta, tehtävänimikkeet, käänkösvastineet

1 JOHDANTO

Työelämä on kokenut suuria muutoksia kautta aikojen, mutta eräs suurimmista mullistuksista on ollut teknologian kehittymisen myötä syntynyt siirtymä teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan. (Pekkola 2002: 24) Tietotekniikan kehittyminen ja internetin leviäminen ovat muuttaneet työn luonnetta, sillä yhä useampi tekee fyysisen työn sijaan jotain vähemmän konkreettista. Monet tietotekniikan kehittymisen myötä syntyneet uudet ammatit ovat epämääräisempiä ja vaikeammin määriteltäviä kuin perinteiset ammatit: *sairaanhoitaja*, *poliisi* ja *opettaja* ovat saaneet rinnalleen sellaisia ammatteja kuin *verkkoviestintäkonsultti* tai *järjestelmäarkkitehti*. Tällaisia ammatteja on perinteisiä vaikeampaa kuvata täsmällisesti yhdellä sanalla tai sanaparilla.

Muutosta on kuitenkin myös perinteisillä aloilla: paitsi teknologian kehittyminen, myös yhteiskunnan arvojen muutos, globalisaatio ja monet muut suuret muutokset vaikuttavat perinteisiin aloihin. Eri alojen sukupuolittuneisuudesta on pyritty eroon, viestinnässä on huomioitava usein myös muunkin kuin suomenkieliset sidosryhmät ja muutoksia esimerkiksi ihmisten arvoissa ja kulutustottumuksissa tapahtuu jatkuvasti.

Niinpä myös yliopistot ovat kokeneet muutoksia: vaikka ne edelleen keskittyvät akateemiseen tutkimukseen ja opetukseen, yliopistojen ja yhteiskunnan yhteys näkyy esimerkiksi yliopistojen organisaatioiden ja tieteenalojen jatkuvana uusiutumisena, tutkimuksen painopisteiden vaihtumisena, viestinnän tarpeiden muuttumisena ja myös konkreettisesti käytössä olevan teknologian kehittymisenä.

Vaasan yliopistossa on koettu muutoksia viime vuosina sekä ulkoisten että sisäisten tekijöiden vaikutuksesta. Nämä tekijät ovat johtaneet erityisesti yliopiston akateemisen tutkimuksen ja opetuksen muutoksiin, sillä esimerkiksi kielten opetus siirrettiin Vaasan yliopistosta Jyväskylän yliopistoon vuonna 2016 ja tiedekuntajaosta siirryttiin akateemisiin yksiköihin vuonna 2018. Myös yliopiston henkilökuntarakenteeseen on kohdistunut muutoksia esimerkiksi uuden Yliopistolain (2009) myötä.

Yliopiston henkilökuntaan vaikuttaneista muutoksista ulospäin näkyy erityisesti käytettävien tehtävänimikkeiden muutos. Tehtävänimikkeitä on uudistettu eri muutosten myötä vastaamaan niiden käyttäjien tarpeita, eli tekemään niistä mahdollisimman läpinäkyviä ulospäin, ja mahdollisimman selkeitä ja helposti muodostettavia organisaation sisäiseen käyttöön.

1.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni kohteena ovat suomalaisten yliopistojen henkilökunnan tehtävänimikkeet ja se, miten yliopistomaailman muutokset ovat niihin vaikuttaneet. Tarkastelen tehtävänimikkeitä toisaalta koko Suomen laajuudelta ja toisaalta tarkemmin Vaasan yliopistossa vuonna 2018. Tässä työssä tehtävänimikkeellä tarkoitan nimityksiä, joita organisaation toimista käytetään. Tarkastelen tarkemmin tehtävänimikkeen käsitettä ja muodostustapoja luvussa 3.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu aiempaan tehtävänimikkeistä tehtyyn tutkimukseen sekä terminologiseen tutkimukseen. Hyödynnän terminmuodostukseen liittyvää terminologista kirjallisuutta ja tehtävänimikkeisiin liittyvää muuta aineistoa (ks. esim. Piehl 2014, Yle Puhe 2015, Smith 2004). Vastaan tutkimuksessani seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1) Millaisia ovat Suomen yliopistoissa käytetyt tehtävänimikkeet rakenteeltaan?

Tutkin yliopistojen ammattinimikekoodiston (Sivistystyönantajat 2018) perusteella, millaisia suomalaisissa yliopistoissa käytettävät tehtävänimikkeet ovat rakenteeltaan. Ammattinimikekoodistoon on tallennettu yli 1500 erilaista suomalaisissa yliopistoissa käytössä olevaa tai aiemmin käytössä ollutta tehtävänimikettä. Tutkin niissä esiintyvien rakenne-elementtien määrää ja yleisyyttä arvioidakseni yliopistojen tehtävänimikkeisiin yleisimmin liittyviä piirteitä.

2) Miten muutokset ovat vaikuttaneet Vaasan yliopiston tehtävänimikkeisiin ja niiden rakenteeseen?

Suomen yliopistoissa on viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtunut monia organisatorisia ja muita henkilökunnan työkuvaan vaikuttaneita muutoksia. Otan tarkempaan tarkasteluun näistä Vaasan yliopiston ja siellä tapahtuneiden muutosten vaikutukset tehtävänimikkeisiin.

Yliopistolain vuoden 2010 muutoksen yhteydessä otettiin käyttöön kaikissa Suomen yliopistoissa tutkijan neliportainen urarakenne, jolla pyrittiin yhtenäistämään opetus- ja tutkimushenkilökunnan työuria. Samassa yhteydessä myös tehtävänimikkeet pyrittiin yhtenäistämään (Vaasan yliopiston portaali 2016a). Lisäksi Vaasan yliopiston vuoden 2016 organisaatiomuutoksen yhteydessä vahvistettiin ohjeistus, jonka perusteella yliopiston muun henkilökunnan tehtävänimikkeet luodaan (Vaasan yliopiston portaali 2016c). Tarkastelen yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeiden rakenteita eri aineistoissa, ja ns. hyvän termin piirteisiin vertaamalla (Isohella & Nuopponen 2016) arvioin, miten organisaatiouudistuksen myötä käyttöön otettu nimikejärjestelmä on toiminut.

3) Miten muutokset ovat vaikuttaneet tehtävänimikkeiden käännösvastineisiin?

Yliopisto tarvitsee suomenkielisten nimikkeiden lisäksi englanninkielisiä käännösvastineita kansainvälistä viestintää varten. Vaasan yliopiston tehtävänimikkeisiin vuonna 2010 ja 2016 tehtyjen uudistusten yhteydessä myös tehtävänimikkeiden käännösvastineet uudistettiin. Arvioin tässä tutkimuksessa, kuinka uudistukset ovat vaikuttaneet englanninkielisten käännösvastineiden käyttöön ja rakenteeseen.

1.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistoon kuuluvat yliopistojen ammattinimikekoodisto (Sivistystyönantajat 2018) ja Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeet ensisijaisesti vuoden 2018 alkukeväältä, mutta myös vuoden 2015 syksyltä.

Yliopistojen ammattinimikekoodistoa ylläpitää akateemisten alojen työntajajärjestö Sivistystyönantajat (2018). Se sisältää yli 1500 erilaista yliopistoissa käytettävää tehtävänimikettä, jotka työnantajat ovat ilmoittaneet saadakseen niille erilaisia sähköisiä järjestelmiä varten tarvittavan nimikekoodin. Aineiston perusteella voin tutkia yleisellä tasolla Suomen yliopistojen tehtävänimikkeiden rakenne-elementtejä.

Vaasan yliopistolla on töissä noin 450 henkilöä (Vaasan yliopisto 2018), joista noin 290 kuuluu opetus- ja tutkimushenkilökuntaan ja 160 muuhun henkilökuntaan. Henkilökuntaan vaikuttaneita muutoksia viime vuosikymmenellä ovat olleet Yliopistolain (2009) muutos vuonna 2010, kun yliopiston henkilökunnan kaikki työsuhteet muuttuivat virkasuhteista työsuhteiksi, tutkijan neliportaisen urarakenteen käyttöönotto samana vuonna, ja yliopistopalveluiden organisaatiomuutos vuonna 2016.

Muun henkilökunnan tehtävänimikkeistä tarkastelen pääasiassa keväällä 2018 yliopiston verkkosivuilla olleita tehtävänimikkeitä. Se on tutkimukseni varsinainen aineisto, mutta nostan esiin esimerkkejä vanhemmista aineistoista, jotka olen kerännyt yliopiston verkkosivuilta vuonna 2015 ennen organisaatiomuutosta ja vuonna 2016 heti organisaatiomuutoksen jälkeen. Aineistoon kuuluvat myös tehtävänimikkeiden englanninkieliset käännösvastineet. Aineisto on koottu yliopiston julkisilta verkkosivuilta ja erilaisista julkisista ja sisäisistä dokumenteista.

Muuna aineistona ja opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeitä tutkiessani hyödynnän Vaasan yliopiston rehtorin vahvistamaa tutkijan neliportaista urarakennetta koskevaa päätöstä (Vaasan yliopisto 2015f) sekä esimerkiksi Yliopistolakia (2009), yliopistojen yhteistä työehtosopimusta sekä muita kansallisia ja yliopiston omia dokumentteja, joissa yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeitä käsitellään. Lisäksi poimin joitakin

esimerkkejä muiden yliopistojen tehtävänimikkeistä verratakseni niitä Vaasan yliopiston nimikkeisiin.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tarkastelen ensimmäistä aineistolähdettäni, yliopistojen ammattinimikekoodistoa, määrällisesti. Luokittelen kunkin nimikkeen kielen (suomi, englanti), osien määrän ja rakenteen (yhdistämätön sana yhdyssana, sanaliitto) sekä sen sisältämien erikoismerkkiä (sulkumerkit, yhdysmerkki, vinoviiva) perusteella. Nimikkeitä on aineistossa noin 1500 kappaletta. Luokittelun perusteella vedän johtopäätöksiä siitä, mitkä rakenne-elementit ovat yliopistojen tehtävänimikkeissä yleisiä.

Vaasan yliopiston tehtävänimikkeiden käsittelyn aloitan kokoamalla aineistolähteistä Vaasan yliopistossa vuosina 2010–2018 käytössä olevat tai olleet suomen- ja englanninkieliset tehtävänimikkeet. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeiden tarkastelussa käytän apuna tutkijan neliportaista urarakennetta (tarkemmin luvussa 4.1.1). Kyseessä on kaikissa Suomen yliopistoissa käytössä oleva järjestelmä, joka määrittää opetus- ja tutkimushenkilökunnan työtehtävät tutkijanuran eri vaiheissa. Käyttämänsä tehtävänimikkeet saa jokainen yliopisto valita itse, joten järjestelmää sovelletaan eri yliopistoissa hiukan eri tavoin. Tarkastelen, millaisia käytössä olevat opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet ovat, erityisesti rakenteeltaan. Tarkastelen myös, millaisia vaikutuksia urarakenteella on opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeiden käänkösvastineisiin.

Muun henkilökunnan tehtävänimikkeistä tarkastelen pääasiassa keväällä 2018 yliopiston verkkosivuilla olleita tehtävänimikkeitä. Vertaan aineistoa tehtävänimikkeiden muodostamiseen annettuun ohjeistukseen (Vaasan yliopiston portaali 2016c) ja pohdin, mistä eroavaisuudet ohjeistukseen mahdollisesti johtuvat. Vertaan samoin myös käytössä olevia englanninkielisiä käänkösvastineita omaan ohjeistukseensa (Vaasan yliopiston portaali 2016c).

2 SUOMALAISTEN YLIOPISTOJEN RAKENNEMUUTOKSET

Tässä luvussa taustoitan tutkimustani käymällä läpi suomalaista korkeakoulujärjestelmää ja sen historiaa (2.1), yliopistojen henkilökuntarakennetta (2.2) ja esittelemällä Vaasan yliopiston perustiedot (2.3).

2.1 Suomen korkeakoulujärjestelmä

Suomessa on 15 yliopistoa vuonna 2018 (OKM 2018). Yliopistojen määrä on muuttunut yliopistoliitosten ja toisaalta uusien yliopistojen perustamisen myötä lukuisia kertoja 1900-luvun aikana (ks. esim. Katajamäki 1998, Välimaa 2018). 2000-luvulla on tehty useita yliopistoliitoksia: vuonna 2010 muodostettiin Itä-Suomen yliopisto, jossa yhdistyivät Kuopion ja Joensuun yliopistot (Itä-Suomen yliopisto 2018), ja Aalto-yliopisto, jossa yhdistyivät Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu (Aalto-yliopisto 2018). Lisäksi vuonna 2013 muodostettiin Taideyliopisto, joka yhdisti Teatterikorkeakoulun, Kuvataideakatemia ja Sibelius-Akatemia (Taideyliopisto 2018). Seuraava yliopistomuutos tapahtuu vuoden 2019 alussa, kun Tampereen yliopisto ja Tampereen teknillinen yliopisto muodostavat Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa uuden yliopiston, jonka nimeksi tulee Tampereen yliopisto (Tampere3 2018).

Suomen korkeakoulujärjestelmää on muokattu ajan kuluessa, esimerkiksi luomalla ammattikorkeakoulujärjestelmä yliopistojen rinnalle 1990-luvulla. (Välimaa 2018: 324) Ammattikorkeakoulut perustuvat niitä edeltäviin keskiasteen opistoihin. (Välimaa 2018: 306) Ne eivät tee akateemista tutkimusta tai myönnä tohtorintutkintoja, mutta alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja niissä voi suorittaa. Vaikka 1990-luvulla moni yliopisto otti *yliopisto*-sanan myös nimeensä, Suomessa on yhä yliopistoja, joiden nimessä on sana *korkeakoulu* (Maanpuolustuskorkeakoulu ja Svenska Handelshögskolan). Esimerkiksi *Vaasan korkeakoulusta* tuli *Vaasan yliopisto* vuonna 1991 (Vaasan yliopisto 2018).

2.2 Yliopistojen henkilökuntarakenne

Nykyaikaisten yliopistojen ylimmät päätöksentekijät ovat yliopiston hallitus, rehtori ja yliopistokollegio. Yliopistot muuttuivat vuonna 2010 uuden yliopistolain myötä julkisoikeudelliseksi yhteisöiksi, eli ne voivat ”tehdä sitoumuksia, saada nimiinsä oikeuksia sekä omistaa irtainta ja kiinteää omaisuutta”. (Yliopistolaki 2009) Yliopistolaki ohjaa yliopistojen toimintaa, mutta yliopisto saa vuoden 2009 yliopistolain myötä päättää toimintansa organisoimisesta aiempaa vapaammin (Miettinen, Muukkonen, Myrsky & Pohjolainen 2009: 98). Yliopiston tärkein päätöksentekijä, hallitus, vahvistaa yliopiston johtosäännöt, jotka ohjaavat yliopiston toimintaa Yliopistolakia tarkemmin (Vaasan yliopisto 2018). Yliopistoyhteisö valitsee hallituksen (Miettinen ym. 2009: 98), jonka jäsenistä osa voi olla myös yliopiston ulkopuolelta, esimerkiksi yritysmaailman edustajia.

Yliopistot ovat työnantajina poikkeuksellisia sen vuoksi, että yliopiston tuloksellisuuden mittaamiseen ei riitä pelkästään sen taloudellisen menestyksen mittaaminen, sillä yliopistoilla ja niissä tehdyllä tutkimuksella on myös vahva asema yhteiskunnan kehittäjänä (Välimaa 2018: 335). Yliopistot myös poikkeavat muista työnantajista, kuten yrityksistä, siten, että vaikka yliopistolla onkin johto, sen toimintatapa on *kollegiaalinen*, eli sen toiminta perustuu koko yhteisön väliseen avoimeen ja kriittiseen keskusteluun (Välimaa 2018: 353). Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi siinä, että yliopistoyhteisö valitsee itse keskuudestaan yliopistokollegion, joka puolestaan nimittää yliopiston hallituksen.

Yliopistojen muuttuminen julkisoikeudellisiksi yhteisöiksi tarkoitti sitä, että kaikkien yliopistossa työskentelevien työnantaja on nykyisin suoraan yliopisto, ja palvelussuhteen muoto on työsuhde (Yliopistolaki 2009 32 §). Aiemmin, kun yliopistot olivat valtion laitoksia, työntekijöiden työnantaja oli valtio ja palvelussuhteen muoto virkasuhde (Valtion virkamieslaki 1994 1 §). *Virka* on valtion Valtioneuvoston termipankin määritelmän mukaan ”julkisten tehtävien kokonaisuus, joka muodostetaan lakisääteisessä järjestyksessä” (Valter 2018).

Siirtyminen virkasuhteista työsuhteisiin muutti yliopistojen henkilökunnan asemaa. Virkasuhteeseen liittyy enemmän lain tuomia rajoituksia, sillä Valtion virkalain (1994) mukaan virkamiehen tehtävään liittyy julkista valtaa. Siksi valtion virat täytetään julkisella haulla, ja työsuhteen ehdoista ja kelpoisuusvaatimuksista on säädetty lailla. Siirtyminen virkasuhteista palvelusuhteisiin on siis tehnyt yliopistojen henkilökunnan palkkaamisesta, työsuhteen ehtojen neuvottelemisesta ja irtisanomisesta joustavampaa (Miettinen ym. 2009: 150, 327).

2.3 Vaasan yliopisto

Vaasan kauppakorkeakoulu perustettiin vuonna 1968. Se oli aluksi kauppakorkeakoulu, kunnes vuonna 1980 se muutti nimensä Vaasan korkeakouluksi, ja laajensi samalla toimintaansa myös humanistisiin tieteisiin. Vaasan yliopistoksi nimi muutettiin vuonna 1991. Samoihin aikoihin yliopistossa aloitti Teknillisen Korkeakoulun opiskelijoita, mutta oma teknillinen tiedekunta perustettiin vasta vuonna 2004. (Vaasan yliopisto 2018, Katajamäki 1998) Viisi vuotta myöhemmin perustettiin Vaasan ammattikorkeakoulu, joten nimenmuutos helpotti yliopiston ja ammattikorkeakoulun nimitysten erottamista toisistaan. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2018)

Yliopiston rahoitus tuli alkuaikoina Vaasan Kauppakorkeakoulun Säätiöltä. (Kohonen & Kullas 2004: 9, Katajamäki 1998) Toisin kuin muut, samaan aikaan perustetut suomalaiset korkeakoulut, Vaasan kauppakorkeakoulu oli yksityinen korkeakoulu, vaikka valtio tekikin päätöksen sen perustamisesta. Vaasan Kauppakorkeakoulun säätiö vastasi yliopiston perustamiskustannuksista ja käytännön valmisteluista ja oli mukana yliopiston toiminnassa vuoteen 1978, jolloin yliopisto lopulta siirrettiin valtion alaiseksi.

Koska Vaasan yliopisto on julkisoikeudellinen yhtiö, sen ylimmässä johdossa ovat yliopiston hallitus, rehtori, vararehtori ja yliopistokollegio. (Vaasan yliopisto 2018) Muita hallintoa hoitavia tahoja määritellään yliopiston hallituksen hyväksymässä johtosäännössä. Heitä ovat akateemisten yksiköiden johtoryhmät ja dekaanit, tutkimus- ja koulutusneuvosto, tutkimusalustojen ja erillislaitosten johtajat, yliopistopalvelut sekä nimitystoimikunta.

3 TEHTÄVÄNIMIKKEISIIN LIITTYVÄT ERITYISPIIRTEET

Tässä luvussa syvennyn siihen, mitä erityispiirteitä tehtävänimikkeisiin termeinä liittyy. Aluksi erittelen erilaiset tehtävänimikkeisiin viittaamiseen käytetyt termit ja avaan niiden merkityksiä (3.1) Sen jälkeen siirryn erittelemään tutkimukseni kannalta oleellisia tehtävänimikkeisiin liittyviä erityispiirteitä, eli sitä, mikä on tehtävänimikkeiden tehtävä (3.2), millaista tutkimusta on tehty suomalaisista virkanimikkeistä (3.3) ja mikä on englanninkielisten tehtävänimikkeiden rooli Suomessa (3.4). Lopuksi otan esiin haasteita, joita tehtävänimikkeiden luomiseen liittyy (3.5).

3.1 Tehtävänimikkeiden erilaiset nimitykset

Tehtävänimike on työntekijän työtehtäviä ja roolia kuvaava kielellinen ilmaisu. Termin *tehtävänimike* lisäksi käytetään myös muita ilmaisuja kuvaamaan työtehtäviä ja roolia: esimerkiksi *työnimike*, *virkanimike*, *toimen nimi*, *ammattinimike* ja *titteli*. Merkityksiltään nämä termit poikkeavat toisistaan, vaikka niitä saatetaankin käyttää toistensa synonyymeina.

Tehtävänimikkeen ja *työnimikkeen* merkitykset ovat toisiaan lähimpänä. *Tehtävänimike* on vakiintunut yleiseen käyttöön. Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan *tehtävänimike* on yleiskielessä ”tehtävän nimike (ja sen haltijan titteli)”. Esimerkiksi Kotimaisten kielten keskus (Kotus) käyttää työntekijöihinsä viitatessaan *tehtävänimike*-termiä (Kotus 2018). *Työnimike* ei ole samalla tavalla vakiintunut, mutta sitä käytetään *tehtävänimikkeen* tilalla joissain epävirallisissa yhteyksissä. Sitä ei ole Kielitoimiston sanakirjassa (2018) eikä Valtioneuvoston termipankissa (Valter 2018). *Tehtävänimike*-termin määriteosa *tehtävä* viittaa työntekijälle työsopimuksen perusteella sovittuihin asioihin, eli tehtävän sisältö selviää sovitusta *tehtäväkuvauksesta* (myös *työnkuvaus*, engl. *job description*) Valtion termipankki Valterin mukaan tehtäväkuva on ”*palkkausjärjestelmän* soveltamisen vaihe, jossa kuvataan sanallisesti henkilön *viran* tai tehtäväkokonaisuuden tarkoitus, tavoitteet ja sisältö”.

Virkanimike, joskus myös *virkanimi* (ks. esim. Valtion virkamiesasetus 1994) tai *viran nimi* (ks. esim. Asetus eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta sekä eräiden virkojen nimien muuttamisesta sisäasiainministeriön hallinnonalalla 1991) kuvaa virassa olevan henkilön työtehtävää. Kielitoimiston sanakirjassa (2018) virkanimikkeen yleiskielen määritelmä vastaa tehtävänimikkeen määritelmää: ”viran nimike (ja sen haltijan titteli)”. Määritelmän mukaan ainoa ero tehtävänimikkeeseen on siis siinä, että kyse on virkasuhteesta. Virkanimike voi olla joko kunnallisella viranhaltijalla (Laki kunnallisesta viranhaltijasta 2003) tai valtion virkamiehellä (Valtion virkamieslaki 1994). Yliopistoilla työskenneltiin aiemmin myös virkasuhteissa, mutta vuoden 2010 alusta virkasuhteet muutettiin työsuhteiksi ja sen myötä virat muutettiin toimiksi.

Toimen nimi olisi tutkimuksessani ollut vaihtoehto tehtävänimikkeelle. Siinä *toimi* viittaa työsuhteeseen, joka on solmittu julkisen laitoksen kanssa, mutta joka ei ole virka, eli siihen ei liity julkista valtaa. *Toimen nimi* -termillä viitataan niihin nimikkeisiin, joilla julkishallinnollisista tehtävistä puhutaan. *Toimen nimi* on terminä hiukan huonosti erottuva, sillä se voi sekoittua esimerkiksi *toiminimi*-termiin. *Toimi* on merkitykseltään Valtioneuvoston termipankin mukaan lähellä *virkaa* (Valter 2018).

Ammattinimikkeellä puolestaan viitataan enemmänkin työntekijän ammattiin kuin suoranaisesti työtehtävään: esimerkiksi *merkonomi* on ammattinimike, johon voi liittyä hyvin erilaisia työpaikkoja ja työtehtäviä ja näin ollen myös hyvin erilaisia tehtävänimikkeitä. *Ammattinimike*-termiä käytetään muun muassa laissa (esim. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994) viittamaan ns. laillistettuun ammattinimikkeeseen, jonka käyttöä on jostain syystä haluttu lailla rajoittaa. Terveydenhuollon henkilöstön ammattinimikkeitä kuten *sairaanhoitaja* tai *lääkäri* eivät siis saa käyttää muut kuin lain mukaan pätevyytensä todistaneet henkilöt. Ammattinimike on siis merkitykseltään lähimpänä *tutkintonimikettä*, joka viittaa henkilön koulutukseen eikä välttämättä työhön.

Titteli on vanhahtava nimitys, jolla voidaan viitata niin ammattinimikkeeseen kuin tehtävänimikkeeseenkin. Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan yleiskielessä *titteli* on

”tav. henkilönnimen yhteydessä käytettävä arvo-, ammatti- t. virkanimike”. Se voi siis olla esimerkiksi *palopäällikön* sijaan vaikka *rouva* tai *puheenjohtaja* (ks. esim. Kankaanpää 1999). Se on käytössä lyhyempi kuin tehtävänimike tai tehtävänimike ja puhekielessä yleinen ilmaisu.

Luvussa 5 aineistona käytän yliopistojen ammattinimikekoodistoa, eli sen nimessä tehtävänimikkeisiin viitataan *ammattinimike*-termillä, mutta viitataan tässä yhteydessä ainoastaan koodiston nimeen käyttämällä *ammattinimike*-termiä. Muuten käytän *tehtävänimike*-termiä oman tutkimukseni yhtenäisyyden takia.

3.2 Tehtävänimikkeiden rakenteen ja sisällön suhde

Tehtävänimikkeisiin liittyy aina arvolatausta ja tunnelatausta. Muun muassa tehtävänimikkeiden sukupuolittuneisuus on ollut aihe, josta on tehty tieteellistä tutkimusta (ks. esim. Tiililä 1994, Engelberg 2007, Karppinen 2007) ja käyty laaja julkista keskustelua viimeksi vuonna 2017 (ks. esim. Aamulehti 2017). Sukupuolittuneisuudella viitataan esimerkiksi sellaisiin nimikkeisiin kuin *puhemies* ja *palomies*. Sukupuolittuneet nimikkeet ovat vähitellen poistumassa suomen kielestä: enää ei esimerkiksi käytetä sellaisia ilmaisuja kuin *näyttelijätär* ja *opettajatar*. Jotkut sukupuolittuneet nimikkeet, kuten *maaherra* ja *puhemies*, ovat silti yhä virallisesti käytössä (Laki aluehallintovirastoista 2009 16 §; Eduskunnan päätös eduskunnan työjärjestyksen 72 §:n muuttamisesta).

Suomessa muun muassa Pälli (Yle Puhe 2015) on tutkinut niitä kielenkäytön keinoja, joilla ihmiset luokittelevat ja kuvaavat sosiaalisia ryhmiä. Pälli kertoo Yle Puheen (2015) haastattelussa työelämän muuttumisen ja yritysten kansainvälistymisen johtaneen tehtävänimikkeiden muutokseen viimeisten vuosikymmenten aikana. Hän viittaa haastattelussa tehtävänimikkeisiin *tittleinä*.

Pällin mukaan jotkut alat suosivat nykyisin monimutkaisia ja näyttäviä tehtävänimikkeitä, kun taas joillekin neutraalius ja yksinkertaisuus ovat tärkeitä. Nimikkeen näyttävyydellä

tarkoitetaan hänen mukaansa sitä, että se on pitkä, mahdollisesti englanninkielinen ja sisältää arvolatautuneita sanoja, joita ei työtehtävän kuvaamiseen välttämättä tarvittaisi. Tällaisia piirteitä ei Pällin mukaan ainakaan suomalaisissa tehtävänimikkeissä ole perinteisesti ollut, ja vaikka kehitys johtuukin paljon myös työhön suhtautumisen muutoksesta, on myös luonnollista, että tietoyhteiskunnan kehittymisen myötä ja työtehtävien monipuolistuttua työtehtävien kuvaamisesta on tullut vaativaa. Hän ei siis pidä tehtävänimikkeiden muuttumista pelkästään huonona asiana, vaan luonnollisena osana yritysmaailman kansainvälistymistä. (Yle Puhe 2015)

Näyttävyyden lisäämistä voidaan Pällin (Yle Puhe 2015) mukaan käyttää yrityksen imagon kohotukseen tai työntekijöiden sitoutuneisuuden lisäämiseen, sillä näyttävillä tehtävänimikkeillä on tarkoitus nostaa myös työtehtävien arvostusta paitsi ulospäin myös organisaation sisällä. Esimerkiksi Smith (2004: 24) on tullut samaan tulokseen: tehtävänimikkeellä on suuri merkitys työntekijän motivaatioon ja sitoutumiseen organisaatioon.

Pälli (Yle Puhe 2015) arvioi, että tehtävänimikkeiden näyttävyydellä on vaikutusta työntekijän arvostuksen tunteeseen, mutta lisäksi myös siihen, kuinka ulkopuoliset näkevät hänen ammattitaitonsa: hienon nimikkeen koetaan usein olevan merkki vahvasta osaamisesta ja jopa luotettavuudesta. Pälli kokee Suomen olevan tehtävänimikkeiden suhteen perinteisesti läpinäkyvyyttä arvostava kulttuuri, ja että tehtävänimikkeiden näyttävyyttä on luultavasti lisätty vain silloin, kun on havaittu näyttävän tehtävänimikkeen lisäävän asiakkaiden ja muiden sidosryhmien arvostusta työntekijää kohtaan. Tällaisia tilanteita ovat Pällin mukaan esimerkiksi negatiivisen merkityksen saaneet nimikkeet (kuten *siivooja*) ja tilanteet, joissa arvostuksella on väliä, eli esimerkiksi kun asiakas tekee ostopäätöksen todennäköisimmin silloin, kun myyjänä on esimerkiksi *myynnin aluepäällikkö* eikä pelkkä *myyjä*. (Yle Puhe 2015)

Tehtävänimikkeiden luomisessa joudutaankin usein valitsemaan näyttävyyden ja selkeyden välillä. Neutraaliudella yleensä tähdätään mahdollisimman helppotajuisiin ja yksiselitteisiin tehtävänimikkeisiin, jotka on suunnattu organisaation sidosryhmille helpottamaan heidän viestimistään organisaation kanssa. Toisaalta Pälli muistuttaa, että

näyttävä tehtävänimike voi myös todella olla myös läpinäkyvä, jos siitä johdonmukaisesti näkyy niin työntekijän työtehtävä kuin hänen asemansakin. (Yle Puhe 2014) Koska näyttävä tehtävänimike on usein pitkä, voi olla myös mahdollista, että se kuvaa työntekijän työtehtäviä erityisen hyvin. Pälli myös mainitsee yliopisto-organisaation esimerkkinä siitä, kuinka kansainvälisyys on vaikuttanut tehtävänimikkeisiin, sillä esimerkiksi hänen oma tehtävänimikkeensä *vanhempi yliopistonlehtori* on käänös englanninkielisestä nimikkeestä *Senior Lecturer*. Etuliitteellä *senior* pyritään tarkemmin esittämään työntekijän asemaa, joten se elementtinä paitsi lisää nimikkeen näyttävyyttä, myös kuvaa tehtävänimikettä tarkemmin kuin pelkkä *Lecturer*. (Emt.) *Vanhempi lehtori* on verrattavissa esimerkiksi *vanhempi konstaapeli* -nimikkeeseen.

3.3 Englanninkieliset tehtävänimikkeet Suomessa

Suomessa käytetään suomenkielisten tehtävänimikkeiden lisäksi jonkin verran myös englanninkielisiä nimikkeitä. Tehtävänimikkeiden näyttävyyttä voidaan pyrkiä lisäämään esimerkiksi käyttämällä englanninkielisiä tehtävänimikkeitä jopa suomalaisen, suomen kielellä toimivan yrityksen sisällä, sillä oletetaan, että englanninkielinen tehtävänimike saa työn kuulostamaan hienommalta kuin täsmälleen sama suomenkielinen nimike saisi (Yle Puhe 2015). Tämä ajatus on tullut esiin esimerkiksi hollantilaisessa tutkimuksessa (Meurs, Korzilius, Planken & Fairley 2007), jossa verrattiin englanninkielisiä ja hollanninkielisiä tehtävänimikkeitä. Tutkimuksen perusteella hollanninkieliset vastaajat arvioivat englanninkielisen tehtävänimikkeen hollanninkielistä, muilla tavoin täsmälleen samaa tarkoittavaa vastinettaan hierarkkisesti korkea-arvoisemmaksi – näin siitähän huolimatta, että englanninkielinen nimike toisaalta koettiin epäselvemmäksi ja siinä mielessä huonommaksi.

Englanninkieliset tehtävänimikkeet eivät kuitenkaan ole levinneet kaikille aloille. Pällin mukaan suhtautuminen tehtävänimikkeisiin on hyvin alakohtaista. (Yle Puhe 2015) Esimerkkeinä hän mainitsee julkishallinnon, ja vertaa sitä pelialaan. Toinen on vanha ja perinteinen ala, ja toinen verrattain tuore ja sen vuoksi vähemmän vakiintunut. Perinteisillä aloilla tehtävänimikkeet ovat vakiintuneet tiettytyyppisiksi, jolloin

näyttävyyttä voitaisiin hänen mukaansa pitää outona ja jopa uskottavuutta heikentävänä, kun taas tuoreemmilla aloilla näyttävyyttä voidaan käyttää keinona erottua ja herättää huomiota. Eroja on kuitenkin jopa alojen sisällä, sillä esimerkiksi Laaksosen (2003) mukaan joissakin organisaatioissa tehtävänimikkeitä käytetään kilpailuvalttina ja tapana parantaa yrityksen imagoa. Tämä saattaa Pällin mukaan kuitenkin vaikeuttaa eri organisaatioiden välistä vertailua esimerkiksi työnhakijan näkökulmasta (Yle Puhe 2015).

Aloilla, joilla sekä työntekijät että asiakkaat ovat nuoria, voidaan nykyään jo olettaa, että anglismit eli englannin kielestä osittain tai kokonaan lainatut nimikkeet ovat ymmärrettäviä. Jo vuosituhannen vaihteessa Stenvall (1999: 59) myönsi, että monilla erikoisaloilla englannin kielen vaikutus näkyy jo niin vahvana, että on kyseenalaista, onko kaikkia termejä tarpeenmukaista kotouttaa suomen kieleen. Saman toteaa Laaksonen (2003), joka pitää luonnollisena, että kansainvälisen yrityksen koko henkilöstön tehtävänimikkeet ovat samalla kielellä, eli englanniksi. Vierasperäisyys ei enää tänä päivänä tarkoita automaattisesti termin vaikeampaa ymmärrettävyyttä. Siksi englanninkielisten tehtävänimikkeiden käyttäminen suomenkielisessä ympäristössä on ilmiönä levinnyt jo laajalle, vaikei se kaikissa yhteyksissä toimikaan.

3.4 Tehtävänimikkeisiin liittyvät haasteet

Tehtävänimikkeisiin ja niiden käyttöön liittyy monenlaisia haasteita. Yliopistoissa näitä haasteita aiheuttavat sisäisen ja ulkoisen viestinnän tarpeet, tehtävänimikkeitä käyttävien tahojen eroavaisuudet, kansainväliset erot, sekä rakenteen ja sisällön välisen tasapainon löytäminen.

Tehtävänimikkeet ovat tärkeä osa yliopiston viestintää. Yliopiston viestintä jakautuu sisäiseen ja ulkoiseen viestintään, mutta sen lisäksi viestintä eroaa sen mukaan, viestitäänkö henkilökunnalle vai opiskelijoille. Opiskelijoille yliopiston organisaatorakenne voi olla epäselvä, sillä heille yliopisto näyttäytyy ensisijaisesti opiskelupaikkana, ei työyhteisönä (Wager 2003: 432). Myös työntekijöille

organisaatiarakenteen hahmottaminen voi olla vaikeaa, ja Wagner arvioi tähän olevan useita syitä, kuten sen, että yliopiston eri yksiköiden rakenteet poikkeavat toisistaan ja näin ollen henkilökunnan on vaikeaa hahmottaa toisten yksiköiden henkilökunnan työtehtäviä. Organisaation tunteminen olisi kuitenkin tärkeää, sillä se lisäisi henkilökunnan sitoutuneisuutta ja yhteishenkeä. (Emt.)

Suomalaisten yliopistojen verkkosivuja vertaamalla ilmenee, että niiden käyttämät tehtävänimikkeet eivät ole keskenään täysin yhdenmukaisia. Lisäksi nimikkeitä käytetään vaihtelevasti muissakin virallisissa yhteyksissä kuin yliopistojen omassa käytössä, kuten esimerkiksi Yliopistolaisissa (2009) ja muun muassa Yliopistoalan yleisessä työehtosopimuksessa (Akavan erityisalat 2015). Jotkut nimikkeet ovat vakiintuneita: Yliopistolaki (2009) määrittelee sitovasti joidenkin yliopiston henkilöstön jäsenten nimikkeet ja roolit (esimerkiksi *professori*). Eroja kuitenkin syntyy niissä nimikkeissä, jotka eivät ole vakiintuneita, ja esimerkiksi tutkijan neliportaista urarakennetta sovelletaan eri yliopistoissa eri tavoin. Esimerkiksi Vaasan yliopistossa on neliportaisen urarakenteen ylimmällä portaalla sekä *professoreita* että *tutkimusjohtajia*, kun taas esimerkiksi Helsingin yliopistossa (2018) neljännellä portaalla on myös *yli-intendenttejä*.

Virkanimikkeiden haasteet ovat niiden luomisessa. Virkanimikkeet on siis koettu toimimattomiksi ja epäselviksi, mutta ongelmien syyt tuntuivat olevan virkamiehille epäselviä. Kotuksen kyselyn perusteella virkakielen uudet termit syntyvät yleensä jo toimintojen tai lakien valmisteluvaiheessa, ja niitä laativat paitsi asianomaisen alan asiantuntijat, myös viraston viestintäasiantuntijat ja joidenkin vastaajien mukaan jopa terminologit. Lisäksi virkanimikkeiden luominen oli virkamiesten mukaan vielä tarkempaa kuin muiden termien: siihen osallistuivat virastojen ylemmät tahot, virkamiehet itse ja jopa ammattiyhdistykset ja luottamusmiehet. Kävi kuitenkin myös ilmi, että viestintäasiantuntijoiden tai terminologioiden konsultoimisesta virkamiehet eivät maininneet virkanimikkeiden luomisen yhteydessä. (Piehl 2014) Kotuksen tutkimuksessa nousi esiin myös lyhenteiden syntyminen. Virkamiehet itse eivät pitäneet ongelmallisena sitä, että pitkin termien ja virkanimikkeiden myötä syntyy myös automaattisesti lyhenteitä, jotka heikentävät termien läpinäkyvyyttä. Piehl kuitenkin muistuttaa, että

lyhenteet ovat yksi syy sille, miksi virkakielen sanasto on kansalaisille niin vaikeasti ymmärrettävää. (Piehl 2014)

Lyhenteiden käyttö on yleinen ilmiö myös muualla. Esimerkiksi Yhdysvaltojen eri yliopistojen tutkintoja nimeävien tutkintonimikkeiden kirjoitusasussa on ollut runsaasti vaihtelua, ja Gaston (2014: 11) mainitsee lyhenteiden käytön olevan erityisesti ongelma, joka vaikeuttaa tutkintonimikkeiden ymmärrettävyyttä. Kun samasta tutkinnosta toisaalla käytetään pitkää muotoa (esim. Master of Arts Degree: Design), toisessa paikassa tutkintonimike saattaakin olla pelkkä MA. Hän ehdottaakin, että yliopistotutkinnot ilmoitetaan muodossa ”tutkinto: erikoistumisala”, esimerkiksi *Master of Arts Degree: Design*. Tällöin tutkinnosta kävisi ilmi, mitä se pitää sisällään, ja sen voisi ymmärtää myös sellainen, joka ei tutkintojen lyhennekäytäntöjä tunne. Suomessakin on käytössä rinnakkain muodot *filosofian maisteri* ja *FM*, ja ne ovat virallisesti vahvistettuja. Varsinaiseen tutkintonimikkeeseen kuuluu muita määreitä, joten riippuu alasta, onko tutkintonimike lopulta kovinkaan läpinäkyvä: *kasvatustieteen maisteri* kertoo enemmän kuin esimerkiksi *filosofian maisteri*, joka vaatii aina parikseen tarkennuksen, jos halutaan kertoa tutkinnon alasta tarkemmin.

4 TERMIN- JA VASTINEENMUODOSTUKSEN PERUSTEET

Tehtävänimikkeet ovat termejä, joten niiden muodostamiseen voidaan soveltaa terminmuodostuksen periaatteita ja toimintatapoja. Vastineenmuodostus tehtävänimikkeille voi samoin perustua yleisille vastineenmuodostuksen menetelmille. Tässä luvussa käsitelen tehtävänimikkeisiin liittyviä erityispiirteitä ja painotuksia, jotka on otettava termin- ja vastineenmuodostuksessa huomioon.

4.1 Terminmuodostuksen periaatteet

Tehtävänimikkeet rakentuvat samalla tavoin kuin muutkin termit, joten niiden luomiseen voidaan käyttää terminmuodostuksen menetelmiä. Termit ovat erikoisalan *käsitteiden* kielellisiä ilmauksia. *Käsite* tarkoittaa ajatuskokonaisuutta, jonka ihminen jostain abstraktista tai konkreettisesta *tarkoitteesta* muodostaa. (TSK 1988: 24). *Käsitettä kuvailemaan muodostetaan usein määritelmiä. Terminmuodostus* tarkoittaa siis tietyllä erikoisalalla esiintyvien käsitteiden nimeämistä. Sanastotyön oppaissa korostetaan, että käsite tulisi nimetä tarkoituksenmukaisella termillä, jota voidaan käyttää niin käsitettä analysoidessa kuin siitä kommunikoidessa. (Sager 1997: 25) Ideaalitulanteessa asiantuntijat käsitteävät erikoisalansa sisäiset käsitteet samalla tavalla ja nimittävät niitä samoilla termeillä (Kristiansen 2011: 32–33). Tarkastelen tarkemmin termeille asetettavia vaatimuksia alaluvussa 4.3.

Muodostettava termi on harvoin kokonaan alusta luotu uusi sana, vaan siinä on usein ainakin joitain piirteitä erikoisalansa jo olemassa olevasta terminologiasta. Terminmuodostuksen tavat vaihtelevat muun muassa erikoisalan, mukana olevien henkilöiden ja terminmuodostuksen motiivin mukaan (Sager 1997: 25). Sanastotyön käsikirjassa nimetään seitsemän erilaista terminmuodostustapaa, jotka ovat *termittäminen, yhdistäminen, johtaminen, lainaaminen, lyhentäminen, konversio ja tekosanat* (TSK 1988: 83).

Termittäminen tarkoittaa yleiskielisen sanan käyttämistä erikoiskielen käsitteen nimikkeenä, jolloin se erikoiskiелensä kontekstissa saa yksiselitteisen määritelmän (TSK 1988: 84). Kahden sanan *yhdistäminen* on myös yleinen tapa muodostaa uusia termejä, sillä esimerkiksi vaihtamalla yhdyssanan määriteosaa voidaan helposti kuvata kahden lähikäsitteen eroja (esimerkiksi *luokanopettaja* ja *aineenopettaja*) (TSK 1988: 87, 91). *Yhdistämällä* voidaan luoda myös sanaliittomuotoisia termejä (esim. *nuorempi tutkija*, *vanhempi tutkija*) (TSK 1988: 92). *Johtaminen* taas tarkoittaa uutta termiä, joka pohjautuu johonkin toiseen, jo olemassa olevaan termiin, jota on muokattu johtimella (esim. *tutkija* on johdettu verbistä *tutkia*) (TSK 1988: 93). *Konversio* tarkoittaa jo olemassa olevan sanan sanaluokan muokkaamista uuteen käyttötarkoitukseen, yleensä adjektiivista substantiiviksi (esim. *verovelvollinen*) (TSK 1988: 98). *Lainaminen* ja *lyhentäminen* ovat tyypillisiä tapoja muodostaa termejä, joiden alkuperä on jossain muussa kielessä (TSK 1988: 94, 97). Lainattaessa kohdekielen vastine lähtökielen termille voi olla suora sitaattilaina (eli kirjoitus- ja ääntämisasu säilyy) (esim. *tenure track*), erikoislaina (eli kirjoitus- ja ääntämisasu säilyy osittain) (esim. *datamanageri*) tai yleislaina (eli kirjoitus- ja ääntämisasu ovat täysin kohdekielen sääntöjen mukaiset) (esim. *koordinaattori*) (TSK 1988: 95). Lainatermiä saatetaan siis mukauttaa kohdekieleen sopivaksi, tai se voidaan lainata sellaisenaan. Lyhennetermi taas muodostetaan usein lähtökielen pohjalta poimimalla yhdyssanan tai sanaliiton alkukirjaimet tai jotkin muut sanan osat termiksi, joka kohdekielellä ei ole läpinäkyvä (TSK 1988: 97). Termi voi kuitenkin olla lyhenteellinen myös niin, että alkukielistä osaa on lyhennetty käytön helpottamiseksi, esimerkiksi termissä *kv-yksikön esimies*. Edellinen esimerkki kuvaa hyvin myös sitä, että samassa termissä voi yhdistyä monia erilaisia terminmuodostustapoja, kuten yhdistämistä ja lyhentämistä.

Terminmuodotukseen kuuluu siis olennaisena osana jo olemassa olevien ainesten käyttäminen: tyhjästä luodut termit ovat Sagerin (1997: 25). mukaan harvoin tarkoituksenmukaisia, vaikka voisivatkin ainakin teoriassa kuvata käsitettä kaikkein täsmällisimmin. Terminmuodostus on myös aina tasapainottelua eri piirteiden välillä, sillä vaikka käytettäväksi valittaisiinkin termi, joka hyvin kuvaa käsitteen suhdetta johonkin sen lähikäsitteeseen selkeästi, voi jokin muu vielä tärkeämpi lähikäsite jäädä pimentoon ja alan kokonaiskuvan kannalta termi ei toimikaan (Sager 1997: 30).

4.2 Termien erilaisia rakennepiirteitä

Terminmuodostustapojen lisäksi termien rakenteita voidaan luokitella vielä tarkemmin, sillä esimerkiksi yhdyssanat voidaan jakaa moniin eri tyyppeihin. Nuopposen ja Pilkkeen (2010: 62) mukaan termin sanaluokka on yleensä substantiivi, mutta myös adjektiivi- tai verbimuotoiset termit ovat mahdollisia. Termi voi myös muodostua moneen eri sanaluokkaan kuuluvien sanojen yhdistelmästä, jolloin kyseessä on joko yhdyssana tai sanaliitto. Termit voivat olla perussanatermejä (*emäntä*), johdostermejä (*tutkija*, *koordinaattori*), yhdyssanatermejä (*tutkijatohtori*), lyhennetermejä (*it-arkkitehti*) tai esimerkiksi kahden viimeisen yhdistelmiä (*atk-asiantuntija*). Yhdyssanatermit ja sanaliitot ovat monisanaisia termejä. (Emt.)

Oman tutkimukseni aineiston kannalta olennaisia termin rakenteita ovat yhdyssanatermit ja sanaluokkatermit. *Yhdyssanat* koostuvat kahdesta tai useammasta yhteen kirjoitetusta osasta, joista viimeinen on yleensä yhdyssanan *perusosa*, ja muut sitä ennen sitä rajaavia tai tarkentavia *määriteosia* (Haarala 1981:16; Leino 2010: 184). Yleensä yhdyssanan määriteosan tarkoitus on rajata tai tarkentaa perusosaa (esimerkiksi *erikoistutkija* on yhä tutkija ja *yliopistonopettaja* opettaa nimenomaan yliopistossa). Tällöin puhutaan *alisteisesta* yhdyssanasta (Iisa, Piehl & Oittinen 2012: 132–133). Muita yhdyssanatyyppejä ovat esimerkiksi *rinnasteiset* yhdyssanat (esim. *kielenkääntäjäterminologi*).

Yhdyssanat jakautuvat pääpiirteittäin nominatiivialkuisiin, genetiivialkuisiin ja adjektiivialkuisiin yhdyssanoihin sekä yhdysverbeihin (Korhonen & Maamies 2015: 39). Myös moniosaiset lukusanat (kuten kolmesataakaksikymmentäviisi) ovat eräänlaisia yhdyssanoja. Aineistossani esiintyy nominatiivialkuisia, genetiivialkuisia ja adjektiivialkuisia yhdyssanoja.

Toinen aineistoni kannalta olennainen termien rakenne ovat sanaliitot. Ne ovat erilaisia erillisten sanojen muodostamia ryhmittymiä, jotka yhdessä muodostavat jonkin käsitteen nimityksen, ja sen erottaminen, onko jokin sanaliitto termi vai ei, voi joissain tapauksissa tuottaa vaikeuksia. (Haarala 1981: 17; Nuopponen & Pilke 2010: 63) Erityisesti

englanninkieliset termit ovat englanninkielen rakenteen vuoksi usein monen sanan sanaliittoja (esim. *Visiting Science Policy Advisor*). Seuraavassa käyn tarkemmin läpi erilaisia yhdyssana- ja sanaliittotermien rakenteita.

4.2.1 Yhdyssanan sanaluokka

Useimmiten yhdyssana on kahden tai useamman substantiivin yhdistelmä (Nuopponen & Pilke 2010: 62). Termin varsinaisen sanaluokan määrittelee perusosa, joka on usein substantiivi, joka puolestaan voi olla myös verbistä tai adjektiivista tehty substantiivinen johdos (esimerkiksi *aineenopettaja* tai *kyselytutkimus*). Esimerkiksi Haarala (1981: 18) korostaa, että termit ilmoitetaan usein substantiivimuodossa muun muassa siksi, että esimerkiksi sanakirjoihin substantiiveille on verbi- tai adjektiivimuotoa helpompi kirjoittaa määritelmä, eikä siksi, että termit olisivat aina substantiiveja tai niitä aina käytettäisiin vain substantiivimuodossa.

Määriteosan sanaluokka voi niin ikään vaihdella, eli yhdyssana voi alkaa substantiivin lisäksi myös esimerkiksi adjektiivilla. Korhosen ja Maamiehen (2015: 46) mukaan adjektiivialkuinen yhdyssana on erityisen yleinen erikoisalan termien muotona. Tämä johtuu siitä, että adjektiivin ja substantiivin muodostama sanapari kirjoitetaan erikseen, ellei kyseessä ole niiden muodostama vakiintunut nimitys jollekin käsitteelle. Kaikkia termeiksi vakiintuneitakaan sanaparejakaan ei aina kirjoiteta yhteen (esimerkiksi *harmaa talous*). Yleisimpiä yhdyssanatermejä ovat siis substantiivialkuiset yhdyssanat kuten *tutkijatohtori* tai *osastonjohtaja*.

4.2.2 Yhdyssanan määriteosan sijamuoto

Kun vaihdetaan yhdyssanamuotoisen termin alkuosan muoto nominatiivista genetiiviksi tai päinvastoin, tuloksena on yleensä alkuperäisen termin synonyymi (Korhonen & Maamies 2015: 40). Esimerkiksi *yliopisto-opettaja* ja *yliopistonopettaja* ovat kumpikin suomalaisissa yliopistoissa käytettäviä tehtävänimikkeitä.

Joissakin tapauksissa merkitysero kuitenkin syntyy, esimerkiksi *veripisara* ja *verenpisara* ovat molemmat vakiintuneita nimityksiä kahdelle täysin eri asialle. (Korhonen & Maamies 2015: 40) Koska termien tulisi olla toisistaan erottuvia, tällaiset sanaparit eivät erikoisalan sanastoissa ole suositeltavia (ks. esim. Haarala 1981: 38). Joissakin tapauksissa vain toinen muoto on vakiintunut käyttöön, eli esimerkiksi *osastonjohtaja* mutta ei *osastojohtaja* ja *osastopäällikkö* mutta ei *osastonpäällikkö*.

Vaikka monessa tapauksessa kyse on toisen kirjoitusasun vakiintumisesta käyttöön, yhdyssanan määriteosan muodolle on olemassa joitakin pääsääntöjä. (Korhonen & Maamies 2015: 41) Nominatiivi on yhdyssanan määriteosan muotona yleisempi, sillä se on merkitykseltään avoimempi ja sen ja perusosan suhde on abstraktimpi, kun taas genetiivimuotoinen määriteosa rajaa perusosan merkitystä tarkemmin ja konkreettisemmin (emt.). Tämän vuoksi nominatiivimuotoinen määriteosa on tänä päivänä yleisempi muoto uusissa yhdyssanoissa. (Iisa ym. 2012: 135) Monissa epäselvissä tapauksissa vain kielikorva kertoo, kumpi muoto on toimivampi, vai voiko kumpaakin muotoa käyttää rinnakkain.

4.2.3 Sanaliittotermit

Yhtä käsitettä voi kuvata myös erillisten sanojen tai muiden kielellisten ilmaisujen kuten lyhenteiden ryhmä eli sanaliitto, mikä on yleistä erityisesti englannin kielessä (Haarala 1981: 17). Sanaliitto on termi vain, jos se täyttää termien yleiset ehdot, eli viittaa selkeästi yhteen tiettyyn käsitteeseen. Käsitteen on oltava muodoltaan vakiintunut ja yleisessä käytössä. Termin määritelmä, vaikka olisikin sanaliiton näköinen, ei ole termi (esim. tehtävänimikkeenä käytettävä *avustava tutkija* on termi, mutta lauseyhteydessä *apurahan saaneen tutkimuksen avustaja* ei ole).

Sanaliittomuotoisten termien yhdistävä tekijä on, että niiden eri osat erotetaan välilyönnillä toisistaan. Sanaliittomuotoisen termin osat voivat kuitenkin muodostua monien erilaisten termityyppien yhdistelmästä. Siksi esimerkiksi *opintoasioiden johtaja* tai *kansainvälisen opiskelijapalvelun päällikkö* ovat sanaliittoja, mutta sisältävät samalla myös erilaisia yhdyssanoja. (Haarala 1981: 17) Sanaliitoissa perusosa on yhdyssanojen

tapaan yleensä viimeisenä. Tehtävänimikkeissä toisaalta näyttää yleistyneen päinvastainen malli, esimerkiksi *koordinaattori*, *verkkoviestintä*. Palaan näihin aineiston analyysin yhteydessä luvuissa 5 ja 6.

4.2.4 Merkit, numerot ja lyhenteet

Tässä yhteydessä on syytä myös nostaa esiin termeissä esiintyvät erilaiset erikoismerkit, kuten yhdysmerkit, pilkut, vinoviivat ja sulkumerkit.

Yhdysmerkit ovat termeissä yleisiä. Kielenhuollon oppaan (Iisa ym. 2012: 151) mukaan yhdysmerkkejä voidaan käyttää muun muassa yhdyssanojen osien rajalla samojen vokaalien välillä (esimerkiksi *toimitila-asiantuntija*), kahden sanan välissä hahmotusapuna (esimerkiksi *atk/tele-suunnittelija*, melko harvinainen tapaus), erisnimien erottamisessa perusosasta (esimerkiksi *Aalto-professori*), vierassanojen erottamiseen (esimerkiksi *web-asiantuntija*), erilaisten erikoismerkkien erottamiseen (esimerkiksi *20-vuotias*), lyhenteiden erottamiseen perusosasta (esimerkiksi *atk-asiantuntija*, *IT-arkkitehti*), rinnasteisissa yhdyssanoissa (esimerkiksi *kääntäjä-terminologi*) ja poiston merkkinä (esimerkiksi *julkaisu- ja tiedetoimittaja*).

Sanastotyön käsikirjassa (1988: 162) suositellaan, että sanaliittomuotoiset termit kirjoitetaan terminologisiin sanastoihin niiden varsinaisessa, käytössä olevassa sanajärjestyksessä: *esimerkiksi ehdollinen suojalaite, ei suojalaite, ehdollinen*. Lisäksi todetaan, että ”sulkuja, hakasulkuja tai lainausmerkkejä käytetään vain, jos ne kuuluvat itse termiin”. Näin sanaliitot vastaavat yhdyssanoja, joissa määriteosa tulee pääsääntöisesti ennen perusosaa.

4.3 Hyvän termin piirteet

Termeistä ja terminmuodostuksesta puhuttaessa puhutaan usein piirteistä, jotka termillä tulee olla, jotta se on ns. ”hyvä termi” (Isohella & Nuopponen 2016: 2). Oman tutkimukseni aineistoon liittyy oleellisesti se, kuinka hyvän termin piirteiden huomioon ottaminen vaikuttaa termien käytettävyyteen. Hyvän termin piirteet eivät ole pelkästään kielellisiä rakennepiirteitä, vaan liittyvät myös termin sisältöön ja erityisesti termin ja käsitteen suhteeseen. Isohellan ja Nuopposen (2016: 4–7) luokittelussa nämä eri piirteet voidaan jakaa neljään eri kategoriaan, joita ovat *termin muoto ja rakenne*, *termin suhde käsitteeseen*, *termin soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus* sekä *termin käyttö*. Tämä luokittelu liittyy käyttöliittymätermien käytettävyyteen, joita Isohella ja Nuopponen (2016) ovat pohtineet artikkelissaan, mutta samoja piirteitä esiintyy myös muussa terminmuodostuksessa.

Termin muotoon ja rakenteeseen liittyvät esimerkiksi termin pituus, erottuvuus, produktiivisuus eli sen soveltuvuus pohjaksi uusien termien johtamiseen sekä kielellinen moitteettomuus. Termin suhteen käsitteeseen taas määrittää muun muassa termin läpinäkyvyys, yksiselitteisyys, johdonmukaisuus, tarkkuus ja riippumattomuus kontekstista. Termin soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus perustuvat soveltuvuuteen monen eri kohderyhmän kannalta ja toisaalta myös jo olemassa olevaan tarpeeseen. Termin tulee olla soveltuva tarkoitukseensa, mutta myös kohderyhmän ja käyttäjän sekä toisaalta erikoisalansa ja kieliyhteisönsä huomioon ottava. Lisäksi ovat termin käyttöön liittyvät kriteerit, joita ovat muun muassa käytön johdonmukaisuus ja kulttuurierojen huomioiminen. (Isohella & Nuopponen 2016: 4–7)

Käytännössä termin muodostaminen on tasapainoilua näiden piirteiden välillä, eivätkä termit yleensä voikaan olla kaikilta piirteiltään mahdollisimman toimivia: esimerkiksi termin tulisi olla mahdollisimman lyhyt, mutta lisäksi mahdollisimman läpinäkyvä eli sisältää paljon tietoa. (Haarala 1981: 37) Se, mitkä piirteet ratkaisevat termin toimivuuden, riippuu monesta tekijästä, kuten erikoisalasta, jolle termi sijoittuu. Nämä piirteet ovat oleellisia myös termejä kääntäessä, eli vastinetyössä, johon liittyy kuitenkin myös omia erikoispiirteitään.

4.4 Vastineiden muodostus erikoiskielisissä sanastoissa

Tutkimukseni aineistoon kuuluu myös varsinaisten tehtävänimikkeiden lisäksi niiden englanninkieliset vastineet, joihin liittyy omia erityispiirteitä, joita esitän tässä luvussa. Kun erikoiskielistä tekstiä tai sanastoa käännetään lähtökielestä kohdekieleen, joudutaan myös termejä kääntämään kohdekielelle. Tällöin kyseessä on *vastineenmuodostus*. *Vastine* on siis kohdekielessä käytettävä termi, joka kuvaa samaa käsitettä kuin lähdekielen termi. (Kostera 1985: 13) Ideaalitulanteessa kummastakin kielestä löytyisi täsmälleen samaa käsitettä kuvaava termi, mutta todellisuudessa näin ei useinkaan ole, ja tekstin kääntäjä pyrkiikin siis käsittepiirteiden ”optimaaliseen vastaavuuteen” eli siihen, että lähde- ja kohdekielten tekstit ja termit herättävät käyttäjissään mahdollisimman samoja mielikuvia (Kostera 1985: 36).

Kun erikoiskielen sanastoa käännetään systemaattisesti, kyseessä on *vastinetyö*. Erikoiskielen sanaston systemaattinen kääntäminen on terminologiatyötä, joka poikkeaa kääntäjän työstä. Se poikkeaa myös sanakirjatyöstä (ks. esim. Kudashev 2007). Kääntäjän työssä haetaan aina kontekstiin sopivinta vastinetta, kun taas termityössä keskitytään käsittepiirteiden vastaavuuteen. Vastinetyö-termiä on mahdollista käyttää myös kääntäjän tekemästä vastineenmuodostuksesta (ks. esim. Vehmas-Lehto 2010: 366), mutta yleisesti sillä viitataan terminologiseen sanastotyöhön kuuluvaan vastineenmuodostukseen.

Terminologisessa vastinetyössä käsitteiden vastaavuuden lisäksi tärkeää on resurssien huomioiminen. Vastineenmuodostus lisää tehdyn sanastotyön vaativuutta (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 77), sillä kuten kääntäminen yleensä, myöskin vastinetyö vaatii kohdekielen rakenteellisten ja semanttisten erityispiirteiden huomioimista. Laajassa sanastotyössä ei aina ole mahdollista harkita jokaista vastinetta erikseen. Vastinetyön helpottamiseksi pyritään luomaan ongelmanratkaisun malleja, joilla systemaattisesti ratkaistaan kääntämisessä vastaan tulevat ristiriidat. Nämä mallit eivät kuitenkaan toimi samoin kohdekielestä riippumatta, sillä jokaisessa kielessä on omat haasteensa. Kohdekielen kulttuurissa ei välttämättä ole lainkaan vastaavaa ilmiötä, jolloin joudutaan pohtimaan, millä tavalla ilmiö olisi tarkoituksenmukaisinta ilmaista kohdekielelle. (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 77) Oman tutkimukseni aineiston kannalta tämä on

näkökulma, joka on otettava huomioon, sillä Vaasan yliopistossa on otettu käyttöön termin- ja vastineenmuodostuksen malli tehtävänimikkeiden systemaattista luomista varten.

Kohdekieli poikkeaa lähdekielestä usein erityisesti silloin, kun vastinetyön kohteena on kulttuurinen tai yhteiskunnallinen sanasto (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 78–79). Termien vastinetyössä voidaan Kalliokuusen ja Seppälän (emt.) mukaan yleensä löytää kolmenlaisia ratkaisuja: *termivastineita*, *lähivastineita* ja *käännösvastineita*. Termivastineet tarkoittavat kohdekielen termejä, jotka sisällöltään vastaavat käännettävää lähdekielen termiä täydellisesti (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 78). Lähivastineita taas ovat sellaiset kohdekielen termit, joilla on lähdekielen termin kanssa ainakin osittain yhtenäinen sisältö (Kalliokuusi & Seppälä 1999: 79). Lähivastineet hyväksytään Kalliokuusen ja Seppälän mukaan yleensä tapauskohtaisesti, sillä termityön tekijä usein ei mielellään luo täysin uusia käännösvastineita, eli kokonaan uusia termejä kohdekielille (emt.).

Vastinetyön tulosten arvioiminen voi nousta haasteeksi, kun mietitään mittareita, joiden perusteella mitata vastineiden laatua. Toisaalta voidaan katsoa aiemmin mainitsemiani hyvän termin kriteerejä – onko kohdekielen termi läpinäkyvä, tarkoituksenmukainen ja johdonmukainen (Schmitz 2007: 4–6), mutta toisaalta vastineenmuodostuksessa haasteena on myös erityisesti kohdeyleisön huomioiminen, eli se, ymmärtävätkö he termin samalla tavalla kielestä riippumatta. Lähdekielen ja kohdekielen kohderyhmä saattaa olla erilainen: siinä missä lähdekielen termiä käytetään vain erikoisalan sisällä, voi käännetyn tekstin yleisönä olla maallikoita. Esimerkkinä tästä aineistossani on suomenkielinen nimike *professori*, josta käytetään käännösvastinetta *Professor*. Sen käyttö eroaa esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian välillä: Iso-Britanniassa sen käyttö vastaa Suomen järjestelmää, jossa professori on opetus- ja tutkimusuran korkein arvonimi. (Hartley 2013) Yhdysvalloissa taas professor-tittelillä voidaan viitata kehen tahansa yliopistossa opettavaan, riippumatta tämän asemasta akateemisella urallaan. Tällöin suomalaista käsitettä vastaavasta, korkeimmasta professorin tehtävästä käytetään nimitystä *Full Professor*, jolla se erotetaan muista professoreista. (Hartley 2013)

4.4.1 Kotouttaminen vs. vieraannuttaminen

Tekstin kääntämiseen liittyy aina paitsi kielten väliset eroavaisuudet, myös kulttuurierot. Nämä erot joudutaan aina ottamaan huomioon, yleensä niin, että kääntäjä valitessaan käännösstrategiaansa tekee päätöksen, häivyttääkö kohdeyleisölle vieraat ilmiöt ja sanat etsimällä niiden tilalle tutummat kohdekieliset vastineet (*kotouttaminen*, engl. *domestication*), vai pitääkö hän lähdekielelle ja -kulttuurille vieraat piirteet tekstissä ja tekee lukijalle näkyväksi, että kyseessä on käännetty teksti (*vieraannuttaminen*, engl. *foreignization*). (Munday 2012: 218)

Pasasen (2011) mukaan kotouttamisen ja vieraannuttamisen käsitteet ovat tuttuja erityisesti kaunokirjallisuuden kääntämisen tutkimuksesta, mutta ovat oleellisia myös erikoiskielisten tekstien kääntämisessä ja vastineenmuodostuksessa. Siinä missä käännösteoriassa tekstin kotouttaminen määritellään käännettävän tekstin muokkaamiseksi kohdekielen ja -kulttuurin lukijalle tuttuun muotoon, sanastotyössä kotouttaminen Pasasen (2011) mukaan voidaan määritellä "käsitteen nimeämiseksi niin, että nimitys sopii kohdekielen systeemiin ja termijärjestelmään". Toisaalta Pasanen arvioi, että tietoista valintaa kotouttamisen ja vieraannuttamisen välillä ei erikoiskielissä yleensä tehdä, sillä termien muodostuminen on erilaista kuin yleiskielen sanojen muodostuminen. (Emt.)

Sanastotyön tai edes vastinetyön tekijä ei luo erikoisalalan sanastoa tyhjästä, joten yleensä kun sanastyön tekijä ryhtyy vastinetyöhön, kohdekielessä on jo olemassa jokin termi tai muu konkreettinen tapa ilmaista käsitettä (Pasanen 2011). Pasanen luokittelee vastineet muodostumistapojensa perusteella *muodollisiin*, *kuvaileviin* ja *funktionaalisiin vastineisiin*. *Muodolliset vastineet* ovat alkukielestä otettuja lainoja, joko sitaatti-, erikois- tai käännöslainoja. *Kuvailevat vastineet* ovat termien ja määritelmien välimuotoja, eli kuvailevat lähdekielen käsitettä mahdollisimman läpinäkyvästi, usein enemmän kuin yhdellä sanalla. *Funktionaaliset vastineet* ovat varsinaisia käännösvastineita, jotka Pasasen mukaan syntyvät yleensä vasta käytössä, esimerkiksi kuvailevan vastineen lyhennyttyä ja käsitteen vakiinnuttua erikoisalansa sisällä. Luokittelussaan Pasanen

soveltaa samoja vastineenmuodostustapoja kuin Kalliokuusi ja Seppälä (1999) omassa systemaattisen vastinetyön menetelmässään.

Niin kotoutetuilla funktionaalisilla vastineilla kuin vieraannutetuilla muodollisilla vastineillakin on Pasasen (2011) mukaan hyvät ja huonot puolensa. Muodolliset vastineet ovat usein tarkempia, lyhyempiä, niiden käytöllä luodaan alalle statusarvoa ja vältetään kohdekielessä mahdollisesti syntyvät negatiiviset konnotaatiot, ja lisäksi ne ovat helposti termeiksi tunnistettavia ja erottuvat muista termeistä. Hyvän termin piiriteitä tarkasteltaessa niiltä puuttuvat usein funktionaalisten vastineiden läpinäkyvyys ja johdonmukaisuus, vaikkakin ne voivat olla lyhyitä. Vastineenmuodostustapojen valinta on aina tasapainoilua termin eri piirteiden välillä, sillä toisilla aloilla tarkkuus ja erottuvuus voivat hyvin olla läpinäkyvyyttä ja sanaston johdonmukaisuutta tärkeämpiä, vaikka perinteisesti funktionaalisia käänösvastineita pidetäänkin suositeltavampina. Mitä pidemmälle menetelmiä voidaan yleistää, sitä helpompaa on kääntää suuria sanastoja tehokkaasti. Tällaiseen ratkaisuun on päädytty Vaasan yliopistossa, jossa yliopiston yliopistopalveluiden tehtävänimikkeille ja nimikkeiden käänösvastineille on kehitetty tietty kaava, jonka mukaan ne muodostetaan. Palaan tarkemmin tähän luvussa 6.

4.4.2 Vastinetyö – käsitteiden kääntäminen

Vastinetyön menetelmäksi sopii Pasasen (2015: 110) mukaan erityisen hyvin käsiteanalyysi, sillä sen tekemällä kääntäjä oppii ymmärtämään kääntämänsä erikoisalan sisäisiä käsitesuhteita sekä saa hyvän apuvälineen samaisen erikoisalan kääntämiseen myös jatkossa. Kääntäjä ei useinkaan ole kääntämänsä alan asiantuntija (Pasanen 2015: 111), joten alan sisäisen viestinnän oikeaoppinen kääntäminen vaatii häneltä perehtymistä aivan kuten keneltä tahansa muultakin alaa tuntemattomalta. Pasasen (2015: 110) mukaan käsiteanalyysin avulla kääntäjä voi selvittää käsitteiden sisällön ja niiden väliset suhteet sekä rakentaa lähtötekstistä näille suhteille perustuvan käsitejärjestelmän. Käsiteanalyysin tekeminen vaatii siis syvällistä perehtymistä aihealueeseen, koska pelkän koska pelkän käsitteen kielellisen ilmaisuuden eli termin muodon perusteella on usein

vaikeaa hahmottaa kaikki käsitteen sisältämät käsitepiirteet ja sen suhde erikoisalan muihin käsitteisiin.

On tärkeää, että lähdekielen ja kohdekielen käsite ovat mahdollisimman lähellä toisiaan. Tätä korostaa muun muassa Inkeri Vehmas-Lehto (2010: 361–362). Hän myös muistuttaa, että lähde- ja kohdekielen termit voivat olla hyvinkin kaukana toisistaan rakenteellisesti, sillä eri kielissä termejä saatetaan käyttää hyvin eri tavoin (vrt. aiemmin mainitsemani esimerkki *professori*-nimikkeestä). Vehmas-Lehto (2010: 367) pitää ongelmallisena sitä, että kääntäjät usein kääntävät termejä rakenteen eivätkä merkityksen perusteella, eli termin vastineeksi valitaan tai luodaan termivastine, joka näyttää samalta, vaikka olemassa olisi käsitepiirteiltään vastaavampi mutta hiukan erilaiselta näyttävä täydellinen termivastine.

Vastineen luomisessa lopullinen ratkaisu tehdään käyttötarkoituksen perusteella, erityisesti kun kyse on kääntäjän työstä eikä terminologisesta sanastotyöstä, sillä kääntäjän työssä usein tärkein on konteksti ja käyttöyhteys (Vehmas-Lehto 2010: 367). Tämän vuoksi Vehmas-Lehto (emt.), jonka näkökulma on kääntäjän eikä terminologin, jakaa vastineenmuodostuksen joko kotouttavaan tai vieraannuttavaan käänösstrategiaan. Kääntäjän on mahdollista, suorastaan välttämätöntä, valita käyttöyhteyteen sopiva strategia ja näin huomioida tekstin lukija tai käyttäjä, kun taas terminologin on sanastotyötä tehdessään keskityttävä aina ensisijaisesti käsitepiirteiden vastaavuuteen.

Tämän tutkimuksen aineistossa olevilla tehtävänimikkeiden englanninkielisillä termivastineilla on monessa tapauksessa synonyymeja (esimerkiksi *suunnittelijan* käännökseenä voi olla *planning officer*, *planner*, *specialist* tai *coordinator*), mikä Pasasen (2015: 115–116) mukaan on erikoiskielisille sanastoille hyvin tyypillinen piirre. Käsiteanalyysi helpottaa synonyymisten termien erojen tunnistamista, jos muuta luotettavaa lähdettä ei ole saatavilla, ja kahden synonyymisen termin väliltä valitaan se, joka nähdään tarkoituksenmukaisimmaksi.

Se, mikä samaa käsitettä kuvaavista synonyymisista termeistä valitaan tarkoituksenmukaisimmaksi, riippuu monesta asiasta. Pasanen (2015: 120) pitää

luotettavien lähteiden puuttuessa käsiteanalyysin avulla selvitettyjä käsitepiirteitä tärkeänä parhaan käännösvastineen valintaperusteena. Käsitepiirteiden selvittämiseen hän ehdottaa internetin hakupalveluita, joiden avulla on mahdollista löytää kohdekielisiä tekstejä, joita voidaan käyttää rinnakkaistekstinä lähdekieliselle tekstile. Rinnakkaistekstejä käytetään erikoisalan sisäisen vastinetyön apuvälineenä, koska tekstissä näkyy se, käytetäänkö mahdollista kohdekielen vastinetta samassa kontekstissa kuin lähdekielen termiä. Tämä on kuitenkin hyvin työläs toimintatapa suurten sanastojen vastinetyöhön. Jos käännettävälle termille ei löydetä kohdekielestä täydellistä vastinetta, käytetään systemaattisia vastineenmuodostustapoja. (Emt.)

Tehtävänimikkeidenkin kääntämisessä on alakohtaista vaihtelua: toisilla aloilla englanninkieliset tehtävänimikkeet ovat suorastaan normi, kun taas toisilla aloilla panostetaan läpinäkyvyyteen ja johdonmukaisuuteen (ks. esim. Yle Puhe 2015). Yliopisto on monikielinen ja jatkuvasti uudistuva organisaatio, eikä sen henkilökunta enää kuulu valtion viranhaltijoihin, eli sen tehtävänimikkeiden muodostaminen on joustavampaa kuin aiemmin. On kuitenkin selvää, että henkilökunnan tehtävänimikkeet ovat lähtökohtaisesti yliopiston virallisella kielellä, sillä esimerkiksi tiedotuksessa läpinäkyvyys on tärkeää.

5 YLIOPISTOJEN AMMATTINIMIKKEIDEN RAKENTEEN ANALYYSI

Tässä luvussa tarkastelen suomalaisten yliopistojen suomenkielisten ja englanninkielisten tehtävänimikkeiden rakennetta. Tarkastelun avulla selvitän, millaisia suomalaisten yliopistojen tehtävänimikkeet yleensä ovat rakenteeltaan.

5.1 Aineiston esittely: yliopistojen ammattinimikekoodisto

Käytän aineistonani Sivistystyönantajien (2018) ylläpitämää yliopistojen ammattinimikekoodistoa. Se perustuu Valtiokonttorin (2018) virka- ja ammattinimikekoodistolle, johon on henkilötieto- ja eläkejärjestelmiä varten talletettu kaikki Suomen valtion virka- ja tehtävänimikkeet ja niihin eri tietojärjestelmissä yhdistettävät viisinumeroiset nimikekoodit. Yliopistojen työntekijät lakkasivat olemasta valtion viranhaltijoita vuonna 2010, joten ammattinimikekoodistokin siirrettiin pois Valtiokonttorin alaisuudesta.

Ammattinimikekoodisto on esillä Sivistystyönantajien verkkosivuilla, ja siihen voi verkkolomakkeen kautta lähettää yliopiston tehtävänimikkeitä sitä mukaa, kun niille tarvitaan oma nimikekoodi. Koodisto on varsin kattava, sillä siinä oli tutkimusta tehdessäni yhteensä 1516 erilaista tehtävänimikettä suomalaisista yliopistoista. Joistakin nimikkeistä esiintyneet kaksoiskappaleet jätin pois laskuista. Osa nimikkeistä on Valtiokonttorin alkuperäisestä virka- ja ammattinimikekoodistosta jäljelle jääneitä, eikä käytöstä poistuneita nimikkeitä ole poistettu koodistosta, eli kohteena oleva aineisto muodostuu nimikkeistä, joista osa on jo vanhentuneita ja osa yhä käytössä. Työnantajat lähettävät tehtävänimikkeitä koodistoon saadakseen niille nimikekoodit, eli nimikkeiden kieli, kirjoitusasu ja muut rakenteelliset ominaisuudet riippuvat nimikkeen lähettäjältä.

Tehtävänimikkeet on esitetty koodistossa suuraakkosin (esimerkiksi *KEHITTÄMISPÄÄLLIKKÖ*), joten esimerkiksi lyhenteiden tai erisnimien kirjoitusasua en voi arvioida. Olen muuntanut esimerkkeinä käyttämäni nimikkeet kirjainkooltaan ortografialtaan oikeaan muotoon, eli suomenkieliset nimikkeet kokonaan pienaakkosiksi

(esimerkiksi *verkkoasiantuntija*), paitsi erisnimet isoilla alkukirjaimilla (esimerkiksi *Venäjä-asioiden johtaja*). Englanninkielisiin tehtävänimikkeissä jokainen sana alkaa isolla alkukirjaimella (esimerkiksi *Senior Research Fellow*). Muuten nimikkeet ovat siinä muodossa, jossa ne ovat ammattinimikekoodistossa.

Suomen 15 yliopistosta kaksi, Svenska Handelshögskolan ja Åbo Akademi, ovat virallisesti ruotsinkielisiä, joten tehtävänimikkeetkin ovat näissä yliopistoissa virallisesti ruotsinkielisiä. Näitä nimikkeitä ei aineistossa kuitenkaan ollut, sillä siinä esiintyi kokonaisuudessaan vain yksi ruotsinkielinen nimike (*fakultetskoordinator*). Koodistossa ei esitetä nimikkeiden käänkösvastineita. Alkuperäisessä Valtiokonttorin (2018) ylläpitämässä virka- ja ammattinimikekoodistossa ovat myös ruotsinkieliset käänkösvastineet, mutta ne on Sivistystyönantajien koodistosta jätetty pois. Jätän myös tämän yhden ruotsinkielisen nimikkeen tässä tutkimuksessa huomiotta, joten lopullinen tarkasteltavien nimikkeiden lukumäärä on 1515.

Nimikkeissä oli myös joitain keskenään hyvin samankaltaisia: *kehittämisjohtaja*, *kehittämispalveluiden päällikkö*, *kehittämispäällikkö*, *kehitys- ja hankintajohtaja*, *kehitysjohtaja*, *kehityspalvelupäällikkö* ja *kehityspäällikkö*. Näissä nimikkeissä on niin samankaltaiset määrite- ja tarkoiteosat, että ainakin osa niistä on todennäköisesti synonyymisiä. Niitä en tässä luvussa käsittele erikseen, mutta nostan niistä esiin esimerkkejä luvussa 6.

Ammattinimikekoodiston tehtävänimikkeet eivät ole vain opetus- ja tutkimushenkilökunnan tai muun henkilökunnan nimikkeitä, vaan joukossa on myös nimikkeitä, jotka vaikuttavat jonkin muun organisaation nimikkeiltä (esim. *perusopetuksen rehtori*, *suuhygienisti*, *myymäläesimies*). En ole erotellut joukosta tällaisia epäselviä tapauksia, koska koodiston ylläpidossa nämä nimikkeet on päätetty ottaa mukaan, enkä voi pelkästä nimikkeen muodosta tunnistaa, onko se todella käytössä jossain suomalaisessa yliopistossa vai ei.

5.2 Nimikkeiden kieli

Ammattinimikekoodiston nimikkeiden jakaantuminen kielen perusteella on eriteltyä taulukossa 1. Tehtävänimikkeitä oli yhteensä 1515 kappaletta, ja niistä 1459 oli täysin suomenkielisiä (96,3 %) ja 37 täysin englanninkielisiä (2,4 %). Lisäksi aineistossa esiintyi 19 nimikettä (1,3 %), joissa on yhdistetty suomea ja englantia.

Taulukko 1. Ammattinimikekoodiston nimikkeet kielen mukaan eriteltyinä

Kieli	Lkm	%	Esimerkki
suomi	1459	96,3	<i>apulaistutkija</i>
englanti	37	2,4	<i>Associate Professor</i>
suomi+englanti	19	1,3	<i>it-sihtööri</i>
Koko aineisto yhteensä	1515	100,0	

Englantia ja suomea yhdistelevistä nimikkeistä 17 muodostui suomenkielisestä osasta ja suomen kielessä jo yleisessä käytössä olevat englanninkielisestä lyhenteestä *web*, *www*, *ict* tai *it* (esimerkiksi *web-asiantuntija*, *webmaster*, *www-asiantuntija*, *ict-asiantuntija* ja *it-arkkitehti*). Lisäksi oli kolme muunlaista tapaus: *asiakassuhteista vastaava Account Manager*, *FiDiPro-tutkija* ja *FiDiPro professori*. FiDiPro on lyhenne sanoista *Finland Distinguished Professor Programme* (Helsingin yliopisto 2018).

5.3 Ammattinimikekoodiston nimikkeiden rakenne

Erittelen seuraavaksi ammattinimikekoodiston nimikkeiden erilaisia rakenteita. Taulukossa 2 on esitettyä aineistossa esiintyvät rakenteet kielittäin ja koko aineistossa yhteensä. Olen jaotellut nimikkeet yksisanaisiin (esim. *avustaja*), yhdyssanamuotoisiin (esim. *brändijohtaja*), sanaliittoihin (esim. *avustava tutkija*) ja näiden yhdistelmiin (esim. *asiakastuen päällikkö*).

Yksisanaiset nimikkeet ovat perussanatermejä tai johdostermejä, jotka siis koostuvat yhdestä sanasta, joka on perussana (esim. *lääkäri*) tai sanajohdos (esim. *kouluttaja*). Monisanaisista termeistä käsittelen erikseen yhdyssanamuotoiset (esim. *tutkijakoulutettava*, *atk-amanuenssi*) ja sanaliittomuotoiset (esim. *vanhempi tutkija*), ja lisäksi käsittelen vielä erikseen nimikkeet, joissa esiintyy yhtä aikaa useampaa rakennetta (esim. *hallinnollinen ylilääkäri*, *lehtori (lahjaraha)*, *kielipalvelujen johtaja*). Lisäksi käsittelen erikseen nimikkeet, joiden kirjoitusasussa esiintyy kirjainten muodostamien kokonaisten sanojen lisäksi merkkejä, numeroita tai lyhenteitä (esimerkiksi *professori (FiDiPro)*; *asentaja I*; *professori (ma.)*; *apulaisprofessori, II vaihe*; *toimikunnan tms sihteeri*).

Taulukko 2. Ammattinimikekoodiston nimikkeiden rakenteet

Kieli	Yksisanaiset		Yhdyssanat		Sanaliitot		Yhdistelmät		Yhteensä	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
suomi	95	6,5	988	67,7	100	6,9	276	18,9	1459	100,0
englanti	2	5,4	1	2,7	33	89,2	1	2,7	37	100,0
suomi+englanti	-	-	18	94,7	-	-	1	5,3	19	100,0
Koko aineisto yht.	97	6,4	1007	66,5	134	8,8	277	18,3	1515	100,0

Sekä suomenkielisten että suomea ja englantia yhdistelevien nimikkeiden yleisin rakenne oli yhdyssana, kun taas englanninkieliset nimikkeet olivat lähes aina sanaliittoja. Koska aineiston tehtävänimikkeistä 96 % oli suomenkielisiä, myös yhteenlaskettuna aineistosta valtaosa (66,5 %) oli yhdyssanoja.

Taulukkoon 3 olen eritellyt kaikki yksisanaiset nimikkeet. Niitä ovat siis perussana- tai johdosmuotoiset nimikkeet, eli niissä ei voikaan yhdistyä sanoja tai lyhenteitä eri kielistä. Siksi yksisanaiset nimikkeet olivat kaikki joko suomen- tai englanninkielisiä, eivät yhdistelmiä.

Taulukko 3. Yksisanaiset nimikkeet ammattinimikekoodistossa

Kieli	suomi		englanti		yht.	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Yksi sana	95	6,5	2	5,4	97	6,4
Koko aineisto yht.	1459	100,0	37	100,0	1515	100,0
Esim.	<i>Assistentti; Esittelijä; Graafikko</i>		<i>Advisor; Controller</i>			

Taulukossa 3 ilmoitetut prosentiosuudet on laskettu kummankin kielen aineistosta erikseen ja lisäksi yhteensä koko aineistosta, eli suomenkielisistä nimikkeistä yksisanaisia on 6,5 %, englanninkielisistä 5,4 % ja koko aineistosta 6,4 %. Näin niitä on mahdollista vertailla suhteessa kummankin kielisten nimikkeiden kokonaismäärään (suomenkielisiä nimikkeitä on koodistossa siis kokonaisuudessaan 1459 kpl, englanninkielisiä 37 kpl).

5.3.1 Yhdyssanat

Tehtävänimikkeissä esiintyi runsaasti yhdyssanoja: peräti 1007 nimikettä eli 66,5 % nimikkeistä oli kaksi-, kolme- tai neliosaisia yhdyssanoja. Yhdyssanojen osien lukumäärät nimikkeissä on eritelty kielittäin taulukossa 4.

Olen luokitellut yhdyssanoiksi kaikki sanojen ja/tai lyhenteiden yhdistelmät, joissa osien välissä ei ole välilyöntiä, eli esimerkiksi yhdysmerkilliset yhdyssanat (kuten *ICT-projektipäällikkö*). Ja-sanalla yhdistetyt sanaparit (esim. *henkilöstö- ja taloussihteeri*) luokittelen sanaliittoihin, koska niissä on välilyönnillä erotettuja osia.

Koska ammattinimikekoodistossa esiintyy runsaasti yhdyssanoja, siinä on myös monia erilaisia yhdyssanatyyppejä. Yhdyssanatyypit (ks. luku 4.3.) ovat siis *nominatiivialkuinen* (esim. *äänitarkkailija*), *genetiivialkuinen* (esim. *ryhmänjohtaja*), *erisnimalkuinen* (esim.

Aalto-professori) ja *adjektiivialkuinen yhdyssana* sekä *moniosaiset lukusanat* ja *yhdyssverbit* (ei esiinny aineistossa).

Taulukko 4. Yhdyssanamuotoiset nimikkeet ammattinimikekoodistossa

Kieli	suomi		englanti		suomi+englanti		yht.	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
2-osainen	653	44,8	1	2,7	10		664	43,8
3-osainen	293	20,1	-	-	5	21,7	298	19,7
4-osainen	42	2,9	-	-	3	13,0	45	3,0
Yhdys- sanoja yht.	988	67,7	1	2,7	18		1007	66,5
Kaikki	1459	100	37	100	19	100	1515	100
Esim.	<i>Apulaisrehtori</i> <i>Opintotukisihteeri</i> <i>Tilapalveluesimies</i>		<i>Webmaster</i>		<i>Datamanageri</i> <i>ICT-projektipäällikkö</i> <i>IT-asiakaspalvelupäällikkö</i>			

Taulukkoon 4 on eritelty myös se, kuinka monta prosenttia mistäkin kielestä ja toisaalta koko aineiston nimikkeistä on mitään rakennetta. Kaikista suomenkielisistä nimikkeistä valtaosa (67,7 %) on yhdyssanoja, kun taas englanninkielisten joukossa yhdyssanoja on vain yksi (*Webmaster*). Ammattinimikekoodistossa suomenkielisten nimikkeiden yleisin rakenne on kaksiosainen yhdyssana. Niitä on aineistossa 653 kappaletta, eli 44,8 % kaikista suomenkielisistä nimikkeistä.

5.3.2 Sanaliitot

Suomenkielisistä nimikkeistä yhteensä 100 (6,8 %) on vähintään kahden sanan sanaliittoja. Englanninkielisistä nimikkeistä taas lähes kaikki ovat sanaliitollisia (89,2 %). Tämä on selitettävissä kielten rakenteellisella erolla: englannin kielessä monet termit ovat sanaliittoja, kun taas suomen kielessä yhdyssana on hyvin yleinen termin rakenne. (Haarala 1981: 17) Sanaliittojen määrät ja se, kuinka monesta osasta ne rakentuvat, on eritelty tarkemmin taulukossa 5.

Taulukko 5. Ammattinimikekoodistossa esiintyvät sanaliitot

Kieli	suomi		englanti		yht.	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%
2-os.	85	5,8	15	40,5	100	6,6
3-os.	12	0,8	13	35,1	25	1,7
4-os.	3	0,2	5	13,5	8	0,5
yht.	100	6,8	33	89,2	133	87,8
Kaikki nimikkeet yht.	1459	100	37	100	1515	100
Esimerkit	<i>Johdon sihteeri; Johtavan rehtorin sihteeri; Opetuksen teknisen tuen päällikkö</i>		<i>Cost Controller; Junior Visiting Professor; Director For Russian Affairs</i>			

Aineiston tehtävänimikkeistä lasken sanaliitoiksi kaikki, joissa on välilyönnillä toisistaan erotettuja sanoja tai osia, eli esimerkiksi *akateeminen rehtori*, *lehtori ap* ja *Innovation Manager*. Yhdysmerkilliset nimikkeet lasken yhdyssanoiksi, jos niissä ei ole välilyöntejä. Yhdyssanoja ja sanaliittoja yhdistelevät nimikkeet erittelen erikseen seuraavaksi.

5.3.3 Yhdyssanojen ja sanaliittojen yhdistelmät

Ammattinimikekoodistossa oli myös jonkin verran nimikkeitä, joissa yhdistyy sekä yhdyssanoja että sanaliittoja. Nimikkeessä on tällöin vähintään kolme osaa, jotta siinä voisi esiintyä sekä yhdyssana että sanaliitto (esimerkiksi *tietohallinnon assistentti*, jonka osat ovat siis *tieto*, *hallinnon* ja *assistentti*). Siis taulukossa olevat nimikkeet ovat vähintään kolmiosaisia. Yhdyssanoja ja sanaliittoja sisältävien nimikkeiden lukumäärät kielittäin olen eritellyt taulukossa 6.

Taulukko 6. Sanaliittojen ja yhdyssanojen yhdistelmät ammattinimikekoodistossa

Kieli	suomi		suomi+ englanti		englanti		yhteensä	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
3-os.	134	9,2	-	-	-	-	134	8,8
4-os.	111	7,6	1	5,3	-	-	112	7,4
5-os.	29	2,0	-	-	-	-	29	1,9
6-os.	3	0,2	-	-	-	-	3	0,2
7-os.	1	0,1	-	-	1	2,7	2	0,1
Yht.	278	19,1	1	5,3	1	2,7	280	18,4
Kaikki nimikkeet yht.	1459	100	19	100	37	100	1515	100
Esimerkit	<i>Akatemian tutkijatohtori Asiakirjahallinnan suunnittelija Kansainvälisten asiain opintosihteeri Johtaja, laki- ja yleishallintopalvelut Kansainvälisten palveluiden ja urapalveluiden päällikkö</i>		<i>Asiakassuhteista vastaava Account Manager</i>		<i>Director, External Networks & Project Development</i>			

Yhdyssanoja ja sanaliittoja yhdisteleviä nimikkeitä on 19,1 % suomenkielisistä nimikkeistä, eli lähes joka viides nimike on tällainen. Koska sanaliittojen ja yhdyssanojen yhdistelmät ovat vähintään kolmiosaisia, ovat nämä nimikkeet usein melko pitkiä.

5.3.4 Merkit, numerot ja lyhenteet nimikkeissä

Nimikkeissä esiintyi monia erilaisia merkkejä, kuten yhdysmerkkejä, vinoviivoja, pilkkuja ja sulkumerkkejä, sekä numeroita ja lyhenteitä. Niiden esiintymismäärät olen koonnut taulukkoon 7.

Taulukko 7. Ammattinimikekoodistossa esiintyvät merkit, numerot ja lyhenteet

Kieli	suomi		englanti		suomi+englanti		yhteensä	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
yhdyssmerkki	153	10,5	-	-	16	84,2	169	11,2
vinoviiva	3	0,2	-	-	-	-	3	0,2
pilkku	21	1,4	-	-	-	-	21	1,4
sulkumerkit	23	1,6	-	-	-	-	23	1,5
numerot	12	0,8	-	-	-	-	12	0,8
lyhenteet	80	5,5	3	8,1	18	94,7	101	66,7
yht. kaikki	1459	100	37	100	19	100	1515	100
esimerkkejä	<i>it-assistentti; atk/tele-suunnittelija</i>		<i>FiDiPro Fellow; Research Fellow (FiDiPro); TUT Industry Professor</i>		<i>FiDiPro-tutkija; FiDiPro professori; ICT-suunnittelija; IT-assistentti; WWW-asiantuntija; Web ohjelmoija</i>			

Yleisin käytössä oleva merkki on yhdysmerkki, jota esiintyi yhteensä 156 nimikkeessä. Yhdysmerkkiä esiintyi aineistossa pääasiassa yhdyssanojen yhteydessä. Yhdysmerkkiä käytetään yhdyssanan osien rajalla olevien samojen vokaalien välissä (esim. *projekti-insinööri*), yhdyssanoissa, joiden osana on lyhenne, numero tai erikoismerkki (esim. *it-johtaja*, *hr-koordinaattori*) ja yhdyssanoissa, joiden osana on vierassana tai erisnimi (esim. *Aalto-professori*, *LUMA-koordinaattori*, *Venäjä-koordinaattori*, *offset-monistaja*). Yhdysmerkki kuuluu myös yhdyssanan rinnasteisten osien väliin, eli kun yhdyssanan osat eivät ole määriteosa-perusosa -suhteessa vaan rinnakkaiset (esim. *terminologi-kielenkääntäjä*, *kääntäjä-tiedottaja*), samoin toistamatta jääneen sanan tilalla (esim. *opetus- ja oppimispalveluiden päällikkö*, *tutkimus- ja jatkokoulutus-suunnittelija*) tai tapauksissa, joissa yhdyssanan osana on sanaliitto (näitä ei aineistossa esiinny). (ks. luku 4.3.)

Joistakin nimikkeistä puuttui yhdysmerkki, vaikka niissä olisi sellainen pitänyt olla (*atk avustaja*, *jatko opiskelija*, *palkka ja henkilöstösihteeri*, *web ohjelmoija*). Tämä luultavasti

johtui siitä, että nimikkeen järjestelmään syöttänyt henkilö ei ollut välittänyt nimikkeen kirjoitusasusta.

Vinoviiva esiintyi kolmessa tapauksessa (*assistentti/sihtööri, atk/tele-suunnittelija, tuntiopettaja päätoiminen/virkaan nimitetty*), joissa vinoviivaa käytettiin rinnakkaisten osien erottamisessa.

Pilkun sisältäviä nimikkeitä esiintyi 21 kappaletta (esim. *asiantuntija, riskienhallinta: professori, emerita; palvelutuotannon esimies, talous; tilapalvelumestari, vastaava; hr-koordinaattori, kv-asiat; apulaisprofessori, II vaihe*). Sulkumerkillisiä nimikkeitä oli 23 kappaletta (esim. *professori (arkkitehtuurin käytänteet), yliassistentti (lahjaraha), Full Professor (tenure track) ja tutkija (Marie Curie)*). Kaikkia näitä erikoismerkkejä käytettiin siis yleensä tarkentavan tiedon antamiseen nimikkeen yhteydessä. Perehdyn myöhemmin tässä tutkimuksessa siihen, minkälaisia ongelmia tällaiset nimikkeet voivat aiheuttaa.

Numeroita esiintyi 12 tehtävänimikkeessä (esim. *asentaja I; asentaja II; apulaisprofessori, II vaihe; atk-neuvoja I; laboratoriomestari I ja projektisihtööri I*). Suurin osa numeroista on järjestyslukuja, ja niillä ilmeisesti erotetaan saman organisaation sisällä olevat saman nimikkeen käyttäjät. Poikkeuksena *apulaisprofessori, II vaihe*, jossa järjestysluku viittaa uralla etenemisen vaiheeseen.

Lyhenteet olivat toiseksi yleisin erikoistapaus aineistossa. Niitä esiintyi 98 nimikkeessä. Lyhenteellisistä nimikkeistä 81 tapausta olivat samalla myös välimerkillisiä (esim. *kv-yksikön esimies*). Lyhenteitä esiintyi suomenkielisissä nimikkeissä (80 tapausta), englanninkielisissä nimikkeissä (3 tapausta) ja suomea ja englantia yhdistelevissä nimikkeissä (18 tapausta). Suhteellisesti yleisimpiä ne olivat suomea ja englantia yhdistelevissä nimikkeissä, joista vain yksi ei ollut tällainen tapaus (*asiakassuhteista vastaava Account Manager*).

5.4 Yhteenveto

Aineiston perusteella suomalaisten yliopistojen tehtävänimikkeistä voidaan löytää joitain yleisiä piirteitä. Nimikekoodiston suomenkielisten nimikkeiden yleisin rakenne oli kaksiosainen yhdyssana. Kaksiosaiset yhdyssanat muodostuvat yleensä perusosasta ja sitä tarkentavasta määriteosasta. Lisäksi suomenkieliset nimikkeet olivat keskimäärin pidempiä kuin englanninkieliset tai suomea ja englantia yhdistelevät nimikkeet. Vaikka joissakin nimikkeissä käytettiin pilkkuja, sulkumerkkejä ja vinoviivoja lisätiedon antamiseen, suurin osa nimikkeistä oli kuitenkin yhdyssanoja ja sanaliittoja ilman erikoismerkkejä.

Englanninkieliset tehtävänimikkeet olivat useimmin 2- tai 3-osaisia sanaliittoja. Tämä johtuu englannin kielen rakenteesta, jossa sanaliitot ovat tyypillisempi muoto termille kuin yhdyssanat. Suomea ja englantia yhdistelevien nimikkeiden yleisin rakenne on yhdyssana, jonka osana on lyhenne. Lyhentäminen on terminmuodostuksen tapa, jolla vieraskielinen termi siirretään uuteen kieleen (ks. luku 4.1). Sen ongelma on siinä, että lyhenteellinen käännös harvoin on kohdekielellä läpinäkyvä.

Nimikkeiden kirjoitusasuissa oli myös jonkin verran variaatiota. Sitä aiheuttaa todennäköisesti se, että työnantajat itse ilmoittavat nimikkeet. Osa ammattinimikekoodiston nimikkeistä ei siis ollut virallisessa muodossaan, mutta koska aineisto oli kuitenkin hyvin laaja, voidaan tuloksia erityisesti suomenkielisten nimikkeiden kohdalla pitää yleistettävänä.

6 VAASAN YLIOPISTON TEHTÄVÄNIMIKKEIDEN TARKASTELU

Tässä luvussa kartoitan sitä, mitä tehtävänimikkeitä Vaasan yliopistossa on käytössä ja millaisia muutoksia nimikkeiden käyttöön on tullut etenkin viimeisen vuosikymmenen aikana. Tehtävänimikkeistä tarkastelen niiden muodostusperiaatteita ja vertaan myös niiden rakennetta edellisessä luvussa esiin nousseisiin yleisiin piirteisiin.

Tutkimusaineistoni muodostuu Vaasan yliopiston noin 450 työntekijän tehtävänimikkeistä, joita oli vuonna 2018 yhteensä 86 suomenkielistä ja 57 englanninkielistä. Keräsin aineiston Vaasan yliopiston verkkosivuilta. Verkkosivuilla jokaisella yliopiston työntekijällä on oma julkinen profiili, jossa näkyy työntekijän nimi, koulutus ja hänen paikkansa organisaatiossa, sekä mahdollisesti muita tietoja kuten koulutus ja kuva. Tehtävänimikkeiden lisäksi esillä ovat myös englanninkieliset käänkösvastineet sivuston englanninkielisessä versiossa. Olen kerännyt aineistoa vuosina 2015 ja 2018. Pääaineistoni on kuitenkin vuoden 2018 aineisto, jonka käyn systemaattisesti läpi. Nostan vanhemmasta aineistosta esimerkkejä tehtävänimikkeissä tapahtuneen muutoksen analysoimista varten.

Aloitan tarkastelun esittelemällä Vaasan yliopiston organisaatio- ja henkilöstörakenteen (6.1) ja yliopiston johdon (6.2) minkä jälkeen käyn läpi ryhmittäin kaikki vuonna 2018 käytössä olevat henkilökunnan tehtävänimikkeet ja niihin kohdistuneet muutokset. Jaan tehtävänimikkeiden käsittelyn kolmeen osaan: ensin perehdyn yliopiston johtoon (6.2), toiseksi opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeisiin (6.3), ja sen jälkeen muun henkilökunnan tehtävänimikkeisiin (6.4 ja 6.5). Perehdyn tehtävänimikkeiden taustalla olevien työtehtävien lisäksi nimikkeiden rakenteisiin, ja luvussa 6.5 vertaan muun henkilökunnan nimikkeitä hyvän termin piirteisiin.

6.1 Yliopiston organisaatio- ja henkilöstörakenne

Vaasan yliopiston vuonna 2018 voimaan tullut organisaatiorakenne on esitetty kuviossa 1. Yliopiston organisaatioon kuuluvat yliopiston johto, tutkimus- ja koulutusneuvosto, tutkimusalustat, erillislaitokset akateemiset yksiköt sekä yliopistopalvelut.

Kuvio 1. Vaasan yliopiston organisaatiorakenne (Vaasan yliopisto 2018)

Yliopiston johtoon kuuluvat rehtori, vararehtori, hallitus ja yliopistokollegio. Rehtori johtaa yliopiston toimintaa ja vararehtori toimii hänen sijaisenaan (Vaasan yliopisto 2018).

Yliopiston hallitus on yliopiston ylin päättävä toimielin (Yliopistolaki 2009). Hallitukseen kuuluu Vaasan yliopistossa yhdeksän jäsentä, joista neljä yliopistoyhteisön sisältä ja viisi sen ulkopuolelta (Vaasan yliopisto 2018). Yliopistokollegio valitsee hallituksen jäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan, paitsi opiskelijajäsenen, joka valitaan vain kahdeksi vuodeksi (Vaasan yliopisto 2013). Hallituksen jäsen ei voi olla yliopiston

rehtori, vararehtori, opetus- ja tutkimusyksikön johtaja tai yliopistokollegion jäsen tai varajäsen (Yliopistolaki 2009).

Yliopistokollegio on yliopistoyhteisön sisältä vaaleilla valittu 15 hengen päätöksentekoeelin, joka koostuu professorien, opiskelijoiden ja muun henkilökunnan edustajista. (VYY 2017) Yliopistokollegio äänestää yliopiston hallituksen kokoonpanosta ja vahvistaa yliopiston tilinpäätöksen.

Tutkimus- ja koulutusneuvosto vastaa tutkimuksen ja koulutuksen laadusta (Vaasan yliopisto 2018). Tutkimus- ja koulutusneuvoston puheenjohtajana toimii vararehtori ja varapuheenjohtajana neuvoston äänestämä professoreita edustava jäsen. Lisäksi neuvoston jäsenenä on yksi jäsen jokaisesta akateemisesta yksiköstä, yhdeksän muuta yliopistoyhteisöä edustavaa jäsentä, ja lisäksi henkilökohtaiset varajäsenet. (Vaasan yliopisto 2018)

Yliopistolla on myös yliopiston tärkeimpiin tutkimusaloihin liittyviä innovaatio- ja tutkimusaloja: *Vaasa Energy Business Innovation Centre - VEBIC*, *Digital Economy* ja *Innovation and Entrepreneurship InnoLab*. Erillislaitoksia ovat Levón-instituutti, Linginno ja Tritonia. Levón-instituutti ”välittää yliopiston osaamista aikuiskoulutuksessa ja tuotteistaa yliopiston tutkimukseen pohjautuvaa osaamista”, Linginno taas on yliopiston kielikeskus ja Tritonia Vaasan korkeakoulujen yhteinen tiedekirjasto. (Vaasan yliopisto 2018)

Vuoden 2018 alusta Vaasan yliopistossa lakkautettiin vanhat tiedekunnat (filosofinen, kauppatieteellinen ja teknillinen) ja perustettiin tilalle neljä akateemista yksikköä: johtamisen yksikkö (School of Management), markkinoinnin ja viestinnän yksikkö (School of Accounting and Finance), laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö (School of Marketing and Communication) sekä tekniikan ja innovaatiojohtamisen yksikkö (School of Technology and Innovations) (Vaasan yliopisto 2018). Yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunta työskentelee akateemisissa yksiköissä. Muuhun henkilökuntaan kuuluvat työskentelevät yliopistopalveluissa eli erilaisissa opetusta ja tutkimusta tukevista palveluyksiköistä.

Olen rajannut tehtävänimikeaineistostani pois erillislaitokset ja tutkimusalustat, sillä niissä työskentelevän henkilökunnan tehtävänimikkeet eivät ole yhtenäiset yliopiston varsinaisen järjestelmän kanssa. Yliopiston johtoon kuuluvina käsittelen rehtorin, vararehtorin ja dekaanin toimet.

6.2 Yliopiston johtoryhmä

Yliopistossa toimii ns. *johtoryhmä*, johon kuuluvat ”puheenjohtajana toimiva rehtori, vararehtori, akateemisten yksiköiden dekaanit sekä yliopiston työnantajaedustajat. Rehtori voi kutsua johtoryhmään myös muita jäseniä.” (Vaasan yliopisto 2018) Esitän taulukossa 8 johtoryhmään kuuluvat tehtävänimikkeet.

Taulukko 8. Johtoryhmän tehtävänimikkeet

1) Rehtori	Rector
2) Vararehtori	Vice-rector
3) Dekaan	Dean

Johtoryhmän tehtävä on tukea rehtoria yliopiston johtamisessa. Käyn seuraavaksi läpi yliopiston johtoryhmään kuuluvien tehtävänimikkeet, jotka kuuluvat muuhun henkilökuntaan.

6.2.1 Rehtori ja vararehtori

Rehtori johtaa yliopiston toimintaa ja vararehtori toimii tarvittaessa rehtorin sijaisena (Vaasan yliopisto 2018). Yliopistolain (2009) mukaan yliopiston rehtori päättää yliopistoa koskevista asioista, jotka eivät ole jonkin muun toimielimen tehtäviä. Lisäksi rehtori vastaa yliopiston taloudellisesta tuloksellisuudesta, kirjanpidon lainmukaisuudesta, varainhoidosta ja henkilökunnan palkkauksesta ja irtisanomisesta. Rehtori myös työskentelee tiiviissä yhteistyössä yliopiston hallituksen kanssa, ja

esimerkiksi valmistelee asiat hallituksen käsittelyä varten ja vastaa päätösten toimeenpanosta.

Rehtori nimikkeenä on yleisesti käytössä erilaisten oppilaitosten johtajista. Sana on lainattu suomen kieleen ruotsista (*rektor*) ja alun perin johdettu latinasta (*rēctor*). (Häkkinen 2013: 1035) Alkuperäiseltä merkitykseltään se viittaa ohjaamiseen, johtamiseen ja hallitsemiseen, eli sen alkuperäisestä merkityksestä on säilynyt osia nykypäivään asti. Häkkisen (emt.) mukaan Suomen kielessä on käytetty samankaltaisessa merkityksessä myös muita nimikkeitä: muun muassa *esimies*, *koulumestari*, *koulunkäyttäjä*, *päämies*, *pääopettaja* ja *yliopettaja*. Nykyään yleissivistävässä opetuksessa eli peruskouluissa ja lukioissa käytetään *rehtori*-nimikkeen rinnalla muitakin johtajia kuvaavia nimikkeitä, kuten *koulunjohtaja*, *apulaisrehtori* ja *apulaisjohtaja*, joilla on omat, rehtorista poikkeavat roolinsa (OAJ 2018).

Vararehtori toimii yhteistyössä rehtorin kanssa ja tarvittaessa tämän sijaisena. Vararehtori on vastuussa tutkimuksen ja koulutuksen kehittämisestä, seuraa koulutuspolitiikka ja lainsäädäntöä ja vastaa siitä, että ne toteutuvat yliopistossa, lisäksi hän myös toimii yliopiston edustajana erilaisissa koulutusverkoissa Suomessa ja ulkomailla.

6.2.2 Dekaanit

Dekaanit ovat Vaasan yliopiston akateemisten yksiköiden johtajia. Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan dekaani on ”yliopiston tiedekunnan t. sen osaston esimies”. Yliopistolain mukaan yliopistossa voi nykyisin olla joko tiedekunnat tai akateemiset yksiköt (Yliopistolaki 2009 27 §), jotka myös Vaasassa ovat käytössä.

Dekaanit kehittävät akateemisten yksiköiden toimintaa ja vastaavat niiden tuloksellisuudesta. Aiemmin dekaanit johtivat tiedekuntia, jotka lakkautettiin vuoden 2017 lopussa, ja akateemiset yksiköt tulivat niiden tilalle. Dekaanit kuuluvat yliopiston johtoryhmään. Heidän tehtävänsä on määräaikainen, Vaasan yliopistossa yleensä 3–5 vuotta (Vaasan yliopisto 2018).

Dekaani-nimike on lainattu suomen kieleen ruotsista (*dekan*), ja se pohjautuu latinaan (*decānus*) (Häkkinen 2013: 92). *Dekaanin* englanninkielinen käännösvastine *Dean* on käytössä kansainvälisesti. Sen latinankielinen alkuperä (*decānus*) merkitsi alun perin kirjaimellisesti ”kymmenen munkin johtajaa” (Häkkinen 2013: 92). Tämä joukon johtamiseen viittaava merkitys on säilynyt myös nykyaikaan.

6.3 Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet

Seuraavaksi käyn läpi Vaasan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet. Suurin niihin vaikuttanut muutos viimeisen vuosikymmen aikana on ollut tutkijan neliportaisen urarakenteen käyttöönotto (6.3.1) ja siihen liittyvä tenure track- eli vakinaistamispolkumenettely (6.3.2). Käyn läpi kaikki opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet käännösvastineineen, ja otan jokaisesta esiin sekä rakenteeseen että sisältöön liittyviä piirteitä (6.3.3).

6.3.1 Tutkijan neliportainen urarakenne

Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet perustuvat yliopiston hallituksen hyväksymään tutkijan neliportaiseen urarakenteeseen (Vaasan yliopisto 2017). Neliportainen urarakenne on ollut käytössä Vaasan yliopistossa vuoden 2010 alusta alkaen. Se perustuu Opetusministeriön (2008) Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston selvitykseen, jonka perusteella Suomen yliopistojen tutkijanurat pyrittiin yhtenäistämään. Se, miten urarakennetta on sovellettu, vaihtelee yliopistoittain. Vaasan yliopistossa kolme ylintä kerrosta jakautuvat kahtia, joko tutkimukseen tai opetukseen painottuviin haaroihin (ks. kuvio 2).

Vaasan yliopistossa otettiin käyttöön tutkijan neliportaisen urarakenteen yhteydessä myös yhtenäiset englanninkieliset käännökset urarakenteen nimikkeille (Vaasan yliopiston portaali 2012). Ruotsinkielisiä käännöksiä niille ei kuitenkaan ole tehty.

Kuvio 2. Tutkijan neliportainen urarakenne Vaasan yliopistossa

Tutkijan neliportaisen urarakenteen ulkopuolisia, mutta urarakenteen yhteydessä vahvistettuja nimikkeitä ovat lisäksi *tutkimusavustaja (Research Assistant)* ja *projektitutkija (Project Researcher)*, joita myös käytetään yliopistossa yhtenäisesti.

Kun kokosin opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeitä yliopiston verkkosivuilta, löysin jonkin verran urarakenteesta poikkeavia nimikkeitä. Koska urarakenne on ollut käytössä Vaasan yliopistossa vasta vuodesta 2010, opetus- ja tutkimushenkilökuntaan kuuluu myös sellaisia, joiden tehtävänimikkeet on otettu käyttöön jo aiemmin. Tällaisia nimikkeitä ovat esimerkiksi *lehtori* ja *tutkija*, joita ei enää nykyisin käytetä ilman tarkentavaa etuliitettä. Toisaalta käytössä on myös muita vakiintuneita nimikkeitä, jotka ovat urarakenteen ulkopuolella, kuten esimerkiksi *tuntiopettaja* (yleensä tuntiopettaja tai päätoiminen tuntiopettaja) tai *apurahatutkija*. Näihin ei urarakenteessa siis oteta kantaa, vaikka ne ovat yhä yleisessä käytössä. Lisäksi erilaisissa tutkimusprojekteissa ja erillislaitoksissa työskentelevän henkilökunnan (mm. Levón-instituutti, VEBIC, SC-Research) tehtävänimikkeet poikkesivat Vaasan yliopiston varsinaisesta järjestelmästä, ja rajasin ne siksi tutkimusaineistoni ulkopuolelle.

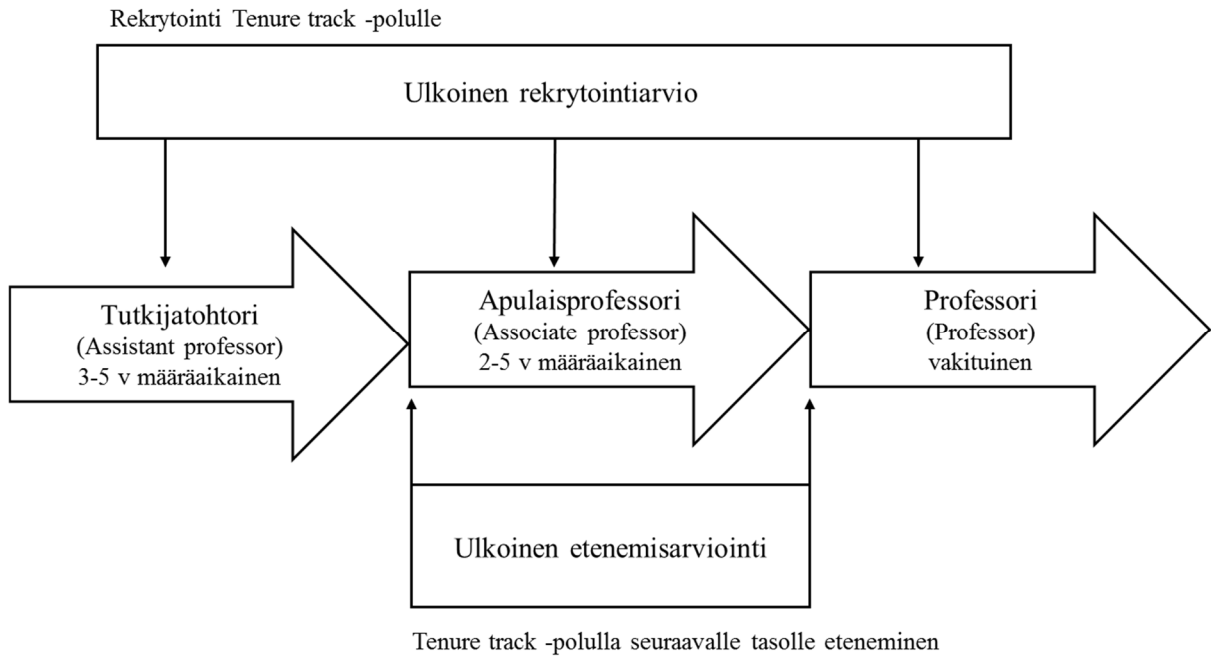
6.3.2 Tenure track -vakinaistamispolku

Uudistukseen tutkijan neliportaisen urarakenteen lisäksi kuuluu ns. tenure track- eli vakinaistamispolkumenettely. Vakinaistamispolkumenettely otettiin Suomessa käyttöön

tutkijan neliportaisen urarakenteen yhteydessä vuonna 2010. (Välimaa 2018: 347) Vaasan yliopistossa se otettiin käyttöön vuonna 2012 (Välimaa, Stenvall, Siekkinen, Pekkola, Kivistö, Kuoppala, Nokkala, Aittola & Ursin 2016: 30; Vaasan yliopiston portaali 2012). Vakinaistamispolkumenettely lisää siihen valitun tutkijan uran loppupään ennustettavuutta, sillä jokaiseen vaiheeseen on asetettu määräaika, jonka jälkeen arvioidaan, siirretäänkö tutkija seuraavalle portaalle, ja vakinaistetaanko hänet lopulta professoriksi.

Vaasan yliopistossa (2018) vakinaistamispolkumenettelyä on tarkoitus käyttää erityisesti yliopiston strategian kannalta merkittävillä aloilla, jotta saadaan rekrytoitua osaavaa henkilökuntaa. Joissakin suomalaisissa yliopistoissa kaikki professuurit täytetään vakinaistamispolkumenettelyn kautta (Välimaa ym. 2016: 16). Vakinaistamispolulle rekrytoitava tutkija voidaan valita myös suoraan apulaisprofessoriksi tai professoriksi, jos hän täyttää kyseisen tehtävän vaatimukset (Vaasan yliopiston portaali 2017), eli valittavan ei tarvitse aina aloittaa alusta.

Vakinaistamispolkumenettelyä päivitettiin Vaasan yliopistossa vuoden 2018 alusta, jolloin sen toinen taso muutettiin yliopistotutkijasta apulaisprofessoriksi. (Vaasan yliopiston portaali 2017) Se ei siis vastaa enää täysin varsinaisen tutkijan neliportaisen urarakenteen loppupäätä, jonka kolmas porrass ei ole muuttunut: urarakenteessa kolmannella portaalla ovat yhä yliopistotutkija ja yliopistonlehtori (Vaasan yliopisto 2017). Nimikkeiden käännökset ovat kuitenkin samat: sekä *apulaisprofessori* että *yliopistotutkija* käännetään englanniksi *associate professor* (Vaasan yliopisto 2018, Vaasan yliopiston portaali 2017).

Kuvio 3. Vakinaistamispolkumenettelyn rekrytointi Vaasan yliopistossa (Vaasan yliopisto 2018)

Tutkijan neliportaista urarakennetta arvioinut tutkimusryhmä ehdottaa, että tulevaisuudessa vakinaistamispolkumenettely tulisi laajentaa koskemaan kaikkia opetus- ja tutkimushenkilökunnan jäseniä, sillä se ei nykyisellään tue yliopiston kaikkia perustehtäviä tasaisesti. (Välimaa ym. 2016) Vakinaistamispolkumenettelyn tarkoituksena on kannustaa erityisen paljon tutkimukseen, joka Välimaan ym. (2016) mukaan saattaa olla haitaksi opetuksen laadulle. (Välimaa ym. 2016)

6.3.3 Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeiden ja niiden kään- nostavastineiden tarkastelu

Tutkijan neliportaisen urarakenteen mukaiset tehtävänimikkeet ovat käytössä valtaosalla Vaasan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnasta. Käytössä on kuitenkin myös joitakin urarakenteen ulkopuolisia nimikkeitä. Olen koonnut kaikki opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet englanninkielisine käännostavastineineen taulukkoon 9.

Vaasan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet ovat pääsääntöisesti näkyvissä verkkosivujen englanninkielisessä versiossa (<https://www.univaasa.fi/en/>). Opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeille on verkkosivuilla pääsääntöisesti käänkösvastineet. Tutkijan neliportaista urarakennetta noudattaville nimikkeille on kaikille olemassa rehtorin päätöksellä vahvistettu (Vaasan yliopiston portaali 2012) tai muuten käytössä vakiintunut käänkösvastine, ja suurimmalla osalla muistakin opetus- ja tutkimusnimikkeistä on käytössä yhtenäinen käänkösvastine.

Taulukko 9. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet ja käänköset

Suomenkieliset tehtävänimikkeet	Englanninkieliset käänkösvastineet
1) Professori	Professor
2) Tutkimusjohtaja	Research Manager
3) Yliopistotutkija (apulaisprofessori)	Associate Professor
4) Yliopistonlehtori	University Lecturer
5) Tutkijatohtori	Assistant Professor
6) Yliopisto-opettaja	University Teacher
7) Tohtorikoulutettava	Doctoral Student
8) Projektitutkija	Project Researcher
9) Tutkimusavustaja	Research Assistant
10) Lehtori	-
11) Tutkija	Researcher
12) Apurahatutkija	Grant-funded Researcher
13) Laboratorionsinööri	Laboratory Engineer
14) Dosentti	Docent
15) Erikoistutkija	Senior Researcher
16) Koordinaattori	Coordinator
17) Päätoiminen tuntiopettaja/ sivutoiminen tuntiopettaja/ tuntiopettaja	-
18) Professori emerita/ professori emeritus	Professor, Emerita/ Professor, Emeritus

Seuraavaksi käyn järjestelmällisesti läpi opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeet. Aloitan tutkijan neliportaisen urarakenteen ylimmältä portaalla kohti alinta porrasta, ja sen jälkeen perehdyn vielä urarakenteen ulkopuolisiin nimikkeisiin. Mukana ovat myös nimikkeiden englanninkieliset käänkösvastineet.

1) Professori

Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan professori on ”tieteenalan ylin opettaja korkeakoulussa; myös ansioituneelle tiedemiehelle, taiteilijalle tms. myönnettävä arvonimi”. Professori on akateemisista tehtävistä kaikkein merkittävin ja sen kelpoisuusvaatimukset kaikkein korkeimmat. Professorin tehtävät ovat lakisääteiset: Yliopistolain (2009) mukaan

”[p]rofessorin tulee harjoittaa ja ohjata tieteellistä tutkimustyötä tai taiteellista työtä, antaa siihen perustuvaa opetusta ja seurata tieteen tai taiteen kehitystä sekä osallistua alallaan yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Professorin tehtävä tulee asettaa julkisesti haettavaksi otettaessa henkilö toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen. Professorin tehtävä voidaan täyttää kutsusta haettavaksi julistamatta silloin, kun tehtävään voidaan kutsua ansioitunut henkilö tai tehtävään valitaan määräajaksi. Tehtävään voidaan valita kutsusta vain henkilö, joka kiistatta täyttää kelpoisuusvaatimukset.”

Professoreille kuuluvat alansa keskeisimmät tutkimukseen ja opetukseen liittyvät tehtävät, joilla on vaikutusta paitsi koko tieteenalalle ja sen kehittymiselle, myös yhteiskunnallisesti yliopisto-organisaation ulkopuolella. Professoriliiton (2018) mukaan professorin nimikettä saa käyttää vain, jos professorin kelpoisuus on vertaisarvioitu. Tämä todetaan myös Yliopistolaissa (2009). Poikkeuksena tästä presidentti voi myös myöntää presidentin arvonimen taiteessa tai yhteiskunnallisessa toiminnassa erityisen ansioituneelle henkilölle, mutta tällöin nimike tulisi esittää muodossa *professori h.c. (honoris causa)* (Professoriliitto 2018) (vrt. kunniatohtori, *doctor honoris causa, dr. h. c.*). (Vaasan yliopisto 2018)

Professori-nimike on Vaasan yliopistossa käytössä suomenkielisenä vain varsinaisilla *professoreilla* ja vakinaistamispolkumenettelyn mukaisilla *apulaisprofessoreilla* (Vaasan yliopiston portaali 2017). Englanninkielisenä käännöksenä *professorin* sisältäviä nimikkeitä on näiden kahden lisäksi tutkijatohtorilla (*associate professor*; sama kuin apulaisprofessorilla) ja tutkimusjohtajalla (*assistant professor*).

Professor-nimike on käytössä kansainvälisesti, eikä se kaikissa maissa ilmaise yhtä korkeaa asemaa kuin Suomessa (ks. esim. Autio 2008), joten joissakin suomalaisissa

yliopistoissa varsinaisen professorin englanninkielisenä käännösvastineena käytetään selvyyden vuoksi *full professor* (ks. esim. Yle 2017). Joissakin suomalaisissa yliopistoissa on myös käytössä nimitys *työelämäprofessori* (engl. *Professor of Practice*), joka on ollut jo pitkään kansainvälisessä käytössä. (Granlund 2018: 1–2) Työelämäprofessorin tehtävänkuva vaihtelee tapausittain, mutta tehtävään ei ole samanlaisia kelpoisuusvaatimuksia kuin varsinaisella professorilla, vaan tehtävään voidaan valita alallaan ansioitunut henkilö, joka voi antaa "käytännön ajankohtaista tietoa alan opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseen" ja lisäksi yliopiston yhteyksiä työelämään ja yhteiskuntaan. Kyseessä on määräaikainen työsuhde. (Emt.)

Rakenteeltaan *professori* yksiosainen termi. Sanana sen alkuperä on latinan kielessä (*professor*) ja sen eri muotoja käytetään monissa eri kielissä (esim. ruotsin kielen *professor* ja ranskan kielen *professeur*). Latinan kielessä se on johdos sanasta *profiteri*, joka tarkoittaa "ilmoittaa julkisesti, tunnustaa" (Häkkinen 2013: 957). Nimikkeeseen on siis jäänyt vaikutteita sen alkuperäisestä merkityksestä, sillä professori on akateemisista tehtävistä yhteiskunnallisesti vaikuttavin.

2) Tutkimusjohtaja

Tutkimusyksiköiden johtajilta vaaditaan professoria vastaavaa pätevyyttä, ja he sijoittuvat professorien tapaan urarakenteen ylimmälle portaalle. Heidän tehtävässään kuitenkin painotetaan selvästi enemmän tutkimusansioita, tutkimusten johtamiseen liittyviä taitoja ja kansainvälistä yhteistyötä, sillä tutkimusjohtajan tehtävä ei välttämättä sisällä juurikaan opetusta (Vaasan yliopisto 2018). Kaikissa Suomen yliopistoissa ei ole erikseen tutkimusjohtajia, ja ylimmälle portaalle sijoittuvat vain professorit (Välimaa ym. 2016: 33).

Tutkimusjohtaja-nimikkeen rakenne on kaksiosainen yhdyssana. Se on nimikkeenä läpinäkyvä, sillä tutkimusjohtajien ensisijainen tehtävä on johtaa tutkimusryhmää. *Tutkimusjohtaja* on käännetty englanniksi suoraan muotoon *research manager*. *Johtaja*-nimikkeelle on olemassa myös muita mahdollisia käännösvastineita, kuten *director of*, *head of* tai *chief of*, jotka esiintyivät muun muassa Vaasan yliopiston muun

henkilökunnan tehtävänimikkeiden käänöksissä ennen organisaatiomuutosta. Englanninkielinen vastine on sanaliitto eikä yhdyssana, koska sanaliitot ovat englannin kielen rakenteessa yleisempiä.

3) Yliopistotutkija/apulaisprofessori

Tutkijan neliportaisen urarakenteen mukaan kolmannella portaalla ovat yliopistonlehtorit ja yliopistotutkijat. Vuoden 2018 alusta vakinaistamispolkumenettelyssä on kuitenkin alettu käyttää *apulaisprofessori*-nimikettä, joka on ollut yliopistoissa aiemmin käytössä mutta poistettu myöhemmin (ks. Autio 2008). Se sijoittuu vakinaistamispolkumenettelyn toiselle portaalle, eli tutkijatohtorin ja professorin väliin (Vaasan yliopiston portaali 2017).

Yliopistotutkijan kelpoisuusvaatimuksiin kuuluu samankaltaisia ansioita kuin tutkimusjohtajilla, eli tutkimusryhmän johtamiseen, tutkimusapurahojen hakemiseen, kansainväliseen yhteistyöhön ja hallinnollisten tehtävien hallintaan liittyvät taidot ja ansiot ovat eduksi yliopistotutkijan paikkaa hakiessa. (Emt.)

Yliopistotutkijan rinnalle on otettu käyttöön myös *apulaisprofessori*-nimike. Apulaisprofessorille on vakinaistamispolkumenettelyssä määritelty kelpoisuusvaatimuksiksi muun muassa riittävä määrä vertaisarvioituja tieteellisiä julkaisuja tohtoriksi väittelyn jälkeen, kokemusta opinnäytteiden (myös väitöskirjojen) ohjaamisesta, näyttöjä opetuksesta, opetuksen kehittämisessä ja johtamisessa, sekä kyky johtaa tutkimusryhmää, hallinnoida tutkimusprojekteja ja hakea tutkimusrahoitusta. Myös kansainvälinen yhteistyö lasketaan eduksi. (Vaasan yliopiston portaali 2017) Yliopistotutkijan ja apulaisprofessorin kelpoisuusvaatimusten vertaamisen perusteella vaikuttaa siltä, että tehtävät ovat hyvin lähellä toisiaan. Apulaisprofessori-nimike ei vielä tutkimusta tehdessä keväällä 2018 ollut käytössä yhdelläkään opetus- ja tutkimushenkilökunnan jäsenellä.

Terminä *yliopistotutkija* on kaksiosainen yhdyssana. Yliopisto on määriteosa, joka määrittelee sitä, missä kyseinen tutkija työskentelee. Esimerkiksi *yliopistonlehtori*-nimikkeessä määriteosa on genetiivimuodossa.

Apulaisprofessori-nimike on myös kaksiosainen yhdyssana, jonka perusosana on *professori*. Muilla kuin varsinaisilla professoreilla ei ole lain mukaan oikeutta käyttää *professori*-nimikettä, paitsi silloin kun kyseessä on etuliitteellinen nimike kuten *apulaisprofessori*. (Professoriliitto 2018) Näissä poikkeustapauksissa liitettä on tärkeää käyttää väärinkäsitysten välttämiseksi. Koska nimikkeiden pitkät määriteosat joissain tapauksissa voivat tippua pois, *apulaisprofessori*-nimikkeessä on riskinsä. Kokonaisena se toisaalta hyvin ilmaisee, että kyse on professorin alemmasta toimesta.

Sekä yliopistotutkijan että apulaisprofessorin käännösvastine on *Associate Professor*. Se on suoraan käännettynä lähempänä apulaisprofessoria. Muodoltaan *Associate Professor* on kahden sanan sanaliitto.

4) Yliopistonlehtori

Yliopistonlehtorit ovat vastuussa opetuksesta, opetuksen kehittämisestä ja opinnäytetöistä, mutta sen lisäksi yliopistonlehtorin on myös tehtävä tutkimusta ja yliopistohallintoon kuuluvia tehtäviä. Yliopistonlehtorit ovat yleensä toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa, mutta heidät voidaan palkata myös määräaikaiseen työsuhteeseen. (Vaasan yliopiston portaali 2016a)

Yliopistonlehtori-nimike muodostuu kahdesta substantiivista. Määriteosa *yliopiston* on genetiivimuodossa, toisin kuin esimerkiksi nimikkeissä *yliopisto-opettaja* ja *yliopistotutkija*. Genetiivimuodon käyttäminen yhdyssanan alkuosana on suomen kielessä vähenemään päin (ks. esim. Korhonen & Maamies 2015: 40), mutta yleensä kyseessä on tapauskohtainen vaihtelu, ja genetiivimuoto on yhtä hyväksyttävä kuin nominatiivimuoto. Peruosa *lehtori* on Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan ”koulun, ammattioppilaitosten ja korkeakoulujen eräiden opettajien virkanimike”, mikä ei enää pidä paikkaansa, sillä korkeakoulujen opettajat eivät ole enää viranhaltijoita eikä heillä

näin ollen ole enää virkanimikkeitä. Joka tapauksessa kyse on siis vakiintuneesta nimikkeestä, jolla kuvataan opettajia. Määriteosa tarkentaa, että kyseessä on nimenomaan yliopistossa opettava opettaja.

Yliopistonlehtori on Vaasan yliopiston verkkosivuilla käännetty suoraan muotoon *University Lecturer*, joka on läpinäkyvä ainakin sen suhteen, mitä ja missä kyseinen henkilö tekee. Kansainvälisesti opettamista ja tutkimusta yhdistävät väittelynjälkeiset tehtävät ovat usein *professor*-loppuisia nimikkeitä (esim. *Assistant Professor*, *Associate Professor*), mutta Vaasan yliopiston käyttämässä tutkijan neliportaisessa urarakenteessa opetus- ja tutkimuspainotteiset tehtävät on erotettu toisistaan, ja *professor*-loppuisia käännösvastineita käytetään tutkimuspainotteisista tehtävistä.

Joissakin yliopistoissa (esim. Aalto-yliopisto 2018) käytetään myös tehtävänimikettä *vanhempi yliopistonlehtori*, jolla erotetaan kokeneemmat yliopistonlehtorit vähemmän kokeneista. Ylen haastatteleman Pekka Pällin mukaan tällaiset rakenteet yliopistojen käytössä ovat tulleet suomen kieleen englanninkielisistä maista. (Yle Puhe 2015) Lisäämällä *vanhempi* tai *senior* -etuliitteen nimikkeeseen eteen saa siihen näkyville pelkkää *yliopistonlehtoria* korkeamman aseman, ilman että itse nimikettä tarvitsee muuttaa.

5) Tutkijatohtori

Tutkijatohtori sijoittuu tutkijan neliportaisen urarakenteen toiselle portaalle, yhdessä yliopisto-opettajan kanssa. Tutkijatohtorit tekevät itsenäistä tieteellistä tutkimusta, opettavat ja hoitavat yliopistohallinnollisia tehtäviä, ja tehtävään vaaditaan tohtorintutkinto, jota yliopisto-opettajalta ei välttämättä vaadita. Tehtävä on yleensä määräaikainen, ja kestoltaan 3–5 vuotta (Vaasan yliopiston portaali 2016a). Vakinaistamispolkumenettelyssä tutkijatohtori on ensimmäinen vaihe (Vaasan yliopiston portaali 2017).

Rakenteeltaan *tutkijatohtori* on kaksiosainen yhdyssana, joka muodostuu kahdesta substantiivista. Kaksiosainen yhdyssana on yleinen rakenne termeille ja tehtävänimikkeille, mutta *tutkijatohtorin* tapauksessa on kiinnostavaa, että osien suhde ei

ole yksiselitteinen. *Tutkijatohtori* on tehtävänimike, ja tehtävänimikkeen tehtävä on kuvata työtehtävää. *Tutkijatohtorin* tapauksessa työtehtävä on tutkimus, ja *tohtori* on tutkinto, joka tehtävässä vaaditaan. Sanastotyön käsikirjan (TSK 1988: 88) mukaan yhdyssanatermin osien järjestyksen tulisi määräytyä sen mukaan, kumpi on käsitettä määrittelevä ja kumpi sitä tarkentava elementti, eli tässä tapauksessa sitä onko kyseessä tutkijoiden vai tohtorien joukko. Esimerkiksi *yliopistotutkija* on samalla tavalla tutkijan tehtävä, ja siinä *tutkija* on perusosana eli jälkimmäisenä, ja *yliopisto* määriteosana. Nimikkeessä *tohtoritutkija* on kuitenkin päädytty päinvastaiseen järjestykseen, joka korostaa sitä, että tehtävässä vaaditaan tohtorin tutkintoa.

Assistant Professor on käänkösvastine, jota alkuperäisen tutkijan urarakenteen (Vaasan yliopiston portaali 2012) mukaan käytetään tutkijatohtorista. Korkeakoulusanastossa (Elomaa 2005: 199) ehdotetaan tutkijatohtorin käänkösvastineeksi *Post-Doctoral Researcher*. Tutkijatohtorin tehtävään kuuluu kuitenkin tutkimuksen lisäksi myös opetusta, joten *Assistant Professor* kuvaa monipuolisemmin tutkijatohtorin työtehtäviä kuin *Post-Doctoral Researcher*, mikä selittää sen, miksi siihen on käänkösvastinetta valittaessa päädytty.

6) Yliopisto-opettaja

Yliopisto-opettaja sijaitsee tutkijan neliportaisen urarakenteen toisella portaalla, mutta yliopisto-opettajalta ei vaadita tohtorintutkintoa kuten tutkijatohtorilta, vaan tehtävää voi hoitaa myös ennen tohtoriksi väittelemistä. Yliopisto-opettajan kelpoisuusvaatimuksiin kuuluvat kuitenkin hyvät opetustaidot ja oman opetusalan syvällinen hallinta, sillä tehtävä sisältää itsenäistä opetuksen suunnittelu- ja kehittämistyötä. (Vaasan yliopisto 2018)

Yliopisto-opettaja on kaksiosainen yhdyssana, ja toisin kuin *yliopistonlehtori*, se on nominatiivialkuinen. Yliopistojen ammattinimikerekoodistossa mainittiin yliopisto-opettajan lisäksi myös *yliopistonopettaja*, eli sekä nominatiivi- että genetiivimuoto ovat käytössä. Vaasan yliopistossa käyttöön on jostain syystä vakiinnutettu nominatiivimuoto. Yliopisto-opettajan käänkösvastine *University Teacher* on muodoltaan suora käänkösvastine.

alkuperäisestä suomenkielisestä nimikkeestä. Se on monien muiden tehtävänimikkeiden englanninkielisten käännösvastineiden tapaan kahden sanan sanaliitto.

7) Tohtorikoulutettava

Tutkijan neliportaisen urarakenteen ensimmäinen porras on *tohtorikoulutettava*. Tohtorikoulutettavat ovat yliopiston jatko-opiskelijoita, jotka tekevät väitöskirjaansa. *Jatko-opiskelija* viittaa kaikkiin yliopiston jatko-opiskelijaoikeuden saaneisiin, kun taas *tohtorikoulutettava* on jatko-opiskelija, joka on siis yliopiston tutkijan urarakenteen mukaisessa, määräaikaisessa työsuhteessa yliopistoon.

Tutkijoiden etujärjestö Tieteentekijöiden liitto (2016) on kritisoinut suomalaisten yliopistojen tapaa nimetä väitöskirjaa tekevät tutkijat yliopistosta riippuen esimerkiksi *tutkijakoulutettaviksi*, *tohtorikoulutettaviksi* tai *jatko-opiskelijoiksi*. Tieteentekijöiden liiton mukaan nimikkeiden perusosat eivät tuo esiin sitä, että väitöskirjan tekijät ovat ensisijaisesti tutkijoita, eivät opiskelijoita. Tohtorikoulutettavat voivat halutessaan muiden jatko-opiskelijoiden tapaan liittyä ylioppilaskunnan jäseniksi ja kuulua yliopistoterveydenhuollon piiriin (Vaasan yliopisto 2018), mutta he ovat myös työsuhteessa yliopistoon ja heidän ensisijainen tehtävänsä on tutkimuksen tekeminen. Yhdenmukaisuuden vuoksi Tieteentekijöiden liitto ehdottaa kaikkien *tohtorikoulutettavien* ja *tutkijakoulutettavien* nimikkeeksi esimerkiksi *nuorempi tutkija* tai *väitöskirjatutkija*. (Tieteentekijöiden liitto 2016) Näistä kahdesta *nuorempi tutkija* on käytössä Itä-Suomen yliopistossa (2018). Kumpikin näistä nimikkeistä on myös mainittu Yliopistojen ammattinimikekoodistossa.

Tohtorikoulutettava-nimikkeen englanninkielinen vastine Vaasan yliopiston tutkijan neliportaisessa urarakenteessa on *Doctoral Student*, jolla viitataan tohtorikoulutettavan jatko-opiskelijastatukseen ja siihen, että hänen tavoitteenaan on valmistua tohtoriksi. Esimerkiksi Jyväskylän ja Oulun yliopistoissa väitöskirjaa kirjoittavan opiskelijan englanninkielinen nimike on *Post-Graduate Student*. Tälläkin viitataan siihen, että hänellä jatko-opiskelijan status, joka poikkeaa kandidaatin- ja maisterintutkinnon

statuksesta. Ongelma tässä käänöksessä on se, että muualla, esimerkiksi yhdysvaltalaisessa järjestelmässä, *Post-Graduate Student* viittaa opiskelijaan, joka tekee kandidaatintutkinnon jälkeistä tutkintoaan, joka voi olla joko tohtorin- tai maisterintutkinto (Study in US 2016, University of Cambridge 2016). Koska se aiheuttaa sekaantumisvaaran kansainvälisessä viestinnässä, sen käyttöä ei esimerkiksi Tieteentekijöiden liiton (2016) mukaan voi suositella. Suositeltavia käänösvastaineita voisivat Tieteentekijöiden liiton mukaan olla esimerkiksi *PhD researcher*, *Early Stage Researcher*, *Early Career Researcher* tai *Doctoral Candidate* (emt.), jota käytetään esimerkiksi Helsingin yliopistossa (Helsingin yliopisto 2018).

8) Projektitutkija

Tutkijan neliportaista urarakennetta määrittelevässä rehtorin päätöksessä mainitaan urarakenteeseen kuuluvien nimikkeiden lisäksi myös nimikkeet *projektitutkija* ja *tutkimusavustaja*. Niihin liittyviä vaatimuksia tai muita piirteitä ei urarakenteessa kuitenkaan määritellä, ainoastaan se, että ne otetaan yhtenäisesti käyttöön urarakenteen yhteydessä. (Vaasan yliopiston portaali 2016a)

Yliopiston verkkosivujen mukaan ”yliopistolla on myös tutkimusapulaisia sekä projektitutkijoita, jotka eivät välttämättä tavoittele tohtorin tutkintoa”. Projektitutkijat ovat maisteriksi tai diplomi-insinööreiksi valmistuneita, ja työskentelevät yliopistossa tutkimusprojektissa, mutta eivät ole tohtorikoulutettavia. (Vaasan yliopisto 2018) Opetus- ja tutkimushenkilökunnan arviointiryhmän mukaan projektitutkijan tehtäviin kuuluu ohjattu tutkimustyö tutkimushankkeessa, joissain tapauksissa hiukan opetusta, ja lisäksi hankkeeseen liittyvää suunnittelua ja organisointia (Vaasan yliopiston portaali 2018a).

Rakenteeltaan *projektitutkija*-nimike on hyvin tavanomainen kahden substantiivin muodostama yhdyssana, jossa *tutkija* on perusosana, ja sitä rajaa määriteosa *projekti*, joka kertoo projektitutkijan työskentelevän nimenomaan projektissa. *Projektitutkija* on

käännetty suoraan muotoon *Project Researcher*, eli samalla tavoin kuin moni muukin tutkijan neliportaisessa urarakenteessa määritelty nimike.

9) Tutkimusavustaja

Projektitutkijan lisäksi myös *tutkimusavustajan* nimike otettiin vakituiseen käyttöön tutkijan neliportaisen urarakenteen rinnalla. Tutkimusavustajankaan kelpoisuusvaatimuksia ei määritellä tutkijan neliportaisessa urarakenteessa (Vaasan yliopiston portaali 2016a) tai yliopiston johtosäännössä (2018). Opetus- ja tutkimushenkilökunnan arviointiryhmän mukaan tutkimusavustajan tehtäviin kuuluvat tutkimusta ja/tai opetusta tukevat tehtävät, kuten opetusmateriaalin tuottaminen ja opetustyössä avustaminen. (Vaasan yliopiston portaali 2018a) Tutkimusavustaja on projektitutkijaa hierarkkisesti alempana, ja tutkimusavustajaksi voidaan rekrytoida vielä perustutkintoa suorittava opiskelija (Välimaa ym. 2016: 18). Helsingin yliopistossa *tutkimusavustajan* lisäksi on käytössä myös *opetusavustaja*-nimike, joka on *tutkimusavustajaa* vastaavan, mutta opetuksen avustamiseen painottuvan tehtävän nimike (Helsingin yliopisto 2018).

Tutkimusavustaja -nimikkeen rakenne on hyvin yleinen kaksiosainen, kahdesta substantiivista muodostuva yhdyssana. Yliopistojen ammattinimikekoodistossa sille vaihtoehtoisina muotoina esiintyvät myös muodot *tutkimusapulainen* ja *tutkimusassistentti*. *Tutkimusavustaja*-nimikkeen käännösvastine on *Research Assistant*, joka on kaksiosainen sanaliitto, joka on suora käänös itse nimikkeestä.

10) Lehtori

Lehtori on vanha tehtävänimike, joka korvattiin *yliopistonlehtorilla* tai *yliopisto-opettajalla* tutkijan neliportaisen urarakenteen myötä, mutta se on yhä käytössä joillakin Vaasan yliopiston työntekijöillä. Kuten jo *yliopistonlehtorin* yhteydessä jo nostin esiin, Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan *lehtori* on ”koulun, ammattioppilaitosten ja korkeakoulujen eräiden opettajien virkanimike”, yliopistojen tapauksessa ei siis enää virkanimike. Pelkän *lehtori*-nimikkeen ongelma on se, että sitä käytetään laajasti eri

opintoasteilla, eikä se itsessään kerro työtehtävän vaatimustasosta tai sisällöstä. Siksi *yliopisto-opettaja* ja *yliopistonlehtori* ovat sen läpinäkyvämmät korvaajat. *Lecturer*, lehtorin käännösvastine, on varsin suora käänнос nimikkeestä. *Lecturer*-sanan juuret ulottuvat keskiaikaisen latinan sanaan *lectura*, joka viittasi lukemiseen.

11) Tutkija

Tutkijan neliportaisen urarakenteen käyttöönoton myötä Vaasan yliopistossa on käytössä runsaasti erilaisia nimikkeitä tutkijoille. Nimikkeenä pelkkä *tutkija* ei vielä kerro tehtävän vaatimustasosta, sisällöstä tai muista ominaisuuksista, joten neliportaisen urarakenteen nimikkeiden, esimerkiksi *yliopistotutkijan* ja *tutkijatohtorin*, käyttäminen on perusteltavaa. *Tutkija*-nimikettä esiintyy Vaasan yliopistossa kuitenkin yhä myös ilman etuliitteitä joissakin poikkeustapauksissa.

Opetus- ja tutkimushenkilökunnan arviointiryhmän mukaan *tutkija*-nimikettä käytetään neliportaisen urarakenteen ulkopuolella projektitutkijan rinnalla. Ero on tehtävien tasossa: *tutkijalta* vaaditaan tohtorin- tai lisensiaatintutkinto, tai ainakin vastaava tutkimuksen tai opetuksen kautta hankittu kokemus, eli tehtävä on *projektitutkijaa* selvästi vaativampi. (Vaasan yliopiston portaali 2018a) Tutkijan käännösvastine on *Researcher*, joka on sen suora käänнос.

12) Apurahatutkija

Kun vertasin Vaasan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan tehtävänimikkeitä vuosina 2015 ja 2018, merkittävin ero oli nimikkeen *apurahatutkija* käyttöönotto. Apurahalla työskentelevä tutkija ei ole palvelusuhteessa yliopistoon, joten yliopisto ei maksa hänelle palkkaa, eikä hän kuulu yliopiston työterveyden tai tapaturmavakuutuksen piiriin. Apurahatutkija saa rahoituksensa apurahan muodossa jostain muualta kuin yliopistolta, esimerkiksi yrityksestä tai hankkeesta (Tieteentekijöiden liitto 2018), ja maksaa osuuden apurahastaan yliopistoille oikeudesta käyttää tiloja ja palveluita (Vaasan yliopiston portaali 2018b).

Apurahatutkija-nimike otettiin käyttöön Vaasan yliopistossa vuosien 2015 ja 2018 välillä. *Apuraha*-määriteosa erottaa sen muista tutkijoista, ja ilmaisee *apurahatutkijan* aseman muihin tutkijantehtäviin verrattuna. *Apurahatutkijan* käännösvastine on *Grant-funded Researcher*. Se on käsitetasolla *apurahatutkijan* suora käännös, ja muotoon liittyvät eroavaisuudet johtuvat kielten rakenne-eroista.

13) Laboratorioinsinööri

Laboratorioinsinöörit työskentelevät Vaasan yliopiston yhteydessä olevassa teknisen alan tutkimuslaboratorio Technobotniassa. (Vaasan yliopisto 2018) Englanninkielinen vastine on suora käännös *Laboratory Engineer*, joka englannin kielelle tyypilliseen tapaan on kirjoitettu sanaliittomuotoon.

14) Koordinaattori

Koordinaattori-nimikettä esiintyi aineistossa sekä opetus- ja tutkimushenkilökunnan että muun henkilökunnan jäsenillä. Koordinaattori-nimike on vahvistettu rehtorin päätöksessä (Vaasan yliopiston portaali 2016c). Sillä viitataan erilaisiin järjestelytehtäviä tekeviin henkilöihin, esimerkiksi *koordinaattori*, *opintoasiat* ja *kurssikoordinaattori*.

Koordinaattori-termi on johdettu verbistä *koordinoida*, joka tarkoittaa ”järjestää yhteen, sovittaa yhteistoimintaan” (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2004: 222), eli se viittaa asioiden järjestämiseen vahvemmin kuin termit *asiantuntija* ja *assistentti*, joten sille on perusteltua olla oma nimikkeensä. Sitä on kuitenkin käytetty myös yksittäin, ilman pilkun jälkeen tulevaa määriteosaa. Englanninkielinen käännösvastine *koordinaattorille* on *Coordinator*.

15) Dosentti

Dosentti on arvonimi, jonka omalla alallaan ansioitunut tutkija voi hakemuksesta saada. Helsingin yliopisto (2018) määrittelee dosentiksi nimittämisen vaatimuksiksi vähintään kahden väitöskirjan laajuista tieteellistä tuotantoa ja vahvaa opetustaitoa, jotka on todistettava tieteellisten julkaisujen luettelon muodossa ja opetusnäytteellä. Dosentin arvon saanut voi toimia yliopistossa opettajana ja ohjata lisensiaatintöitä tai väitöskirjoja, joko työsuhteessa yliopistoon tai tuntiopettajaa vastaavana sivutoimena.

Vaasan yliopiston (2018) verkkosivuilla *dosentti*-nimike on käytössä vain yhdellä henkilöllä. Syy tälle on siinä, että se ei ole yliopiston työntekijöiden varsinainen nimike, eikä se ole sidoksissa tutkijan varsinaiseen työsuhteeseen. Jos dosentti on työsuhteessa yliopistoon, hänellä voi olla dosentuuri toiseen laitokseen mutta dosentuuri ei näy verkkosivuilla, ja jos hän on yliopiston ulkopuolelta, häntä ei mainita verkkosivuilla lainkaan, paitsi tässä yhdessä poikkeustapauksessa. Tämän poikkeustapauksen tapauksessa käänkösvastineena on käytössä *Docent*.

16) (Päätoiminen/sivutoiminen) tuntiopettaja

Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan tuntiopettaja on ”oppilaitoksen vakinaiseen opettajakuntaan kuulumaton opettaja, joka saa palkan oppituntiansa lukumäärän mukaan”. Tuntiopettajat eivät siis ole työsuhteessa yliopistoon, vaan heidät palkataan opettamaan tietyt tunnit. Tehtävien tuntien perusteella tuntiopettaja on joko päätoiminen tai sivutoiminen. Päätoiminen tuntiopettaja on vanhentunut nimike, jota ei enää käytetä, sillä päätoimisuus viittaa vakituiseen työsuhteeseen. Tuntiopettajilla ei ole yliopiston verkkosivuilla englanninkielistä käänköstä, joka johtunee siitä, että tuntiopettajat eivät voi päivittää omaa profiiliaan yliopiston sivuilla.

17) Professori emerita/professori emeritus

Professoriliiton mukaan ”jäätään eläkkeelle professori, joka on ollut työsuhteessa toistaiseksi ("vakinaisena"), voi käyttää nimikettä professori, professori emeritus/emeriita

tai emeritusprofessori/emeritaprofessori.” Professorin arvonimi voidaan kuitenkin myöntää poikkeuksellisesti myös muuten. Emeritusprofessorin arvonimeen eivät oikeuta esimerkiksi *assistant professor* tai *associate professor* -tasoiset työsuhteet, vaan kyse on oltava nimenomaan tutkijan neliportaisen urarakenteen mukaisesta varsinaisesta professorin nimikkeestä (eli ns. *full professor*). Professori emerita/professori emeritus ovat siis tutkijanuran jälkeisiä arvonimiä, joita käyttävät eläkkeelle jääneet professorit.

Professor, Emerita ja *Professor, Emeritus* ovat käytössä myös muissa maissa. Emeritusliite (jonka feminiinimuoto *emerita* on) on lähtöisin latinasta ja tarkoittaa sananmukaisesti ”täysin palvellut”.

6.4 Muun henkilökunnan tehtävänimikkeet organisaatiomuutoksen myötä

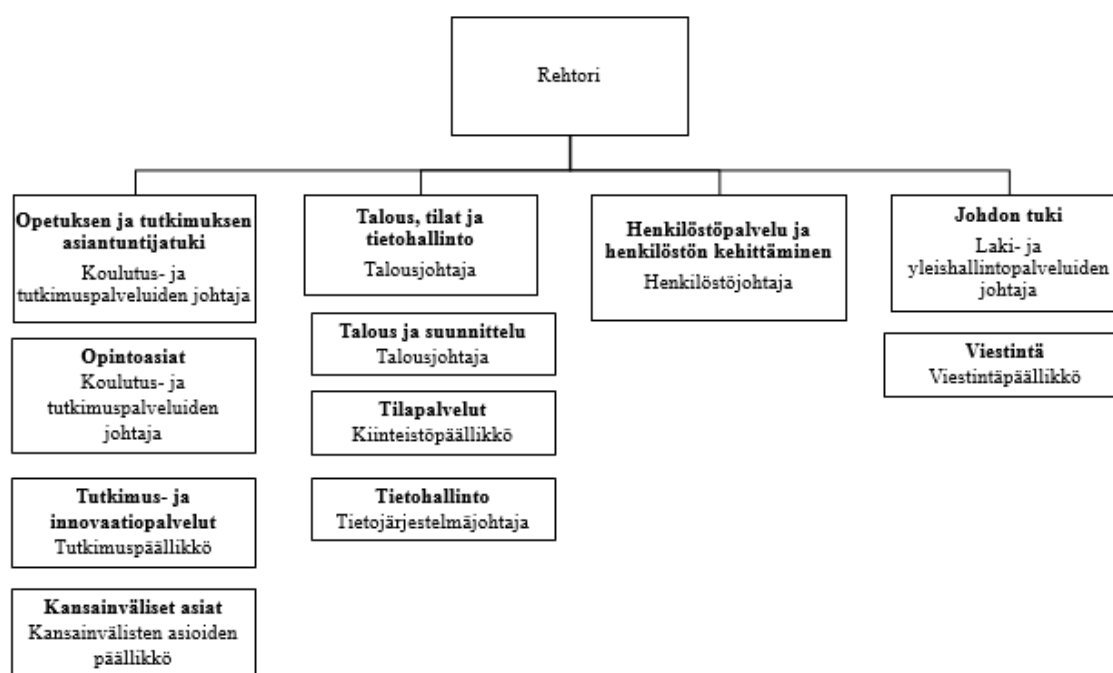
Opetus- ja tutkimushenkilökunnan lisäksi yliopistossa työskentelee siis myös muuta henkilökuntaa. Heidän tehtävänimikkeensä ja niiden muodostusperiaatteet poikkeavat opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeistä, joten käsittelen heidän nimikkeensä erikseen.

Toisin kuin opetus- ja tutkimushenkilökunnan, muun henkilökunnan yliopisto saa organisoida itse parhaaksi katsomallaan tavalla. Tämä tarkoittaa sitä, että siinä missä opetus- ja tutkimushenkilökunnan työtehtävät ja tehtävänimikkeet pohjautuvat tutkijan neliportaiseen urarakenteeseen, muun henkilökunnan työtehtävät ja tehtävänimikkeet ja niiden muodostamisperiaatteet vaihtelevat yliopistosta toiseen. Muu henkilökunta on opetus- ja tutkimustoimintaa tukevaa henkilökuntaa, joka on Vaasan yliopistossa organisoitu *yliopistopalveluiksi*.

Muun henkilökunnan nimikkeisiin viimeksi vaikuttanut merkittävä muutos tapahtui vuoden 2016 alussa, kun yliopistopalveluiden organisaatio uudistettiin. Muutos lähti henkilökunnan aloitteesta, sillä yliopistopalvelut koettiin vaikeasti hahmotettaviksi ja esimerkiksi teknisen tuen saavutettavuudessa oli ongelmia. (Vaasan yliopiston portaali 2015)

Näin ollen vuoden 2016 alusta yliopisto toteutti *Prosesseista palveluihin* -hankkeen, jonka myötä haluttiin ”yhteistyössä henkilöstön kanssa rakentaa yliopistohallinnosta koko henkilöstölle ja opiskelijoille asiakas- ja käyttäjälähtöinen, asiakkaiden palvelutarpeeseen ja kokonaisvaltaiseen palvelukokemukseen pohjautuva toimintamalli”. (Vaasan yliopiston portaali 2016d) Muutoksen yhteydessä myös yliopistopalveluiden tehtävänimikkeet uudistettiin.

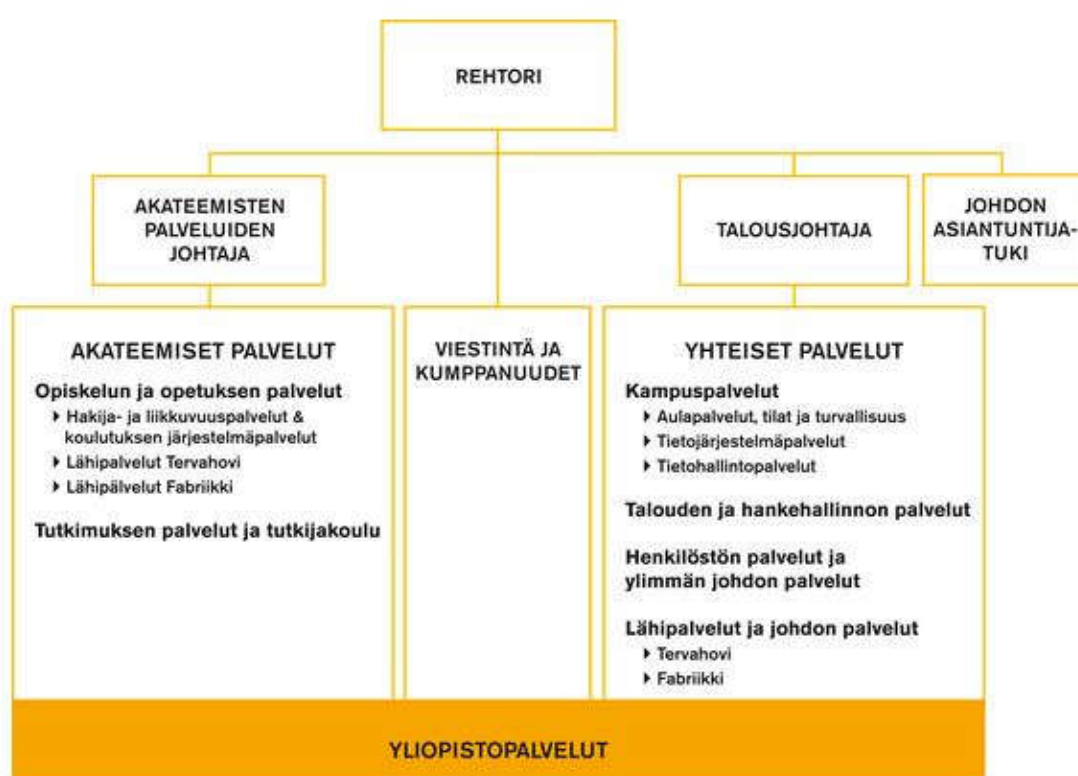
Tässä luvussa käyn läpi muun henkilökunnan tehtävänimikkeet vuonna 2018. Olen koonnut nimikkeet myös vuosina 2015 ja 2016, joten nostan vanhoista aineistoista esimerkkejä, joihin nykyisiä nimikkeitä voin verrata. Organisaatiomuutosta edeltänyt muun henkilökunnan organisaation rakenne on esitetty kuviossa 4. Yliopistopalvelut jakautuivat silloin neljään eri palveluyksikköön, joiden alaisina yliopistopalveluiden toiminnot olivat. Yksikköjen jakautumisen lisäksi kuviossa mainitaan myös kunkin yksikön esimiehen tehtävänimike.

Kuvio 4. Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden organisaatio 2015 (Vaasan yliopisto 2015)¹

¹ Henkilötiedot poistettu

Vuoden 2016 organisaatiomuutoksen myötä yliopistopalveluiden henkilökunta jaettiin kahteen eri ryhmään: *akateemisiin palveluihin* ja *yhteisiin palveluihin* (ks. kuvio 5). Akateemiset palvelut tukevat opetusta ja koulutusta, ja karkeasti jaoteltuna niihin kuuluvat aiemman järjestelmän mukaiset *opintoasiat*, *kansainväliset asiat*, *tutkimus- ja innovaatiopalvelut* sekä *viestintä*. Koko yliopistoyhteisön yhteisiin palveluihin kuuluvat *kampuspalvelut*, *talouden ja hankehallinnon palvelut*, *henkilöstön palvelut* ja *ylimmän johdon palvelut* sekä *lähipalvelut ja johdon palvelut*.

Kuvio 5. Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden organisaatiorakenne 2018 (Vaasan yliopisto 2018)

Uuden järjestelmän mukaan muun henkilökunnan organisaatiorakennetta on pyritty yhdenmukaistamaan. (Vaasan yliopiston portaali 2016d) Verrattuna uudistusta edeltävään aikaan myös eri palveluyksiköiden henkilökunnan tehtävänimikkeet on yhdenmukaistettu. Vanhassa järjestelmässä eri yksiköillä saattoi esimerkiksi olla eri

tavoin nimettyjä esimiehiä: joitakin yksiköitä johti *päällikkö* ja joitakin taas *johtaja* (ks. kuvio 4).

Uuden organisaatorakenteen tehtävänimikkeet määrittelevässä rehtorin päätöksessä todetaan, että ”[y]ksittäisistä nimikkeistä käytettävissä käänöksissä noudatetaan soveltuvin osin tämän päätöksen periaatteita siten kuin palvelualueiden johtajat tarkemmin ohjeistavat” (Vaasan yliopiston portaali 2016c). Periaatteita on siis ollut sallittua soveltaa, ja niin on myös tehty.

6.4.1 Uudistetut tehtävänimikkeet

Seuraavaksi käyn läpi kaikki keväällä 2018 Vaasan yliopiston verkkosivuilla käytössä olleet muun henkilökunnan tehtävänimikkeet. Näitä oli keväällä 2018 yhteensä 64 erilaista suomenkielistä tehtävänimikettä ja 41 englanninkielistä vastinetta. Työntekijöitä oli yhteensä 161, joten monella heistä oli keskenään täysin identtiset tehtävänimikkeet. En laske näitä täsmälleen samanlaisia nimikkeitä moneen kertaan, sillä samanlaiset nimikkeet oli aina käännetty samalla tavalla, joten en joutunut pohtimaan, mitä tekisin kahden täsmälleen samanlaisen, mutta eri tavalla käännetyn nimikkeen tapauksessa.

Yliopiston rehtori on vahvistanut uudet nimikkeet 29.4.2016 päätöksessään ”Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden rakenne – palvelualueiden, palveluyksiköiden ja nimikkeiden käännökset”. (Vaasan yliopiston portaali 2016c) Rehtorin päätöksen perusteella on vahvistettu palveluyksiköiden nimet, käytettävät tehtävänimikkeiden rakenteet ja englanninkieliset käännökset. Lisäksi rehtori on täydentänyt tehtävänimikkeitä 28.10.2016 päätöksessään ”Yliopistopalveluiden esimiestehtävät”, jossa hän on vahvistanut tehtävänimikkeet muun henkilökunnan esimiehille (Vaasan yliopiston portaali 2016b). Nämä kaksi rehtorin päätöstä muodostavat tehtävänimikkeiden luomiseen käytettävän järjestelmän, johon käytössä olevia nimikkeitä seuraavaksi vertaan.

Rehtorin päätöksissä esitetään joukko valmiita nimikkeitä ja lisäksi rakenne, jonka avulla useimmat muun henkilökunnan nimikkeet voidaan muodostaa (Vaasan yliopiston

portaali 2016c ja 2016b). Valmiina annetut nimikkeet ovat rakenteeltaan yleensä joko sanaliittoja (esim. *digitaalisen opetuksen valmentaja ja siivoaja*), yhdyssanoja (esim. *vahtimestari*), tai sitten ne muodostetaan periaatteella *nimike, palveluyksikkö* (esim. *asiantuntija, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu*).

Taulukkoon 10 olen eritellyt yliopiston verkkosivuilla olleiden muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden erilaisten rakenne-elementtien esiintymismäärät aineistossa.

Taulukko 10. Muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden rakenteet

Kieli	Ei määriteosaa		Pilkun jälkeinen määriteosa		Yht.
	Ohjeiden mukainen	Poikkeaa ohjeista	Ohjeiden mukainen	Poikkeaa ohjeista	
suomi	4	14	14	32	64
Esim.	<i>opintopäällikkö</i>	<i>johtaja</i>	<i>asiantuntija, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu</i>	<i>assistentti, opintoasiat</i>	

Taulukon jaottelun olen tehnyt sen perusteella, onko nimikkeessä pilkunjälkeinen määriteosa vai ei. Lisäksi olen lajitellut eri rakennetyypit sen mukaan, onko nimike muodostettu yliopiston rehtorin antamien päätösten pohjalta.

6.4.2 Uudistetut nimikkeet rakenteen perusteella

Seuraavassa käyn läpi muun henkilökunnan tehtävänimikkeet niin, että ensin otan tarkasteluun tehtävänimikkeet ilman pilkunjälkeistä määriteosaa (1) ja sen jälkeen käyn läpi nimikkeet, joissa on pilkunjälkeinen määriteosa (2). Kumpaankin joukkoon kuuluu rehtorin päätöksellä vahvistettuja ja muita nimikkeitä, jotka myös käsittelen erikseen.

1) Tehtävänimikkeet ilman pilkunjälkeistä määriteosaa

Rehtorin päätösten perusteella suurin osa Vaasan yliopiston muun henkilökunnan tehtävänimikkeistä muodostetaan rakenteella *nimike, palveluyksikön nimi*. Tutkimusaineistoni suomenkielisten tehtävänimikkeiden joukossa on kuitenkin 18 kpl sellaisia nimikkeitä, joissa pilkun jälkeistä määriteosaa ei ole. Osa näistä on rehtorin

päätöksissä erikseen hyväksytyjä tehtävänimikkeitä (esim. *opintopäällikkö; talousjohtaja*), mutta suurin osa pilkuttomista nimikkeistä ei ole rehtorin päätösten mukaisen järjestelmän avulla luotuja (esim. *asiantuntija; amanuenssi; markkinointiassistentti; johtaja*): joko ne ovat kokonaan järjestelmän ulkopuolelta, tai niistä puuttuu pilkunjalkeinen määräiteosa. Taulukossa 11 ovat eriteltyinä kaikki suomenkieliset tehtävänimikkeet, joissa ei ole pilkunjalkeista määräiteosaa.

Taulukko 11. Tehtävänimikkeet ilman pilkunjalkeista määräiteosaa

Rehtorin päätöksen mukaiset	Muut
(4 kpl)	(14 kpl)
opintopäällikkö	amanuenssi
talousjohtaja	palveluvastaava
yhteyspäällikkö	asiantuntija
tietohallintopäällikkö	opintopsykologi
	yliopistoharjoittelija
	siivooja
	digitaalisen opetuksen valmentaja
	markkinointiassistentti
	muotoilupäällikkö
	turvallisuuspäällikkö
	projektikoordinaattori
	projektipäällikkö
	kehityspäällikkö
	johtaja

Rehtorin päätöksessä hyväksytyt ja muut nimikkeet on eritelty taulukossa 11. Aineistossa on vain neljä nimikettä, jotka ovat yksisanaisia ja rehtorin päätöksissä vahvistettuja. Rehtorin päätöksissä on niiden lisäksi määritelty myös muita yksisanaisia tehtävänimikkeitä (esim. *vahtimestari; erikoissuunnittelija*), joita ei aineistossa esiinny, tai ne esiintyvät eri muodossa (esim. *vahtimestari, aulapalvelut*).

Ilman pilkkua käytettäviä tehtävänimikkeitä, joita rehtorin päätöksessä ei ole määritelty, on yliopiston verkkosivuilla yhteensä 14 kappaletta. *Amanuenssi, palveluvastaava* ja *asiantuntija* olivat rehtorin päätöksessä vahvistettuja nimikkeiden perusosia, mutta poikkeavat rehtorin päätöksestä ilman pilkkua ja pilkunjalkeista määräiteosaa.

2) Tehtävänimikkeet, joissa määriteosa on erotettu pilkulla

Rehtorin päätöksen perusteella muun henkilökunnan tehtävänimikkeet oli siis tarkoitus pääasiassa muodostaa kaavalla *nimike, palveluyksikön nimi eli perusosa, määriteosa* (esim. *päällikkö, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu*). Palveluyksiköiden nimiä ovat *opiskelun ja opetuksen palvelut, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu, viestintä ja kumppanuudet, kampuspalvelut, talouden ja hankehallinnon palvelut, henkilöstön palvelut ja ylimmän johdon palvelut, lähipalvelut ja johdon palvelut, sekä johdon asiantuntijatuki*. Aineistossa oli kuitenkin runsaasti esimerkkejä nimikkeistä, joissa määriteosana oli jotain muuta kuin palveluyksikön nimi (esim. *asiantuntija, laadunvarmistus; asiantuntija, viestintä; assistentti, opintoasiat*). Nimikkeiden rakenteen tarkastelun jälkeen erittelen mahdollisia syitä sille, miksei kaikkia nimikkeitä ole luotu rehtorin päätöksen mukaisesti.

Rehtorin päätöksessä pilkullisesta, määriteosallisesta tehtävänimikkeestä todettiin, että *nimike, palveluyksikkö* -rakennetta voidaan soveltaa koko henkilökuntaan. Päätöksessä kuitenkin vielä erikseen todettiin, että päätöstä noudatetaan ”soveltuvin osin” ja että palveluyksiköiden johtajat päättävät viime kädessä käytettävän nimikkeen ja käänkösvastineen.

Pilkun avulla muodostettua *perusosa, määriteosa*-rakennetta terminmuodostuksessa ei esiinny suomen kielessä, koska se olisi hankala käyttää tekstissä. Sen sijaan avainsanaluetteloissa ja hakemistoissa vastaavaa merkintätapaa esiintyy (esim. *perusosa, yhdyssanan*), kun listataan avainsanoja tai hakusanoja perusosansa perusteella löytämisen helpottamiseksi. Yliopistojen ammattinimikekoodistossa esiintyi joitakin tehtävänimikkeitä, joiden perään liitettiin pilkulla tai sulkumerkeillä määriteosa (ks. luku 5.3.4) (esim. *ohjelmoija (atk); hr-koordinaattori, kv-asiat*). Tällaiset esimerkit olivat kuitenkin ammattinimikekoodistossa melko harvinaisia (3,0 % suomenkielisestä aineistoista). Olen eritellyt muun henkilökunnan suomenkieliset tehtävänimikkeet, joiden määriteosa on erotettu nimikkeen perusosasta pilkulla, taulukoissa 12 ja 13. Taulukossa 12 on esitetty kaikki rehtorin päätöksen mukaisesti muodostetut nimikkeet, ja taulukossa 13 kaikki muut nimikkeet, joissa on pilkunjalkeinen tarkenneosa.

Taulukko 12. Nimikkeet, joissa määriteosa on rehtorin päätöksen mukainen

perusosa	määriteosa
(5 kpl)	(14 kpl)
päällikkö,	opiskelun ja opetuksen palvelut
	lähipalvelut ja johdon palvelut
	tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu
	talouden ja hankehallinnon palvelut
	henkilöstön palvelut ja ylimmän johdon palvelut
koulutusvastaava,	humanistinen ala
	hallintotieteet
asiantuntija,	viestintä ja kumppanuudet
	tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu
	talouden ja hankehallinnon palvelut
assistentti,	tietohallintopalvelut
	tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu
	talouden ja hankehallinnon palvelut
johtaja,	strateginen valmistelu ja lakiasiat

Yhteensä 14 määriteosallista nimikettä on muodostettu rehtorin päätösten mukaan, eli joko annettu valmiina tai muodostettu annetun kaavan mukaan. Näissä nimikkeissä oli yhteensä 5 erilaista perusosaa.

Taulukossa 13 olen eritellyt ne määriteosalliset nimikkeet, jotka eivät vastaa rehtorin päätöstä. Ensimmäisessä sarakkeessa ovat nimikkeiden perusosat, toisessa sarakkeessa määriteosat ja viimeisessä sarakkeessa on näkyvillä se, mihin palveluyksikköön kyseinen toimi kuuluu. Rehtorin päätöksen mukainen ohjeistus on, että pilkunjalkeisen määriteosan tulisi olla palveluyksikön nimi.

Taulukko 13. Nimikkeet, joissa määriteosa ei ole rehtorin päätöksen mukainen

Perusosa	Määriteosa	Palveluyksikön nimi
päällikkö,	markkinointi ja viestintä	Viestintä ja kumppanuudet
asiantuntija,	kv. asiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	kansainväliset asiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	hakijapalvelut	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	opintoasiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	laadunvarmistus	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	tutkimusviestintä	Viestintä ja kumppanuudet
	viestintä	Viestintä ja kumppanuudet
	henkilöstön palvelut	Henkilöstön ja ylimmän johdon palvelut
	ylimmän johdon palvelut	Henkilöstön ja ylimmän johdon palvelut
	tietojärjestelmät	Tietohallinto- ja tietotekniikkapalvelut
	urapalvelut	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	tilat ja turvallisuus	Aulapalvelut, tilat ja turvallisuus
	tietotekniikkapalvelut	Tietohallinto- ja tietotekniikkapalvelut
assistentti,	opintoasiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	ylimmän johdon palvelut	Henkilöstön ja ylimmän johdon palvelut
	henkilöstön palvelut	Henkilöstön ja ylimmän johdon palvelut
	tilat ja turvallisuus	Aulapalvelut, tilat ja turvallisuus
	tietotekniikkapalvelut	Tietohallinto- ja tietotekniikkapalvelut
	kv. asiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	henkilöstön ja johdon palvelut	Henkilöstön ja ylimmän johdon palvelut
	tietohallintopalvelut	Tietohallinto- ja tietotekniikkapalvelut
palveluvastaava,	hakijapalvelut	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	liikkuvuuspalvelut	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	koulutuksen järjestelmäpalvelut	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	tilat ja turvallisuus	Aulapalvelut, tilat ja turvallisuus
amanuessi,	kansainväliset asiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	urapalvelut	Opiskelun ja opetuksen palvelut
koordinaattori,	opintoasiat	Opiskelun ja opetuksen palvelut
	verkkoviestintä	Viestintä ja kumppanuudet
vahtimestari,	aulapalvelut	Aulapalvelut, tilat ja turvallisuus
johtaja,	henkilöstöstrategia ja kehittäminen	Johdon asiantuntijatuki
	strateginen valmistelu ja lakiasiat	Johdon asiantuntijatuki

Määriteosallisissa tehtävänimikkeissä oli runsaasti (32 tapausta) ja niissä oli paljon vaihtelua. Esimerkiksi erilaisia asiantuntijoita oli lukuisia (esim. *asiantuntija, kv.asiat; asiantuntija, hakijapalvelut; asiantuntija, tietotekniikkapalvelut*). Pilkunjälkeinen

määriteosa on taulukon 13 perusteella joissakin nimikkeissä melko lähellä palveluyksikön nimeä (esim. *assistentti, henkilöstön palvelut* joka kuuluu *Henkilöstön ja ylimmän johdon palvelut* -yksikköön), ja toisissa taas määriteosa tuntui viittaavan palveluyksikön sisäiseen, tarkempaan jakoon (esim. *asiantuntija, urapalvelut*).

6.4.3 Uudistettujen nimikkeiden käänösvastineet rakenteen perusteella

Rehtorin päätöksissä on vahvistettu muun henkilökunnan työntekijöiden tehtävänimikkeille myös englanninkieliset käänösvastineet. Yliopiston muun henkilökunnan nimikkeistä yliopiston verkkosivuilla käytetyt englanninkieliset käänösvastineet olen eritellyt taulukossa 14 sen perusteella, onko niissä pilkunjalkeinen määriteosa ja ovatko ne rehtorin päätöksen mukaisia.

Taulukko 14. Muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden rakenteet

Kieli	Ei määriteosaa		Pilkun jälkeinen määriteosa		Yht.
	Ohjeiden mukainen	Poikkeaa ohjeista	Ohjeiden mukainen	Poikkeaa ohjeista	
englanti	-	12	15	14	41
Esim.	-	<i>Assistant</i>	<i>Vice-director, HR and Executive Services</i>	<i>Assistant, HR Services</i>	

Muun henkilökunnan tehtävänimikkeillä oli yliopiston verkkosivuilla 12 erilaista käänösvastinetta ilman pilkunjalkeista määriteosaa ja 29 erilaista käänösvastinetta, joilla oli pilkunjalkeinen määriteosa.

1) Nimikekäännökset ilman pilkunjalkeista määriteosaa

Rehtorin päätöksen mukaan tehtävänimikkeissä on yleensä pilkunjalkeinen määriteosa. Määriteosa jätettiin kuitenkin usein pois englanninkielisistä käänösvastineista (esim. *Assistant; Specialist*). Käänösvastineiden lukumäärä on itse tehtävänimikkeitä pienempi, sillä kaikkia nimikkeitä ei ole käännetty englanniksi, ja englanninkielisistä nimikkeistä on useammin jätetty pois pilkunjalkeinen määriteosa (eli esim. *asiantuntija*,

kv. asiat; asiantuntija, hakijapalvelut; asiantuntija, tietopalvelut on kaikki käännetty muotoon *Specialist* ilman määriteosaa). Taulukossa 15 erittelen kaikki englanninkieliset käännösvastineet, joissa ei ole pilkun jälkeistä määriteosaa (12 kpl). Oikeanpuoleiseen sarakkeeseen olen laittanut vastaavat suomenkieliset nimikkeet. Olen merkinnyt tähdellä sellaiset englanninkieliset käännösvastineet, jotka ovat käytössä useammalla kuin yhdellä nimikkeellä, eli joiden alkuperäisistä suomenkielisistä nimikkeistä on taulukossa esitetty vain yksi esimerkki.

Taulukko 15. Nimikkeet ilman pilkun jälkeistä määriteosaa

Englanti	Suomi
(12 kpl)	
Amanuensis*	<i>Amanuenssi</i>
Head of Services	<i>Palveluvastaava</i>
Specialist*	<i>Asiantuntija</i>
Counselling Psychologist	<i>Opintopsykologi</i>
University Intern	<i>Yliopistoharjoittelija</i>
Cleaner	<i>Siivooja</i>
Project Coordinator	<i>Projektikoordinaattori</i>
Project Manager	<i>Projektipäällikkö</i>
Development Manager	<i>Kehityspäällikkö</i>
Director	<i>Johtaja</i>
Assistant*	<i>Assistentti</i>
Director of Finance	<i>Talousjohtaja</i>

Näistä 12 tapauksesta yksikään ei ole rehtorin päätösten mukainen, vaan niistä on joko jätetty määriteosa pois (esim. *Amanuensis*, *Specialist*, *Director*) tai ne ovat muuten vain ohjeistuksen ulkopuolelta (esim. *Counselling Psychologist*, *Development Manager*).

2) Nimikekäännökset, joissa määriteosa on erotettu pilkulla

Suurin osa käännösvastineista on muodostettu niin, että nimikkeen määriteosa on erotettu perusosasta pilkun avulla. Taulukossa 16 olen esittänyt kaikki rehtorin päätöksen mukaiset tehtävänimikkeet, joissa on pilkun jälkeinen määriteosa.

Taulukko 16. Vahvistetut käännösvastineet, joissa pilkunjalkeinen määriteosa

Englanti	Suomi
(14 kpl)	
Amanuensis, Career Services	amanuenssi, urapalvelut
Assistant, Executive Services	assistentti, ylimmän johdon palvelut
Assistant, Facility Services	vahtimestari, aulapalvelut
Assistant, HR and Management Services	assistentti, henkilöstön ja johdon palvelut
Assistant, HR Services	assistentti, henkilöstön palvelut
Coordinator, Education Services	koordinaattori, opintoasiat
Coordinator, Online Communications	koordinaattori, verkkoviestintä
Director, HR Strategy and Development	johtaja, henkilöstöstrategia ja kehittäminen
Director, Strategic and Legal Affairs	johtaja, strateginen valmistelu ja lakiasiat
Head of Admissions and Mobility Services	palveluvastaava, liikkuvuuspalvelut
Specialist, Communications	asiantuntija, viestintä
Specialist, Executive Services	asiantuntija, ylimmän johdon palvelut
Specialist, HR Services	asiantuntija, henkilöstön palvelut
Vice-director, Marketing and Communications	päällikkö, markkinointi ja viestintä

Rehtorin päätöksen mukaisia, määriteosallisia käännösvastineita on yhteensä 14 kappaletta, kun taas muita tapauksia on yhteensä 15. Muut tapaukset on lueteltu taulukossa 17.

Taulukko 17. Muut käänösvastineet, joissa pilkunjalkeinen määriteosa

Englanti	Suomi
Assistant, Education Services	assistentti, opintoasiat
Assistant, Finance and Project Administration	assistentti, talouden ja hankehallinnon palvelut
Assistant, Research Services and Graduate School	assistentti, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu
Specialist, Communications and External Relations	asiantuntija, viestintä ja kumppanuudet
Specialist, Education Services	asiantuntija, opintoasiat
Specialist, Finance and Project Administration	asiantuntija, talouden ja hankehallinnon palvelut
Specialist, ICT Services	asiantuntija, tietohallintopalvelut
Specialist, Research Services and Graduate School	asiantuntija, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu
Supervisory Education Coordinator, Administrative Sciences	koulutusvastaava, hallintotieteet
Supervisory Education Coordinator, Humanities	koulutusvastaava, humanistinen ala
Vice-director, Education Services	päällikkö, opiskelun ja opetuksen palvelut
Vice-director, Faculty and Management Services	päällikkö, lähipalvelut ja johdon palvelut
Vice-Director, Finance and Project Administration	päällikkö, talouden ja hankehallinnon palvelut
Vice-director, HR and Executive Services	Päällikkö, henkilöstön palvelut ja ylimmän johdon palvelut
Vice-Director, Research Services and Graduate School	päällikkö, tutkimuksen palvelut ja tutkijakoulu

Englanninkielisten käänösvastineiden muodostusperiaatteet poikkeavat suomenkielisistä nimikkeistä. Koska englannin kielessä käytetään suomen kielen yhdyssanan sijasta yleensä sanaliittoa (ks. luku 5.3.2), myös muodostusperiaatteissa tämä on otettu huomioon. Esimerkiksi *päällikkö, palveluyksikön nimi* -rakenne käännetään *Vice-Director, (palveluyksikön nimi) Services*. Määriteosan loppuosa säilyy siis samassa muodossa kaikissa englanninkielisissä vastineissa.

3) Englanninkielinen käänösvastine puuttuu

Yhteensä kahdeksassa erilaisessa tapauksessa yliopiston verkkosivuilla ei ole käytössä englanninkielistä käänösvastinetta nimikkeelle. Nämä kahdeksan tapausta ovat

palveluvastaava, koulutuksen järjestelmäpalvelut; palveluvastaava, tilat ja turvallisuus; palveluvastaava, hakijapalvelut; assistentti, tietohallintopalvelut, digitaalisen opetuksen valmentaja; turvallisuuspäällikkö; muotoilupäällikkö ja markkinointiassistentti.

Kääntämättä oli jätetty samalla tavalla niitä nimikkeitä, joissa on pilkunjalkeinen määräiteosa, ja niitä nimikkeitä, joissa määräiteosaa ei ole. Kaikki kääntämättä jätetyt suomenkieliset tehtävänimikkeet olivat sellaisia, jotka eivät olleet rehtorin päätöksissä vahvistettuja.

6.5 Muun henkilökunnan tehtävänimikkeiden muutoksen arviointi

Seuraavaksi peilaan uuden järjestelmän mukaisia nimikkeitä hyvän termin piirteisiin, joita kävin läpi luvussa 4.3 ja pohdin, mistä johtuu nimikkeiden muodostuksessa esiintyvä vaihtelu. Tehtävänimikkeisiin liittyvän teorian (luku 3) perusteella hyvän termin piirteet sopivat tehtävänimikkeisiin, koska niiltä muiden termien tapaan toivotaan muun muassa läpinäkyvyyttä, lyhyyttä ja käyttöyhteydessään tarkoituksenmukaisinta kieltä. Erityisesti yliopiston akateemisissa tehtävänimikkeissä on huomioitava myös historia ja perinteet. Yleisesti terminmuodostuksessa huomioon otettavia ns. hyvän termin piirteitä ovat *termin muoto ja rakenne, termin suhde käsitteeseen, termin soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus sekä termin käyttö.*

Vertaan tapauksia siihen, missä palveluyksiköissä nämä esiintyvät, sillä nimikkeiden luomiseen liittyvät käytännöt ovat vaihdelleet palveluyksiköittäin (ks. taulukko 13): esimerkiksi *Opiskelun ja opetuksen palvelut* -yksikön nimikkeistä ainoastaan yksikön päällikön nimi (*päällikkö, opiskelun ja opetuksen palvelut*) on rehtorin päätöksessä määritellyn rakenteen mukainen, muuten nimikkeet on määritelty muin tavoin, kuten tarkemmin työtehtävien mukaan (esim. *asiantuntija, opintoasiat; assistentti, kv. asiat*).

6.5.1 Muoto ja rakenne

Hyvin muodostetuista termeistä todetaan, että niiden tulisi olla pituudeltaan kohtuullisia, erottuisivat toisistaan, helposti johdettavia ja kielellisesti moitteettomia (Isohella &

Nuopponen 2016: 4–5). Kun tarkastellaan Vaasan yliopiston muun henkilökunnan tehtävänimikkeitä organisaatiouudistuksen jälkeen, tehtävänimikkeiden pituus on kasvanut: koska eri palveluyksiköille on annettu pitkiä nimiä, nimikkeen jälkeen tuleva tarkennus saattaa kasvattaa nimikkeen pitkäksikin, esimerkiksi *päällikkö, talouden ja hankehallinnon palvelut* (vrt. *talouspäällikkö*). Pitkät nimikkeet aiheuttavat ongelmia, sillä kun nimike kasvaa liian pitkäksi, se alkaa automaattisesti lyhentyä käytössä, esimerkiksi *assistentti, henkil. ja johdon p.* tai sen sijaan jopa vain *assistentti*. Lyhenteiden käyttö heikentää pitkän nimikkeen läpinäkyvyyttä.

Erottumisen kannalta samalla muotilla tehdyt nimikkeet ovat myös ongelmallisia, jos kyseessä on suuri palveluyksikkö, jossa on paljon samassa hierarkkisessa asemassa olevia työntekijöitä. Näin ollen esimerkiksi Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden opiskelun ja opetuksen palvelut -yksikössä on päädytty erottamaan työntekijöitä laittamalla heidän pilkun jälkeiseen määriteosaan heidän palveluyksikköään tarkempi määritelmä, eli esimerkiksi *asiantuntija, hakijapalvelut*.

Opiskelun ja opetuksen palvelut -yksikkö on yliopiston palveluyksiköistä suurin, ja erilaisia nimikkeitä siellä on käytössä myös kaikkein eniten. Koska yksikkö on suuri, se jakautuu käytännössä moniin pienempiin osiin, ja työntekijät on ollut tarkoituksenmukaisempaa nimetä omaa tehtäväänsä vastaavasti kuin yksikön nimen perusteella. Tällä tavalla työntekijät myös erottuvat toisistaan helpommin. Vertaamalla uusia nimikkeitä organisaatiomuutosta edeltävään tilanteeseen, käy selvästi ilmi, että opiskelun ja opetuksen palvelut oli aiemmin jaettu eri tavalla ja nimikkeissä oli enemmän variaatiota. Entisessä *opintoasiat*-yksikössä työskenteli aiemmin esimerkiksi *hakukoordinaattori, opintoasiain suunnittelija, uraohjaaja* ja *opintoasiainsihteri/opintotukipalvelut*, eli työtehtäviä kuvaavat nimikkeet olivat rakenteeltaan keskenään erilaisia.

6.5.2 Suhde käsitteeseen

Vaasan yliopiston organisaatiouudistuksen myötä nimikkeissä näkyy organisaatorakenne ja henkilökunnan hierarkkiset suhteet hyvin selvästi, eli ne ovat sillä

tavalla läpinäkyviä. Toisaalta uudet nimikkeet saattavat tuottaa ongelmia ymmärrettävyyden suhteen, sillä nimikkeen ja määriteosan yhdistelmä ei välttämättä kerro työntekijän työtehtävistä juurikaan (esimerkiksi *assistentti, henkilöstön palvelut*), vaan vain sen, missä palveluyksikössä ja missä asemassa työntekijä on.

Tehtävänimikettä on käytettävä johdonmukaisesti, jotta se täyttää tehtävänsä organisaation viestintää parantavana tekijänä. Erityisesti tässä tapauksessa, kun kaikki tehtävänimikkeet on muodostettu samojen periaatteiden mukaisesti, hämmennystä voi herättää, jos näitä periaatteita ei yhtäkkiä noudatetakaan. Esimerkiksi käytössä on nimike *tietohallintopäällikkö*, jota käytetään *päällikkö, tietohallintopalvelut* -nimikkeen sijaan. Palvelut-sanan pudottaminen välistä lyhentää nimikettä huomattavasti, eikä se kuitenkaan heikennä läpinäkyvyyttä lainkaan. Kaikkia nimikkeitä ei kuitenkaan voida muodostaa tuon periaatteen mukaan, sillä monet palveluyksiköiden nimet ovat moniosaisia, joten jos halutaan noudattaa yhtenäistä linjaa, tällaiset poikkeukset rikkovat sen.

6.5.3 Soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus

Tehtävänimikkeiden johdonmukaisuus suhteessa toisiinsa helpottaa viestintää organisaation sisällä. Toisaalta organisaatorakenteella ei ulkopuolisille ole merkitystä, ja ulkoisessa viestinnässä nyt käyttöön tulleet nimikkeet eivät juurikaan kerro siitä, mitä kukakin työntekijä konkreettisesti tekee, esimerkiksi

Koska nimikkeet ovat pitkiä (esim. *päällikkö, opiskelun ja opetuksen palvelut*), niihin on vaikeaa viitata tekstissä (esim. tiedotteessa) ja jo nyt on esimerkkejä siitä, että loppuosia nimikkeestä pudotetaan pois, jolloin määriteosan tuoma nimikkeen läpinäkyvyys häviää. Ulkoisessa viestinnässä nykyisenlaiset nimikkeet eivät siis ole aina kovin tarkoituksenmukaisia.

Toinen tehtävänimikkeiden käyttöön liittyvä haaste liittyy joidenkin nimikkeiden polysemiaan. *Assistentti* on terminä melko läpinäkyvä, joskin vierasperäinen, ja sen merkitys ”etenkin yliopistossa: avustaja, apulainen” (Nurmi ym. 2004: 34) on tuttu

useimmille. Yliopistokontekstissa assistentti on kuitenkin ollut perinteisesti akateeminen tehtävä, esimerkiksi *yliassistentti*, joka sijoittui akateemisessa hierarkiassa professorin alapuolelle. Nykyään se on korvattu tutkijan neliportaisen urarakenteen kolmannella portaalla (*yliopistonlehtori* tai *yliopistontutkija*). Vaasan yliopistossa *assistentti*-nimikettä kuitenkin käytetään nykyisin yliopistopalveluissa, eli ei-akateemisella henkilökunnalla.

6.5.4 Käyttö

Uudistusten myötä syntyneiden nimikkeiden rakenne on muodossa ”nimike, palveluyksikkö”, esimerkiksi ”asiantuntija, hakijapalvelut”. Tämä on sanastotyön kannalta helppoa, kun uusi tehtävänimikkeitä voidaan tehdä johdonmukaisesti aina samalla tavalla. Samoin ainakin englanninkielinen vastinetyö on helppoa, kun se noudattaa samoja periaatteita ja käännösvastineet sekä palveluyksiköille että lähes kaikille nimikkeille on tehty ja rehtori on ne vahvistanut.

Eri palveluyksiköissä perussääntöjä tulkitaan monin eri tavoin. Jotkut jättävät pilkullisen liitteen pois, jotkut lyhentävät liitettä, jotkut siirtävät pilkun jälkeisen määritelmäosan nimikkeeseen eteen. Nimikkeiden käyttö ei siis ole aina niin helppoa ja johdonmukaista kuin olisi tarkoitus.

6.6 Yhteenveto

Vaasan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeistä noin puolet oli tutkijan neliportaisesta urarakenteesta tai sen yhteydessä käyttöön otettuja. Urarakenteen mukaisilla nimikkeillä oli kaikilla englanninkielinen käännösvastine, kun taas urarakenteen ulkopuolisista nimikkeistä kahdella (*lehtori*, *tuntiopettaja*) käännösvastinetta ei ollut.

Rakenteellisen tarkastelun perusteella opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet ovat pääsääntöisesti kaksiosaisia yhdyssanoja, ja niiden englanninkieliset käännösvastineet kahden sanan sanaliittoja. Tällaisessa rakenteessa perusosana on itse työtehtävä (esim.

tutkija tai *lehtori*) ja määriteosa tarkentaa sitä (esim. *yliopistontutkija*, *erikoistutkija*, *yliopistonlehtori*).

Muun henkilökunnan tehtävänimikkeet on Vaasan yliopistossa muodostettu vuodesta 2016 rehtorin antaman päätöksen mukaisella tavalla. Nimikkeiden tarkastelussa nousi kuitenkin esiin joitakin poikkeamia rehtorin päätöksestä. Erittelin poikkeamat ja arvioin niiden syitä vertaamalla tehtävänimikkeitä ns. hyvän termin piirteisiin.

Termeille erityisen tärkeinä muotoon ja rakenteeseen liittyvinä piirteinä pidetään sellaisia piirteitä kuin *pituus*, *erottuvuus*, *johdettavuus* ja *kielellinen moitteettomuus*. Organisaatiomuutoksen yhteydessä annetun ohjeistuksen mukaiset nimikkeet ovat kuitenkin osoittautuneet käytännössä niin pitkiksi, että ne ovat ajoittain lyhentyneet pilkuttomaan muotoon, jolloin niistä näkyy vain perusosa (esim. *asiantuntija*). Tällöin ne eivät myöskään ole erottuvia. Pilkullista rakennetta ei myöskään termin käytettävyyden takia yleensä käytetä.

Hyvän termin tulisi myös kuvata käsitettään mahdollisimman läpinäkyvästi, yksiselitteisesti, johdonmukaisesti, tarkasti ja kontekstista riippumattomasti. Ohjeiden mukaisista nimikkeistä näkyikin työntekijän asema ja sijoittuminen organisaatiossa. Työntekijän tehtäviä kaikki nämä nimikkeet eivät kuitenkaan usein kuvaa. Lisäksi tehtävänimikkeiden rakenne, johon kuuluu pilkku, on viestimisen kannalta hankala, ja johtaa usein lyhennettyihin muotoihin, jotka puolestaan eivät ole läpinäkyviä.

Tehtävänimikkeen tulisi myös olla soveltuva ja tarkoituksenmukainen. Koska tehtävänimikkeitä käytetään organisaation sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä, läpinäkyvyys on erityisen toivottava piirre. Rakenne, jossa määriteosa lisätään perusosan jälkeen, toimii esimerkiksi sähköpostien allekirjoituksissa, verkkosivuilla yhteystiedoissa, asiakirjoissa, hakuilmoitusten otsikoinnissa ja muissa vastaavissa yhteyksissä, joissa sitä ei varsinaisesti sisällytetä tekstiin. Pilkullista rakennetta ei puheeseen tai tekstiin sisällytettynä kuitenkaan ole helppo käyttää, ja määriteosa saatetaan tässä tapauksessa jättää pois. Tehtävänimike saisi lisäksi olla vielä

helppokäyttöinen, ja sen käytön johdonmukaista, mutta eri palveluyksiköt soveltavat ohjeita omien tarpeidensa mukaan, ja näin johdonmukaisuus kärsii.

Organisaatiouudistuksessa tehty nimikeuudistuksen soveltaminen ei välttämättä toimi sellaisenaan, kun palveluyksikkö on suuri. Opiskelun ja opetuksen palvelut -yksikön nimi on lisäksi pitkäkö, eikä sitä sellaisenaan ole liitetty kuin yksikön päällikön nimen perään (*päällikkö, opiskelun ja opetuksen palvelut*). Pitkät nimet aiheuttavat lyhenteitä: Opiskelun ja opetuksen palvelut -yksikössä on myös käytössä nimikkeet *asiantuntija, kv. asiat* ja *assistentti, kv. asiat*, joissa *kansainväliset asiat* on lyhennetty muotoon *kv. asiat*. Vaikka kyse on osittain myös suullisessa viestinnässä vakiintunut ilmaisu, syy lyhenteen käyttöön myös siinä, että *kansainväliset asiat* on pitkäkö kahden sanan sanaliitto, jonka liittäminen asemaa kuvaavaan nimikkeeseen tekee tehtävänimikkeestä kolmiosaisen ja siten myös pitkän. Useimmat muut nimikkeet, joita Opiskelun ja opetuksen palvelut -yksikössä on käytössä, ovat kaksiosaisia, tai muuten vain lyhyempiä (esim. *asiantuntija, opintoasiat; asiantuntija, urapalvelut; asiantuntija, hakijapalvelut*).

Vaikka organisaatiouudistuksen tarkoitus oli yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa organisaatorakennetta, näiden esimerkkien perusteella Opiskelun ja opetuksen palvelut -yksikkö jakautuu yhä käytännössä pienempiin osiin. Lisäksi on otettava huomioon, että organisaatiomuutoksesta on tutkimuksen tekohetkellä kulunut kaksi vuotta, ja jo kahden vuoden aikana keräämissäni aineistoissa eroja on ollut. Näin ollen uudistuksessa luodun järjestelmän ja varsinaisten nimikkeiden välinen ero johtuu myös siitä, että järjestelmä ei ole vielä aivan vakiintunut käyttöön, ja se muuttuu vielä käytännön tarpeiden mukaan.

7 PÄÄTÄNTÖ

Tämän tutkimuksen kohteena olivat suomalaisten yliopistojen henkilökunnan työnimikkeet ja se, miten yliopistomaailman muutokset ovat niihin vaikuttaneet. Tutkimusaineistoani käytin Yliopistojen ammattinimikekoodistoa ja Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeitä. Tavoitteena oli ammattinimikekoodiston avulla löytää yliopistojen tehtävänimikkeiden yleiset rakennepiirteet, ja sen jälkeen tarkastella Vaasan yliopiston tehtävänimikkeiden rakennetta ja organisaation muutosten vaikutusta tehtävänimikkeisiin ja käänkösvastineisiin. Lähestyin tavoitetta kolmella tutkimuskysymyksellä, joita olivat:

- 1) Millaisia ovat Suomen yliopistoissa käytetyt tehtävänimikkeet rakenteeltaan?
- 2) Millaisia Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeet ovat rakenteeltaan?
- 3) Miten muutokset ovat vaikuttaneet tehtävänimikkeiden käänkösvastineisiin?

Suomen yliopistoissa yleensä käytettyjen tehtävänimikkeiden rakenteen selvitin luokittelemalla Yliopistojen ammattinimikekoodiston noin 1500 tehtävänimikettä rakennepiirteidensä perusteella. Luokittelin tehtävänimikkeet toisaalta muotonsa (*yksi sana, yhdyssana, sanaliitto* tai *edellisten yhdistelmä*) ja toisaalta osiensa määrän mukaan. Aineiston perusteella suomenkielisten tehtävänimikkeiden yleisin rakenne on yhdyssana, ja tarkemmin kaksiosainen yhdyssana. Englanninkieliset nimikkeet taas ovat yleensä sanaliittoja, joko kaksi- tai kolmiosaisia.

Vaasan yliopiston henkilökunnan tehtävänimikkeiden tarkastelun jaoin kahteen osaan: yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan ja muun henkilökunnan nimikkeiden tarkasteluun. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet olivat tutkijan neliportaiseen urarakenteeseen perustuvia ja siten varsin yhtenäisiä. Niiden yleisin rakenne vastasi ammattinimikekoodiston nimikkeiden yleisintä rakennetta, eli ne olivat suomeksi pääasiassa kaksiosaisia yhdyssanoja ja englanninkieliset käänkösvastineet olivat pääasiassa kahden sanan sanaliittoja. Muun henkilökunnan nimikkeet taas muodostettiin vuoden 2016 organisaatiomuutoksen yhteydessä rehtorin hyväksymän järjestelmän perusteella. Tässä järjestelmässä nimikkeet muodostetaan *perusosa, määriteosa* -rakenteella. Nimikkeiden tarkastelussa kuitenkin kävi ilmi, että rehtorin päätöksellä

vahvistettu järjestelmää ei noudatettu aina yhdenmukaisesti. Järjestelmän käyttöönotto ei ollut systemaattista vaan eri yliopistopalveluiden yksiköt sovelsivat ohjeita itselleen sopivimmalla tavalla. Arvioin vielä ns. hyvän termin piirteisiin (Isohella & Nuopponen 2016) vertaamalla, mistä erilaiset tavat soveltaa järjestelmää johtuivat.

Vaasan yliopiston tehtävänimikkeiden käänkösvastineisiin perehdyin tehtävänimikkeiden erittelyn yhteydessä, ja aineistoni perusteella vaikutti siltä, että yliopistojen tehtävänimikkeiden käänkösvastineiden johdonmukaisuus oli parantunut tutkijan neliportaisen urarakenteen ja rehtorin hyväksymän nimikejärjestelmän käyttöönoton myötä. Rakenteeltaan ne noudattivat tehtävänimikkeiden rakennetta, paitsi siten, että yhdyssanojen sijaan käytettiin sanaliittoja, mikä on englannin kielen rakenteelle tyypillistä.

Yhtenäinen tehtävänimikkeiden luomisjärjestelmä näytti kuitenkin parantavan erityisesti tehtävänimikkeiden käänkösvastineiden johdonmukaisuutta. Vaikutus ylettyy myös sellaisiin nimikkeisiin, joita suomeksi ei ole muodostettu rehtorin päätöksen mukaan: niidenkin käänkösvastineet noudattivat usein ainakin osittain rehtorin päätöksen mukaista järjestelmää.

Ennen organisaatiomuutosta yliopistopalveluissa kaivattiin jonkinlaista apuvälinettä nimikekäänkösten kehittämiseen, ja tehty nimikejärjestelmä on selvästi helpottanut tehtävänimikkeiden vastinetyötä. Näin ollen jonkinlaista yhtenäistä tehtävänimikkeiden ja käänkösvastineiden luomiseen tarkoitettua järjestelmää organisaatioiden sisällä voisi tämän tutkimuksen perusteella suositella. Järjestelmän luomisessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon nimenomaan terminologinen näkökulma. Jos tehtävänimikkeet täyttävät hyvän termin piirteet, niiden käyttäminen ja myös käyttöön ottaminen on sujuvaa, kun erilaiset tehtävänimikkeisiin ja terminmuodostukseen liittyvät näkökulmat on otettu huomioon.

Tehtävänimikkeistä aiemmin tehdyn tutkimuksen mukaan nimikkeiden tulisi olla mahdollisimman läpinäkyviä, keskenään yhdenmukaisia, kieleltään käyttöyhteyteensä sopivia, rakenteeltaan lyhyitä ja alan aiemmat käytännöt huomioivia (luku 3). Vaasan

yliopiston opetus- ja tutkimushenkilökunnan nimikkeet ovat alan käytäntöjen mukaisia, tutkijan neliportaisen urarakenteen ansiosta, ja muuten tehtävänimikkeisiin liitettävät toivottavat piirteet ovat lähellä hyvän termin piirteitä.

Muun henkilökunnan nimikkeitä arvioitiin tässä lähinnä rakenteen perusteella, mutta jatkossa voisi pohtia myös niitten käsitiesisältöä ja läpinäkyvyyttä esimerkiksi haastattelun avulla, sillä kaikista toimista ei ole kirjallista kuvausta saatavilla. Myös nimikkeistön toimivuutta voisi tarkastella organisaation tekstejä analysoimalla sekä esimerkiksi työntekijöille suunnatun kyselyn ja haastattelun avulla. Näin päästäisiin vielä paremmin perille siitä, millaiset tehtävänimikkeet olisivat todella kaikkein tarkoituksenmukaisimpia.

Tutkimuksen nimikkeiden otanta oli tarpeeksi laaja, jotta jonkinlaisia yleistyksiä voidaan tehdä. Ammattinimikekoodiston 1500 nimikettä riittävät osoittamaan, millaisia yliopistojen suomenkieliset tehtävänimikkeet ovat viime aikoina yleensä olleet. Englanninkielisten otanta oli pienehkö (noin 30 nimikettä). Vaasan yliopiston koko tehtävänimikkeistöä hyödyntämällä oli mahdollista luoda kokonaiskuva kyseisen organisaation tehtävänimikkeiden järjestämisestä: lisää syvyyttä tutkimukseen olisi saanut vertailevalla tutkimuksella, jossa olisi tarkasteltu muiden yliopistojen vastaavia järjestelmiä. Jatkossa aihetta tutkiva voisi vertailevan tutkimuksen lisäksi ottaa tutkimuksen kohteeksi muitakin organisaatioita kuin yliopistoja, tai pureutua tarkemmin tiettyjen nimikkeiden sisällön ja rakenteen muutoksiin, sillä joillakin yliopistojen tehtävänimikkeillä on jo pitkä historia.

LÄHTEET

- Aalto-yliopisto (2018). Aalto-yliopiston verkkosivusto. Saatavilla: <http://www.aalto.fi/fi/>. Vierailtu seuraavilla sivuilla:
- Tietoa korkeakoulusta. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <http://arts.aalto.fi/fi/about/history/>
 - Lehtorien urajärjestelmä. Marraskuu 2016. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: www.aalto.fi/fi/midcom-serveattachmentguid-1e7df19d52622d2df1911e7b39ba5062aecd3f0d3f0/aalto_lehtorien_urajarjestelma_fi.pdf
- Aamulehti (2017). Aamulehti ottaa käyttöön sukupuolineutraalit tittelit – eduskunnan puhemies on jatkossa puheenjohtaja. Saatavilla: <https://www.aamulehti.fi/paakirjoitukset/olemme-paattaneet-olla-kaikki-ihmisia-200395971/>
- Akavan erityisalut (2015). Yliopistojen yleinen työehtosopimus 1.4.2014–31.1.2017. [lainattu 3.12.2015] Saatavilla: <http://www.sivistystyönantajat.fi/tyomarkkinat/yliopistot.html>
- Asetus eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta sekä eräiden virkojen nimien muuttamisesta sisäasiainministeriön hallinnonalalla. 1575/1991. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1991/19911575>
- Autio, Veli-Matti (2008). Professorin viran ja arvon kehitys Suomessa. [lainattu 27.5.2018] Saatavilla: <http://www.professoriliitto.fi/@Bin/24978/Microsoft+Word+-+PROFESSORIN+VIRAN+JA+ARVON+KEHITYS+SUOMESSA>
- Eduskunnan päätös eduskunnan työjärjestyksen 72 §:n muuttamisesta 267/2018. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180267>
- Elomaa, Niina (toim.) (2005). *Korkeakoulusanasto*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Engelberg, Mila (2007). Seksistinen suomi. *Kielikello* 4.
- Gaston, Paul L. (2014). The Vocabularies of Higher Education: Addressing the Problems They Create. *Change: The Magazine of Higher Learning* 46:5, 6–15.
- Granlund, Markus (2018). Työelämäprofessoreista on moneksi. *Tieteessä tapahtuu* 3, 1–2.
- Haarala, Risto (1981). *Sanastotyön opas*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Hartley, Tom (2013). Dr Who or Professor Who? On Academic Email Etiquette. Saatavilla: <https://thermalttoy.wordpress.com/2013/01/26/dr-who-or-professor-who-on-academic-email-etiquette/>

- Helsingin yliopisto (2018). Helsingin yliopiston verkkosivusto. Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/>. Vierailtu seuraavilla sivuilla:
- FiDIPro-ohjelma. [lainattu 3.5.2018] Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/fidipro-ohjelma-0>
 - Studera på svenska. [lainattu 24.4.2018] Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/sv/studier/sok-till-uni/studera-pa-svenska>
 - Dosentit. [lainattu 26.4.2018] Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/yliopisto/dosentit>
- Häkkinen, Kaisa (2013). *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Iisa, Katariina; Piehl, Aino ja Hannu Oittinen (2012). *Kielenhuollon käsikirja*. Helsinki: Yrityskirjat.
- Isohella, Suvi & Anita Nuopponen (2016). Terminologia kohtaa käytettävyyden. Terminologisen käytettävyyden ydintä rakentamassa. Teoksessa: Hirvonen, Pia, Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski (toim.) 2016. *Teksti ja tekstuaalisuus*. VAKKI-symposiumi XXXVI 11.–12.2.2016. Vaasa: Vakki. 226–237.
- Itä-Suomen yliopisto (2018). Itä-Suomen yliopiston verkkosivut. Saatavilla: <http://www.uef.fi/fi/etusivu>. Vierailtu seuraavilla sivuilla:
- UEF-tohtorinkoulutuspaikat. [lainattu 17.5.2018] <https://www.uef.fi/tutkimus/tohtorikoulu/uef-tohtorinkoulutuspaikat>
 - Itä-Suomen yliopiston historiaa. [lainattu 15.5.2018] Saatavilla: <http://www.uef.fi/fi/ita-suomen-yliopiston-historiaa>
 - Uralla eteneminen. [lainattu 17.5.2018] Saatavilla: <http://www.uef.fi/uef/uralla-eteneminen>
- Kalliokuusi, Virpi & Katri Seppälä (1999). Vastinetyö sanastoprojektissa. Teoksessa Kuhmonen, Kaisa (toim.). *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Helsinki: Tekniikan sanastokeskus. 77–90.
- Kankaanpää, Salli (1999). Johtaja ja rouva ja muita tittelipulmia. *Kielikello* 2. Saatavilla: <https://www.kielikello.fi/-/johtaja-ja-rouva-ja-muita-tittelipulmia>
- Karppinen, Kaisa (2007). Säädoskielen mies-loppuiset sanat. *Kielikello* 4.
- Katajamäki, Hannu (1998). *Oman alueensa yliopisto. Vaasan yliopiston kolme vuosikymmentä*. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Kielitoimiston sanakirja (2018). Saatavilla: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>
- Kohonen, Olli ja Emilia Kullas (toim.) (2004). *Vaasan Yliopiston Ylioppilaskunnan historiikki 1968–2003*. Vaasa: Ykkös-Offset. Saatavilla: <https://issuu.com/vaasanyliopistonylioppilaskunta/docs/historiikki>

- Korhonen, Riitta ja Sari Maamies (toim.) (2015). *Kielitoimiston kielioppiopas*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Kostera, Paul (1985). *Vastineenmuodostuksesta*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kotus (2018). Henkilökunta ja puhelinnumerot. (lainattu 18.4.2018) Saatavilla: https://www.kotus.fi/kotus/yhteystiedot/henkilokunta_ja_puhelinnumerot
- Kristiansen, Marita (2011). Domain dynamics in scholarly areas. How external pressure may cause concept and term changes. *Terminology*. 17:1, 30–48.
- Kudashev, Igor (2007). Terminography vs. Lexicography Opposition Revisited. Teoksessa Niemelä, Nina & Esa Lehtinen (toim.). *Ikä ja kieli. Vakki-symposiumi XXIV, Vaasan yliopisto 9–10.2.2007*. Vaasa: Vaasan yliopisto. 157-166. Saatavilla: http://www.vakki.net/publications/2007/VAKKI2007_Kudashev.pdf
- Laaksonen, Marianne (2003). Etsimme sinua, Development Manager. *Kielikello* 2. [lainattu 14.4.2018] Saatavilla: <https://www.kielikello.fi/-/etsimme-sinua-development-manager>
- Laki aluehallintovirastoista 896/2009. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090896>
- Laki kunnallisesta viranhaltijasta 11.4.2003/304. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030304>
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä. 559/1994. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19940559#Pidp451603760>
- Leino, Pirkko (2010). *Suomen kielioppi*. Keuruu: Otava.
- Meurs, Frank van, Hubert Korzilius, Brigitte Planken ja Steven Fairley (2007). The effect of English job titles in job advertisements on Dutch respondents. *World Englishes* 26:2, 189–205.
- Miettinen, Tarmo; Muukkonen, Matti; Myrsky, Matti ja Teuvo Pohjolainen (2009). *Uusi yliopistolainsäädäntö*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Munday, Jeremy (2012). *Introducing translation studies. Theories and applications*. New York: Routledge.
- Nuopponen, Anita & Nina Pilke (2010). *Ordning och reda. Terminologilära i teori och praktik*. Tukholma: Norstedts.
- Nurmi, Timo, Rekiaro, Ilkka ja Päivi Rekiaro (2004). *Suomen kielen sivistyssanakirja*. Helsinki: Gummerus.

- OAJ (2018). Esimiesten ammatteja. [lainattu 16.5.2018] Saatavilla:
<https://www.oaj.fi/cs/oaj/Esimiesten%20ammatteja>
- Opetusministeriö (2008). Neliportainen tutkijanura. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:15. Helsinki: Yliopistopaino.
- OKM (2018) (= Opetus- ja kulttuuriministeriö). Korkeakoulut, tiedelaitokset ja muut julkiset tutkimusorganisaatiot. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla:
<http://minedu.fi/korkeakoulut-ja-tiedelaitokset>
- Pasanen, Päivi (2011). Kotouttaminen ja vieraannuttaminen sanastontekijän vastinetyössä. *Terminfo* 2. [lainattu 11.5.2018] Saatavilla:
<http://www.terminfo.fi/sisalto/kotouttaminen-ja-vieraannuttaminen-sanastontekijan-vastinetyossa-170.html>
- Pasanen, Päivi (2015). Terminologinen käsiteanalyysi asiatekstinkääntäjän työvälineenä. Teoksessa: Sirkku Aaltonen, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.). *Käännetyt maailmat: johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 110–125.
- Pekkola, Juhani (2002). Etätyö, tietotyö ja työelämän laatu Suomessa. Teoksessa: Härmä, Mikko ja Tarja Nupponen (toim.) *Työn muutos ja hyvinvointi tietoyhteiskunnassa. Sitran raportteja* 22. Helsinki: Edita Prima Oy. 23–34. Saatavilla: <https://media.sitra.fi/2017/02/27173702/raportti22-2.pdf>
- Piehl, Aino (2014). Kuvaavampia termejä ja nimikkeitä, toivoo virkamies. [lainattu 11.5.2018] *Kielikello* 3. Saatavilla:
<https://www.kielikello.fi/-/kuvaavampia-termeja-ja-nimikkeita-toivoo-virkamies>
- Professoriliitto (2018). Professori-nimike. Ohjeet professorin nimikkeen käytöstä. Saatavilla: <http://www.professoriliitto.fi/professorit/professori-nimike/>
- Sager, Juan C. (1997). Term formation. Teoksessa: Wright, Sue Ellen & Gerhard Budin. *Handbook of terminology management*. Volume 1. Amsterdam: John Benjamins.
- Sivistystyönantajat (2018). Yliopistojen ammattinimikekoodisto. [lainattu 22.4.2018] Saatavilla:http://www.sivistystyonantajat.fi/tyomarkkinat/yliopistojen_ammattinimikekoodisto.html
- Smith, Greg (2004). Does the "Deli Lama" Work Here? The Power of a Job Title Can Build Pride and Improve Retention. *Journal for Quality & Participation* 27:1, 24–25.
- Stenvall, Elisa (1999). Vierassanoilla sijansa. Teoksessa Kuhmonen, Kaisa (toim.). *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*. Helsinki: Tekniikan sanastokeskus. 58–61.

- Study in US (2016). Earning a Postgraduate Degree. Saatavilla:
<http://www.studying-in-us.org/earning-a-postgraduate-degree-in-the-united-states/>
- Taideyliopisto (2018). Avaintietoa. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla:
<http://www.uniarts.fi/avaintietoa>
- Tampere3 (2018). Tampere3: Hyvinvoivan yhteiskunnan kehittäjä, moottori ja tulkki. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.tampere3.fi/tietoa-meista>
- TSK (1988) = Tekniikan sanastokeskus ry. *Sanastotyön käsikirja. Soveltavan terminologian periaatteet ja työmenetelmät*. Jyväskylä: Gummerus.
- Tieteentekijöiden liitto (2016). Tieteentekijöiden uratavoitteita. Saatavilla:
http://tieteentekijoidenliitto.fi/media/blogi?80_m=1424
- Tiililä, Ulla (1994). Kielenhuolto ja kielellinen seksismi. Pitäisikö puhemiehestä tehdä puheenjohtaja? *Kielikello* 2.
- University of Cambridge (2016). FAQ. Saatavilla:
<https://www.ice.cam.ac.uk/faqs/3-credit-faqs/140-what-do-undergraduate-and-postgraduate-mean>
- Vaasan ammattikorkeakoulu (2018). Historia [lainattu 21.5.2018] Saatavilla:
http://www.puv.fi/fi/about/vamk_oy/historia/
- Vaasan yliopisto (2015). Vaasan yliopiston (VY) verkkosivusto. Saatavilla:
<http://www.uva.fi>. Vierailtu seuraavilla sivuilla:
- Vaasan yliopisto työnantajana. [lainattu 13.10.2015] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/about/careers/>
 - Avaintiedot. [lainattu 13.10.2015] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/about/facts/>
 - Yliopisto. [lainattu 13.10.2015] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/about/>
 - Vaasan yliopiston johtosäännöt. [lainattu 29.10.2015] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/about/vision/johtosaannot/>
 - Organisaatio. [lainattu 30.10.2015] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/about/organisation/>
 - Tutkijarekrytointi. [lainattu 30.10.2015] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/research/researcher/recruiting/>
 - Yliopistopalvelut. [lainattu 5.3.2016] Saatavilla:
<http://www.uva.fi/fi/about/organisation/services/>
 - Vaasan yliopiston uusi hallitus valittu. [lainattu 6.5.2016] Saatavilla.:
https://www.uva.fi/fi/news/uusi_hallitus/

Vaasan yliopisto (2018). Vaasan yliopiston (VY) verkkosivusto. Saatavilla:
<http://www.univaasa.fi>. Vierailtu seuraavilla sivuilla:

- Historia. [lainattu 11.4.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/about/history/>
- Avaintiedot. [lainattu 12.4.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/about/facts/>
- Yliopistopalvelut. [lainattu 12.4.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/about/organisation/services/>
- Akateemiset yksiköt. [lainattu 13.4.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/about/organisation/faculties/>
- Ura Vaasan yliopistossa. [lainattu 22.4.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/rekry/hakuprosessi/yliopistoura/>
- Vaasan yliopiston uudet dekaanit valittu. [lainattu 22.4.2018] Saatavilla:
https://www.univaasa.fi/fi/news/uudet_dekaanit/
- Tutkijaksi. [lainattu 1.5.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/research/researcher/>
- Ilmoittautuminen. [lainattu 2.5.2018] Saatavilla:
https://www.univaasa.fi/fi/research/researcher/graduate_school/postgraduate_studies/registration/
- Vaasan yliopiston uudet dekaanit valittu. [lainattu 2.5.2018] Saatavilla:
https://www.univaasa.fi/fi/news/uudet_dekaanit/
- Vaasan yliopiston johtosääntö. [lainattu 1.5.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/about/vision/johtosaannot/johtosaanto16012015.pdf>
- Yliopisto selviää alle 10 työntekijän irtisanomisella. [lainattu 18.4.2018] Saatavilla:
https://www.univaasa.fi/fi/news/yliopisto_selviaa/
- Yliopiston sisäinen muutoksenhaku (esim. opintosuoritusten arvostelu). [lainattu 20.5.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/for/student/studying/rights/appeal/>
- Promootiotietoutta. [lainattu 27.5.2018] Saatavilla:
<https://www.univaasa.fi/fi/promootio/promootiotietoutta/>

Vaasan yliopiston portaali (2012). The Four-Stage Career Structure Model. [lainattu 3.2.2016] Saatavilla rajoitetusti Vaasan yliopiston portaalista:
https://port.uwasa.fi/english/personnel/the_four-stage_career_structure_model/

Vaasan yliopiston portaali (2015). Kampuspalvelut paremmaksi. [lainattu 22.5.2018] Saatavilla rajoitetusti Vaasan yliopiston portaalista:
https://port.uwasa.fi/uutiset/kampuspalvelut_paremmaksi/

Vaasan yliopiston portaali (2016a). Tutkijan neliportainen urarakenne. [lainattu 2.2.2016] Saatavilla rajoitetusti Vaasan yliopiston portaalista:
https://port.uwasa.fi/henkilostoasiat/osaamisen_kehittaminen/urarakenne_ja_rekrytointi/neliportainen_urarakenne/

- Vaasan yliopiston portaali (2016b). Yliopistopalveluiden esimiestehtävät. 28.10.2016. Rajoitettu saatavuus.
- Vaasan yliopiston portaali (2016c). Vaasan yliopiston yliopistopalveluiden rakenne – palvelualueiden, palveluyksiköiden ja nimikkeiden käännökset. 29.4.2016. Rajoitettu saatavuus.
- Vaasan yliopiston portaali (2016d). Taustatietoa. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla rajoitetusti Vaasan yliopiston portaalista:
https://port.uwasa.fi/ruori/kehittamishankkeet/prosesseista_palveluihin/taustatieto_a/
- Vaasan yliopiston portaali (2016e). Yliopistopalveluiden uuden rakenteen valmistelun eteneminen - tilanne 21.3. Saatavilla rajoitetusti Vaasan yliopiston portaalista.
- Vaasan yliopiston portaali (2017). Tenure track -menettely Vaasan yliopistossa. 26.9.2017. Rajoitettu saatavuus.
- Vaasan yliopiston portaali (2018a). Opetus- ja tutkimushenkilöstön (ophe) arviointiryhmän linjaukset. Saatavilla rajoitetusti Vaasan yliopiston portaalista.
- Vaasan yliopiston portaali (2018b). Sopimus ei-työsuhteisen henkilön oikeudesta käyttää Vaasan yliopiston tiloja ja laitteita. Rajoitettu saatavuus.
- VYY (2017) = Vaasan yliopiston ylioppilaskunta. Tiedote: VYY hakee varajäsentä yliopistokollegioon. [lainattu 25.4.2018] Saatavilla: <http://vyy.fi/vyy-hakee-varajasenta-yliopistokollegioon/>
- Valter (2018) = Valtioneuvoston termipankki. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://mot.kielikone.fi/mot/valter/netmot.exe?UI=fiva2>
- Valtiokonttori (2018). Virka- ja ammattinimikekoodin tilaus. [lainattu 22.4.2018] Saatavilla: [http://www.valtiokonttori.fi/fi-FI/Tietoa_Valtiokonttorista/Lomakkeet/Henkilostohallinnon_lomakkeet/Virka_ja_ammattinimikekoodin_tilaus\(44689\)](http://www.valtiokonttori.fi/fi-FI/Tietoa_Valtiokonttorista/Lomakkeet/Henkilostohallinnon_lomakkeet/Virka_ja_ammattinimikekoodin_tilaus(44689))
- Valtion virkamiesasetus. 14.11.1994/971. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940971>
- Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750>
- Vehmas-Lehto, Inkeri (2010). Termit kääntäjän näkökulmasta. Teoksessa: Nissilä, Niina & Nestori Siponkoski (toim.) (2010). *Kieli ja tunteet: Vakki-symposiumi XXX, Vaasan yliopisto 12.–13.2.2010*. Vaasa: Vaasan yliopisto. 361–372.

- Välimaa, Jussi; Stenvall, Jari; Siekkinen, Taru; Pekkola, Elias; Kivistö, Jussi; Kuoppala, Kari; Nokkala, Terhi; Aittola, Helena ja Jani Ursin (2016). *Neliportaisen tutkijanuramallin arviointihanke. Loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016: 5.
- Välimaa, Jussi (2018). *Opinteillä oppineita. Suomalainen korkeakoulutus keskiajalta 2000-luvulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Wager, Maaret (2003). Työnohjaus ja mentorointi opettajan, työyhteisön ja yliopisto-työn kehittäjinä. Teoksessa Lindblom-Ylänne, Sari & Anne Nevgi (toim.). *Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja*. Helsinki: WSOY. 428–451.
- Yle Puhe (2015). Tittelit ovat yhä monimutkaisempia. Puheen Aamu. Toimittaja Silja Raunio, haastateltavana Pekka Pälli. Yleisradio, 1.9.2015. [lainattu 1.4.2016] Saatavilla: <http://areena.yle.fi/1-2998533>
- Yle (2017). Kaikenlaiset professorit seikkailevat sekavilla urapoluilla – yliopistomaailma kaipaisi selkeyttämistä. [lainattu 17.5.2018] Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-9328637>
- Yliopistolaki. 558/2009. [lainattu 20.5.2018] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>